

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MADDE KULLANIMI NEDENİYLE DENETİMLİ SERBESTLİK
KAPSAMINDA BULUNAN KİŞİLERİN SOSYOLOJİK ANALİZİ:
MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Suna TEKEL

Hazırlayan
Elif MANSIZ

MALATYA-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MADDE KULLANIMI NEDENİYLE DENETİMLİ
SERBESTLİK KAPSAMINDA BULUNAN KİŞİLERİN
SOSYOLOJİK ANALİZİ;MERSİN İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif MANSIZ

Danışman
Doç. Dr. Suna TEKEL

MALATYA-2021

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlik Kapsamında Bulunan Kişilerin Sosyolojik Analizi: Mersin İli Örneği’’ adlı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlanılan kaynakların hem metin içinde hem kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterildiğini belirtir, bunu onurumla doğrularım.

MALATYA 2021

Elif MANSIZ

ÖNSÖZ

Araştırmanın yürütülmesinde değerli önerilerde bulunan ve beni yönlendiren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Suna TEKEL'e,

Öneri ve eleştirileriyle tezimin şekillenmesine katkı sağlayan Sn. Prof. Dr. Hacı Bayram KAÇMAZOĞLU ve Doç. Dr. Beyzade Nadir ÇETİN'e,

Eğitim hayatımda bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Hidayet DEMİR'e ve tüm aileme,

Bu süreçte sabır ve fedakârlığı ile hep yanımda olan hayat arkadaşım eşim Beşir MANSIZ ve bal oğlum Çınar'a,

Araştırmanın uygulanmasında yardımcı olan Mersin Denetimli Serbestlik Müdürlüğü çalışanlarına ve araştırmaya katılan tüm katılımcılara,

Tez çalışmam sırasında desteklerinden dolayı tüm arkadaş ve dostlarıma teşekkür eder saygılarımı sunarım.

ÖZET

Bu araştırmada denetimli serbestlik kapsamı içinde Mersin İli'nde bulunan kişilerin madde kullanımında etkili olan faktörlerin tespitini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmamıza 100 kişi dahil edilmiş olup verilerde 48 sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırma Haziran 2019 tarihinde yapılmıştır. Araştırmamızda bağımlılık, madde bağımlılığı, denetimli serbestliğin ne anlama geldiği ve madde bağımlılığına yönelik sosyo-ekonomik etkenlerin neler olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, Madde, Denetimli Serbestlik, Etkili Faktörlerin Tespiti.

ABSTRACT

This research aimed to determine the factors that affect drug use of people living in Mersin Province within the scope of probation. 100 people were included in our study, and a questionnaire form consisting of 48 questions was used in the data. The research was conducted in June 2019. In our study, addiction, drug addiction, the meaning of probation, and socio-economic factors related to substance addiction were evaluated.

Keywords: Addiction, Drug, Probation, Determination of Effective Factors in Drug Use.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ.....	4
1.1. Araştırmanın Konusu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	6
1.5. Hipotezler	6
1.2. Teorik Çerçeve	7
1.2.1. Madde Bağımlılığı Nedir?.....	7
1.2.1.1. Fizyolojik ve Psikolojik Bağımlılık.....	8
1.2.1.2. Bağımlılık Çeşitleri	9
1.2.2. Madde Nedir?	11
1.2.2.1. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Nedir?.....	11
1.2.2.2. Uyuşturucu Maddeler ve Etkileri.....	12
1.2.2.3. Uyuşturucu Madde Bağımlılığının Sebepleri.....	15
1.2.3. Suç ve Suça Neden Olan Unsurlar	16
1.2.3.1. Suç Nedir?	16
1.2.3.2. Suça Neden Olan Unsurlar	16
1.2.3.3. Suça Yönelik Farklı Yaklaşımlar	18
1.2.3.4. Madde Bağımlılığı ve Suç İlişkisi	20
1.2.4. Denetimli Serbestlik	21
1.2.4.1. Denetimli Serbestlik Nedir?	21

1.2.4.2. Denetimli Serbestlik Tarihçesi.....	22
1.2.4.3. Denetimli Serbestlik Kurumunun Hukuki Niteliği.....	23
1.2.4.4. Denetimli Serbestlik İlkeleri ve Amaçları	24
1.2.5. Madde Bağımlılığına Sosyolojik Yaklaşım	25
1.2.5.1. Ailenin Etkisi	25
1.2.5.2. Ailenin Fonksiyonları	27
1.2.5.3. Aile-Suç İlişkisi.....	29
1.2.5.4. Aile-Eğitim İlişkisi	30
1.2.5.5. Aile-Ekonomi İlişkisi	31
1.2.5.6. Ekonomi ve Madde Bağımlılığı İlişkisi	32
1.2.5.7. Eğitim ve Madde Bağımlılığı İlişkisi	32
1.2.6. Yapılmış Çalışmalar	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	37
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	66
BULGULAR.....	66
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	120
KAYNAKÇA.....	126
EKLER	138

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Cinsiyet	66
Tablo 3.2. Yaş	66
Tablo 3.3. Doğum yeri	67
Tablo 3.4. Medeni durum.....	68
Tablo 3.5. Kardeş sayısı	68
Tablo 3.6. Eğitim durumu	69
Tablo 3.7. Meslek.....	71
Tablo 3.8. Baba eğitim düzeyi	72
Tablo 3.9. Anne eğitim düzeyi.....	73
Tablo 3.10. Anne meslek	74
Tablo 3.11. Baba meslek.....	74
Tablo 3.12. Aile yapısı	75
Tablo 3.13. Anne baba medeni durumu	76
Tablo 3.14. Aile tutumu	76
Tablo 3.15. Aile ceza ve disiplin biçimi	77
Tablo 3.16. Aile gelir düzeyi.....	78
Tablo 3.17. Gelir temini	80
Tablo 3.18. Ailede ve yakın akrabalarda suç işleyerekcezaalanın suçu	80
Tablo 3.19. Aile veya akrabalarından suç sayılan fiili işlemeye zorlama veya telkinde bulunma durumu	81
Tablo 3.20. Yakın arkadaş grubu içerisinde suç-ceza durumu	81
Tablo 3.21. Yakın arkadaş grubunda suç işleyenlerin suç türü.....	82
Tablo 3.22. Arkadaşların suç işlemeye teşvik durumu	83
Tablo 3.23. Suç işleme nedeni	83
Tablo 3.24. Suç sayılan fiili ilk kez işleme yaşı.....	84
Tablo 3.25. Suç sayılan fiili işlerken tek başına olup olmaması.....	85
Tablo 3.26. Suç sayılan fiili işlerken kiminle olduğu	85
Tablo 3.27. Alkol kullanma durumu	86
Tablo 3.28. Alkol kullanmaya başlama yaşı	86
Tablo 3.29. Alkol kullanma nedeni.....	87

Tablo 3.30. Alkol kullandığında yaşanan durum.....	88
Tablo 3.31. Ailede alkol alanlar	89
Tablo 3.32. Madde isimleri	90
Tablo 3.33. Madde kullanma yaşı	91
Tablo 3.34. Uyuşturucu madde tercih nedeni	92
Tablo 3.35. Madde kullanım etkenleri	93
Tablo 3.36. Uyuşturucu kullanma şekli	94
Tablo 3.37. Ailenin madde kullanım bilgisi.....	95
Tablo 3.38. Uyuşturucu madde kullanım pişmanlığı	96
Tablo 3.39. Uyuşturucu maddeyi bırakmak isteme bilgisi	96
Tablo 3.40. Denetimli serbestlik durumu.....	97
Tablo 3.41. Denetimli serbestlikte karşılaşılan güçlükler	97
Tablo 3.42. Denetimli serbestlik süreci içerisinde iş bulmada zorluk yaşama durumu	98
Tablo 3.43. Denetimli serbestlikten beklenti	99
Tablo 3.44. Denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine verdiği eğitimlerden memnuniyet durumu	100
Tablo 3.45. Denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine verdiği eğitimler aralığı	101
Tablo 3.46. Denetimli serbestlikte kazanım.....	101
Tablo 3.47. Denetimli serbestlik süreci içerisinde madde bağımlılığından kurtulmaya yönelik tedavi.....	102
Tablo 3.48. Cinsiyet ile yaş arasındaki ilişki dağılımı	103
Tablo 3.49. Medeni durum ile yaş arasındaki ilişki dağılımı.....	104
Tablo 3.50. Eğitim durumu ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı.....	105
Tablo 3.51. Gelir temini ile yaş arasındaki ilişki dağılımı	106
Tablo 3.52. Gelir temini ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı	107
Tablo 3.53. Aile ve yakın akrabalarda suç işleme ile medeni durum arasındaki ilişki dağılımı	108
Tablo 3.54. Aile ve yakın akrabalarda suç işleme durumu ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı	109

Tablo 3.55. Ailede ve yakın akrabalarda suç işleme durumu ile yaş arasındaki ilişki dağılımı	110
Tablo 3.56. Yakın arkadaş grubu içerisinde herhangi bir suçtan ceza alma durumu ile yaş arasındaki ilişki dağılımı	111
Tablo 3.57. Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suçtan dolayı ceza alma durumu ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı	112
Tablo 3.58. Yakın arkadaş grubu içerisinde herhangi bir suçtan dolayı ceza alma durumu ile medeni durum arasındaki ilişki dağılımı	113
Tablo 3.59. Alkol kullanma ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı	114
Tablo 3.60. Alkol kullanma ile medeni durum arasındaki ilişki dağılımı	115
Tablo 3.61. Suç sayılan fiili ilk kez işleme yaşı ile yaşıınız arasındaki ilişki dağılımı	116
Tablo 3.62. Alkol kullanma ile yaş arasındaki ilişki dağılımı	117
Tablo 3.63. Baba mesleği ile mesleğiniz arasındaki ilişki dağılımı.....	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Örneklemin Cinsiyet Dağılımı	5
Şekil 2.1. Sağlıkla ilgili görüşler	41

GİRİŞ

Tüm toplumlarda olduğu gibi toplumumuzda da büyük bir problem olan madde bağımlılığı kişiler üzerinde fizyolojik ve psikolojik yönden etkiler bırakmaktadır. Bu etkiler hem birey hem de toplumun devamlılığı açısından tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle uyuşturucu madde kullanımının önüne geçilmesi adına ortaya çıkma nedenlerinin ve bireylerin kendilerine zarar vermelerine rağmen madde kullanımına yönelik ısrarcı tutumlarının gerekçeleri tespit edilmelidir. Bireylerin uyuşturucu maddeye yönelmesinde içinde yaşadıkları toplumların sosyo-ekonomik koşulları ve başka dinamikleri birbirinden farklı düzeylerde etkili olabilir. Bunun sebebi ise insan davranışlarının tek bir faktöre dayanılarak açıklanamamasındandır.

Tek bir faktör ile davranış veya hayat biçimi ile bağımlılığın ortaya çıkması elbette beklenemez ancak özellikle çocukluk döneminde aile bireylerinin tutumları, verilen eğitimler, inanç ve tutumların, bağımlılığın ortaya çıkmasını etkileyebilir.¹ Bireylerin madde kullanımına yönelmesinde eğitimin, yaşın, ekonomik ve sosyal şartların neler olduğunun tespiti araştırmanın esas amacıdır. Madde eğilimi gösteren bireyler; özellikle arkadaş çevresi, aile yapısı ve ekonomik sorunlarının etkisiyle kendilerini madde bağımlılığı içerisinde bulmaktadır.

Uyarıcı madde veya uyuşturucu; kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarında olumsuz değişikliklere neden olan, sağlık sektöründe ağrı dindirmek için kullanılan fakat tek bir kez alınmış olsa dahi bağımlılık yapma riski taşıyan, insan vücuduna zarar veren, kişileri bir çok yönden yıpratın, üretiminin, kullanımının ve satışının kanunlarca yasaklandığı doğal ve sentetik maddelere denilmektedir. Bu maddelerin kişilerce tercih sebeplerinin araştırılması madde kullanımının önüne geçilmesi ve toplum sağlığının devamlılığı açısından önemlidir.

Madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerin sosyolojik analizinin yapıldığı bu çalışma, Mersin İli'ndeki Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde uygulanmıştır. Bu araştırmanın yapılabilmesi için bakanlıktan gerekli izinler alınmıştır. 100 kişilik örneklem grubuna 48 soruluk anket uygulaması

¹ Nevzat TARHAN ve Serdar NURMEDOV, **Bağımlılık: Sanal veya Gerçek**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s:146.

yapılmıştır. Bu uygulamalar denetimli serbestliğin yürüttüğü Samba eğitimleri zaman diliminde uygulanmıştır. Bu ankette örneklem grubunun kişisel durumları, anne-baba medeni durumları, suç işleme sebepleri, arkadaşlarıyla olan ilişkileri, yakın arkadaş grubu içinde ceza alan kişilerin olup olmadığı, alkol kullanımının olup olmadığı, uyuşturucu maddelerden hangilerini bildiklerini, hangilerini kullandıklarını, uyuşturucu madde kullanımında denetimli serbestlik nasıl görev aldıkları ve yardımcı olduğu, denetimli serbestlik süreci boyunca hayatlarında nasıl değişiklikler yaşandığını tespit etmek için sorular hazırlanmıştır. Sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda kişilerin maddeye yönelmelerinin altındaki sebepler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Madde kullanımı gerek kişiyi gerek toplumu olumsuz etkileyen sorunlardan biridir. Bu sorunun oluşmasındaki temel sebeplerin ortaya konulması bağımlılıktan kurtulmak için verilen mücadeleye katkı sağlar. Ayrıca kişilerin sağlıklı bir birey olması toplumların devamlılığı açısından da önemlidir. Kısacası bu araştırmadaki temel amaç, madde kullanımı nedeniyle Mersin İli'nde denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerin madde kullanımına neden olan faktörlerin ortaya konması ve maddeyle mücadele eden kurum/kuruluşlara destek olabilmek adına literatüre katkı sağlayabilmektir. Bu çalışma hazırlanırken, bu konuyla ilgili yapılmış araştırmalardan, yazılmış kitap, makale, dergi, tez, rapor ve internet kaynaklarından faydalanılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünü araştırmanın metodolojisi ve teorik çerçeve oluşturmaktadır. Araştırmanın metodolojisinde; araştırmanın konu, yöntem, amaç ve önemine yönelik bilgilere yer verilmiştir. Teorik çerçevede ise; madde bağımlılığı, madde türleri, suç ve suçun maddeyle ilişkisi, denetimlik serbestlik, madde bağımlılığına sosyolojik bakış ve madde üzerine yapılmış çalışmalara dair bilgiler bulunmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümü olan kuramsal çerçevede madde kullanımına neden olan faktörler sosyolojik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Burada aile, eğitim, ekonomi, sağlık gibi kurumlara ve kurumların insanların yaşayışları üzerindeki etkilerine değinilmiştir. İnsanların maddeye yönelmesine etki eden faktörler, farklı yaklaşımların perspektifinden açıklanmaya çalışılmış ve bu yaklaşımlar içinde en çok yapısalcılıktan faydalanılmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin sosyo-demografik özellikleri, maddeye yönelme sebepleri, denetimli serbestliğe bakış ve beklentileri gibi soruların istatistiksel sonuçları çıkarılmış ve değerlendirilmiştir.

Genel itibariyle tezin bölümlerinde; Madde Bağımlılığı Nedir?, Bağımlılık Nedir?, Madde Nedir?, Suç ve Suça Sebep Olan Faktörler Nelerdir?, Denetimli Serbestlik Nedir?, Denetimli Serbestliğin Hukuki Boyutu/İlke ve Amaçları, Madde Bağımlılığının Sosyolojik boyutları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METEDOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu; Mersin İli'nde madde kullanımından dolayı denetimli serbestlik uygulamasına tabi olan kişilerin bağımlı olmalarına giden süreçte ne gibi etkenlerin sebep oluşturduğunun araştırılmasıdır. Diğer bir deyişle uyarıcı madde veya madde bağımlılığının oluşmasında etkili olan faktörlerin neler olabileceğinin belirlenmesidir. Bu bağlamda madde kullanımı ile denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerin; sosyo-demografik özellikleri, aile yapısı, ailelerin kişiye yönelik tutumları, ailede suç geçmişinin olup olmaması, arkadaş ortamı, eğitim seviyesi, ekonomik durumlarına odaklanılmıştır. Bu amaç kapsamında Mersin İlinde denetimli serbestlik sürecinde olan 100 kişilik örnekleme, 48 sorudan oluşan bir anket uygulanarak madde kullanım geçmişi olan kişilerin suça yönelmesindeki sebepleri; aile, arkadaş ve sosyo-demografik temelde araştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Madde bağımlılığı, bireyi içerisinde yaşadığı toplumu olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle her toplumun önemli problemlerinden biridir. Kişileri madde kullanımına yönelmesinde çok çeşitli sebepler olabilmektedir. Araştırmada kişilerin madde kullanımına iten sebeplerin ele alınması ve bağımlılığa götüren süreçte etkili olan faktörlerin madde kullanımında ve bağımlılık üzerinde ne gibi etkilere sahip olduğu bulunmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmanın evrenini; Mersin İli'nde madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişiler oluşturmuştur. Araştırma, Mersin İli Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde gerçekleştirilmiştir. Madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilere anket formu uygulanmış ve bu çalışmaya 100 kişi katılmıştır. Bu kişilere yönelik kurumun verdiği sampa eğitimlerinin belli zaman dilimlerinde anket formu katılımcılara uygulanmıştır. Mersin İli Denetimli Serbestlik

Müdürlüğü'nce yapılan uygulamalara katılan toplam kişi sayısı yıllık olarak raporlandığı için anket uygulaması sırasında bu sayıya ulaşılammıştır. Ayrıca yasal prosedür gerektiği için de veri paylaşımı olmamıştır. Anket formuna yönelik gerekli bilgiler verilerek kişilerde etiketlenme, denetimli serbestlik sürecinin zarar görebileceği korkusu ve bilgilerinin farklı amaçlar için kullanılabilirliği düşüncesi giderilmeye çalışılmış böylece anket bilgi formunun gerçeği yansıtan bilgiler içermesi sağlanmıştır. Anket verilerinin istatistiksel sonuçları SPSS programıyla oluşturulmuştur.

Örneklemin seçiminde, araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımları Şekil 1'de görülmektedir. Cinsiyet oranı açısından örneklem eşit sayıda oluşturulmaya çalışılmıştır fakat madde bağımlısı olan kadın bireylerin az olması nedeniyle cinsiyet bağlamında bu eşitlik sağlanamamıştır.

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Valid Kadın	9	8,9	9,0	9,0
Erkek	91	90,1	91,0	100,0
Toplam	100	99,0	100,0	

Şekil 1.1. Örneklemin Cinsiyet Dağılımı

100 kişilik örneklem grubunun 9'u kadın 91'i erkektir. %8,9 kadın, %90,1 erkeklerden oluşmaktadır. Örneklem grubunda erkek ağırlıklı dağılım Şekil1'de görülmektedir. Araştırma, araştırmaya katılan 100 kişinin evreni tam anlamıyla yansıtması mümkün olmamasına rağmen madde kullanımına yönelimde nelerin etkili olduğuna dair genel bir değerlendirme yapma imkanı vermektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin hepsinde madde kullanım geçmişi olması nedeniyle demografik bilgiler tek tek analiz edilmiştir. Araştırmanın istatistiksel analizinde sosyal özellikler ile demografik özellikler arasında madde kullanımının ilişkili olup olmadığı, arkadaş ve aileye yönelik bazı değişkenlerin madde kullanımındaki etkisi incelenmiş, hipotezlerin test edilmesinde frekans ve çapraz tablolardan yararlanılmıştır.

Araştırma sürecinde karşılaşılan güçlük ve sınırlamalara değinilecek olursa anket formu uygulanan kişilerde kadın katılımcıların azlığı nedeniyle cinsiyet dağılımının eşit olması sağlanamamıştır. Bu da literatür taramalarında yapılmış çalışmalarda olduğu gibi

madde kullanan kadınların oranının azlığındandır. Bunun dışında bir sorunla karşılaşılmamıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Kişilerin uyuşturucu ve uyarıcı maddeye yönelik eğilimlerinin altında yatan sebeplerin ortaya konulması ve maddeye yönelik tutumların ne yönde olduğununun tespit edilmesi bağımlılıkla mücadele de önemlidir. Madde bağımlılığına giden yolda nelerin etkili olduğunun sosyolojik bir sorun olarak ele alınıp araştırılması, maddeyle mücadele eden kurumlara bilgi verebilmek ve ülkemizde bu konuda yapılan sosyolojik çalışmaların azlığı nedeniyle literatüre katkı sağlamak açısından önem arz eder.

1.5. Hipotezler

Hipotez 1. Erkeklerde madde bağımlılığı oranı, kadınlardan fazladır.

Hipotez 2. Medeni durum ile madde kullanma arasında ilişki vardır.

Hipotez 3. Eğitim durumu ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 4. Baba mesleği ile katılımcıların mesleği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5. Araştırmaya katılan kişilerde anne- baba eğitim düzeyi ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 6. Aile gelir düzeyi ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 7. Sabıkası olduğu tespit edilen arkadaş grubu ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 8. Suç işleme nedeniyle madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 9. Suç sayılan fiili işleme yaşı ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 10. Suç sayılan fiili işlerken kiminle olduğu ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 11. Alkol kullanma nedeni ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

Hipotez 12. Alkol kullanmaya başlama yaşı ile madde kullanımı arasında ilişki vardır.

1.2. Teorik Çerçeve

1.2.1. Madde Bağımlılığı Nedir?

Tarihte her toplumun madde kullanımına yönelik farklı eğilimleri olmuştur. Hastalıkların tedavisi, dini ayin gibi farklı alanlarda bağımlılık yapan türden maddeler kullanılmıştır. Tarihsel bağlamda bağımlılığa bakıldığında; Tarhan'a göre; 'uyuşturucuya olan ilgi ve sevgi tarih kadar eskidir. Antikçağdan bu yana insanlar bilinçlerinde farklılık yaratmak adına bitkileri kullanmışlardır. Örneğin, Greklerde Dionisos, Romalılarda Baccus adıyla içki tanrısı inançları vardır.'²

Bağımlılık, kullanılan maddenin bireye zarar vermesine rağmen kullanılmaya devam edilmesi ve alışkanlıklardan daha ileri bir boyuta taşınmasıdır. Bağımlılığın meydana gelmesinde sosyal ve çevresel faktörler etkilidir. Çok sayıda çeşitleri olan bağımlılığın en yaygınları olarak tütün (nikotin) bağımlılığı, alkol bağımlılığı, uyuşturucu madde bağımlılığı, internet bağımlılığı, kumar bağımlılığı ve kafein bağımlılığıdır. Birey en başta deneme amaçlı başlayabilir daha sonraki süreçte de sosyalleşmek için yapar. İlerleyen zamanlarda bu kullanım durumu olumsuz bir hale gelerek bireyi o nesnelere bağımlı kılar.³

Bağımlılık oyunun mucidi ise bağımlılardır. Bu oyun herkese zarar verir. Ama bu oyunu oynamak bağımlı kişi için zorunludur. Kendini başka acılardan kurtarmak için oyun oynamayı tercih eder. Bu oyun ister sigara, alkol, madde kullansın, isterse kumar oynasın, internete bağımlı olsun fark etmez.⁴

Bağımlılık kısır bir döngüye benzetilebilir. Öncelikle birey ilk başta madde kullanımına merak duymaktadır ama maddenin olumsuz etkilerinden de korkmaktadır. Merak ettiği durum korku duygusunu yenersen bir kerelik kullanımdan bir şey olmaz algısına kapılmasına, sonrasında hiç kullanmayacağını sanmasına neden olur ama beklenen durum gerçekleşmez ve kişi madde kullanımına devam eder. Sonrasında birey madde kullanımı ile ilgili sorununun olmadığını, madde kullanımının kendisinin

² TARHAN ve NURMEDOV, a.g.e., s:18.

³ <https://www.aykavitalpark.com/klinik-hizmetler/bagimlilik-rehabilitasyonu/> (01.05.2021)

⁴ Kültegin ÖĞEL, **Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap**, Kültür Yayınları İstanbul, 2018, s:247.

kontrolü altında olduğunu ve isterse bir anda bırakabileceğini iddia eder ve buna kendisini de inandırır.⁵

Bağımlılık yapıcı maddeler insanlara gerçek olmayan, sahte ve geçici mutluluklar verirler. Bu maddeler kullanıldığında beyindeki sinir hücreleri mutluluk verici kimyasalları çok fazla salgılar. Bu salgılamaya bağlı olarak bireyde sahte ama güçlü bir unutma duygusu oluşur. Birey o anlık aldığı hazla her şeyi unuttur, gerçek dışı şeyler görmeye başlar. Bütün ihtiyaçları sağlanmış, üzüntüleri ve sıkıntıları bitmiş gibi hisseder. Bu duygulara karşı koyamadığı için maddeye alışan birey bu duygu halini tekrar yaşamak için devamlı madde kullanımına yönelir ve madde kullanmaya devam eder.⁶

Bağımlılık esasında zor bir hastalıktır. Kişi yanlış bir şey yaptığını, yapmaması gerektiğini bildiği halde kendini bunları yapmaktan alıkoyamaz. Yapmaya devam eder, sorunlarla karşılaşır ama bağımlılık davranışı devam eder. Bu nedenle de kendisine kızar, suçluluk duyar. Kendisine duyduğu bu kızgınlıkla başa çıkmak için bildiği tek yol madde kullanmaktır veya bağımlılığını sürdürmektir ve gider tekrar madde kullanır. Bu kısır döngü sürer gider.⁷

1.2.1.1. Fizyolojik ve Psikolojik Bağımlılık

Dünya literatüründe "bağımlılık" teriminin, davranışsal bir sendrom ve fiziksel ya da fizyolojik bağımlılık diye iki sistem içinde incelendiği görülmektedir.

Psikolojik Bağımlılık: Psikolojik bağımlılık; insanın yaşadığı sıkıntı, sorun ve huzursuzluktan kurtulması için sürekli ve tekrarlayan aralıklarla maddenin aranması olarak tanımlanır. Alındığı zaman doyum, rahatlama ve haz meydana gelmektedir. Psikolojik bağımlılık, tüm bağımlılık olgularının en temel ögesidir. Madde, sadece psikolojik bağımlılık oluşturmuş fakat fiziksel bir bağımlılık oluşturmamışsa maddenin bırakılması bireyde yoksunluğa yol açmamaktadır.

Fiziksel Bağımlılık: Fiziksel bağımlılık; bağımlılık etkisi yapan maddenin uzun süreli ya da kısa süreli ve düzenli olarak kullanılması durumunda bedenin bağımlılık yapıcı

⁵ TARHAN ve NURMEDOV, a.g.e., s:142.

⁶ Nevzat TARHAN, **Aile Okulu: Mutlu Aile için Makul Çözümler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s:123.

⁷ ÖGEL, a.g.e., s:247.

maddenin etkisine alışması ve alışılan maddenin alınmaması veya azaltılması durumunda bedende bir takım belirtilerin ortaya çıkmasıdır.⁸

1.2.1.2. Bağımlılık Çeşitleri

Bağımlılığın bir çok türü vardır. Bunlara kısaca değinmek gerekirse;

Alkol bağımlılığı: Bireyin alkol kullanımı sosyal içici seviyesindeyse ve içinde bulunduğu aile, iş ve sosyal çevresine zarar veriyor olsa da buna bağımlılık denilmez. Bağımlılığın oluşması için bireyin alkol tüketimini alması gerekenden daha fazla dozun üstünde alıyor olması bağımlılık kapsamı içerisine girmektedir.⁹

Alkol bağımlılığı, bir süreç sonucu gelişen bir hastalıktır. Bu sürecin genellikle yılları bulması nedeni ile kişinin fark etmesi ve yardım talebi gecikmektedir. Önceleri ara ara keyif amaçlı kullanılan alkolün miktarı ve sıklığı zaman ilerledikçe artmaya başlar. Alkol kullanımı ya da elde edilmesi için harcanan zaman diğer faaliyetlere ayrılan zamanın önüne geçer. Alkolden uzak kalınan zamanlarda yoksunluk belirtileri ortaya çıkar. Bu döngü sonucunda bağımlılık gelişir.¹⁰

Alkol bağımlılığının oluşması için yaygın kabul edilen ölçüt şu şekildedir: Günde bir desilitre kanda 100-150 mg alkol düzeyi oluşturabilecek biçimde düzenli alkol tüketen bir insanda 5 yıl içinde alkole bağımlılık gerçekleşmektedir. Bu süre, çocuk ve ergenlerde 18 aya kadar düşmektedir.¹¹

Sigara bağımlılığı: Beynin hücresel yapısında ve fonksiyonunda köklü değişikliklere giden, dürtüsel ve önüne geçilemeyen, yineleyen sigara kullanımı davranışı kronik bir beyin hastalığıdır.¹²

Eroin (Opiyat) Bağımlılığı: Afyonun içinde yer alan alkaloidlerden birisi olup asitle birlikte kimyasal işleminden geçirilerek oluşur ve sirkeye benzer şekilde kokmaktadır. Koklanması dahi tehlikeli olan eroin, morfinden on kat daha tehlikeli bir maddedir. En

⁸ Devlet Denetleme Kurumu; Araştırma Ve İnceleme Raporu Tarihi : 30/01/2014, Sayısı : 2014/2 , s:10.
<http://www.muharrembalci.com> (01.06.2021)

⁹ Alfred ADLER, **İnsan Doğası**, Yason Yayınları, Ankara, 2016, s:214.

¹⁰ <https://www.yesilay.org.tr> (16.10.2021)

¹¹ <https://www.mentalpsikiyatri.com> (16.10.2021)

¹² <https://npistanbul.com/amatem/sigara-bagimlilik> (16.10.2021)

kısa sürede alışkanlık yapan genellikle tek kullanımda bile bağımlı hale getirir ve öldürücü olabilen en tehlikeli uyuşturuculardandır.¹³

Esrar (marijuana) bağımlılığı: Esrar; cannabis sativa ismi verilen hint kenevirini bitkisinin kahverengi/yeşil çiçeklerinin karışımından oluşmaktadır. Esrarın dumanı genel olarak sert, acı ve keskindir.¹⁴

Bireylerin esrara başlamasının en önemli sebepleri özentisi aracı olmayacağı ve bağımlılık yapmayacağına dair anlayıştır. Bireyler, gençliğin verdiği her şeyi deneme ve bilme arzusu ile meraktan esrar kullanırlar. Esrar çoğu zaman diğer madde kullanımları için bir geçiş basamağıdır.¹⁵

İnternet bağımlılığı: İnternet kullanma arzusuna karşı koyulamaması ve internetten mahrum kaldığı zamanlarda gergin ve stresli olmaya yol açmasından dolayı ve sosyal hayatı etkileyen bir bağımlılıktır. Birey internet kullanımında kontrolü kaybetmesiyle birlikte kötüye kullanım ve bağımlılık gelişebilmektedir.¹⁶

Kokain bağımlılığı: Kokain bağımlılığı; bağımlılığı en fazla olan ve kullanıldığı an etkisini gösteren bir maddedir. Kokain kullanımı insan sağlığını önemli derecede olumsuz etkileyen bir bağımlılık çeşididir. Kokain, Güney Amerika'da kendiliğinden yetişen, uyarıcı etkisinden yararlanmak için yerlilerce yaprakları çiğnenen Erythroxylyon Coca adlı bitkiden elde edilen bir alkaloiddir.¹⁷

Extacy bağımlılığı: Bireyin extacy maddesine dair yetersiz bilgiye sahip olması ve bu maddeye zararsız gözüyle bakması onun kontrolsüz ve bilinçsiz bir şekilde tüketilmesine neden olmaktadır. Extacy'nin bireyler arasında yaygın olarak kullanılmasının bir nedeni de 90'lı yılların başında başlayan ve tüm dünyaya yayılan Rave akımı kültürüdür.¹⁸

Uçucu madde bağımlılığı: Uçucu madde (inhalan); oda sıcaklığında kolay bir şekilde buharlaşabilen maddeler için kullanılır. Uçucu maddeler etkilerine göre üç gruba ayrılabilirler. İlk grupta volatil çözücüler, ikinci grupta benzin ve anestezipler, üçüncü

¹³ Mutlu ÇELİK, *Uyuşturucu Nedir? Nasıl Anlarız? Ne Yapabiliriz?*, Alter Yayıncılık, Ankara, 2016, s:45.

¹⁴ ÖGEL, a.g.e., s:172.

¹⁵ TARHAN ve NURMEDOV, a.g.e., s: 219.

¹⁶ <https://npistanbul.com/amatem/teknoloji-bagimliliği> (16.10.2021)

¹⁷ <https://npistanbul.com/amatem/kokain-bagimliliği> (16.10.2021)

¹⁸ ÖGEL, a.g.e., s:187.

grupta nitrik oksit ile buharlaşabilen alkil nitritlerdir. Uçucu maddeler, solventler veya çözücüler olarak da adlandırılırlar. Kullanımı solunum yoluyla olur. Oda ısısında buharlaşmayan kokain, eroin, nikotin ve alkol uçucu maddeler sınıfında yer almazlar.¹⁹

Kumar bağımlılığı: Kumar bağımlılığı, bir bireyin daha da kıymetli bir eşyayı elde etme umuduyla daha değerli olan herhangi bir şeyi riske atmasıdır. Kumar, insanın yaşamını negatif olarak etkilemesine rağmen kumar oynamaya devam eder. Kumar bağımlılık yapar. Bunun nedeni beynin ödül sistemini uyuşturucu veya alkol gibi uyarmasıdır. Dürtü kontrol bozukluğu yönünden kumar bağımlılığı en ön saftadır.²⁰ Ayrıca bu bağımlılık çeşitleri dışında; teknoloji, alışveriş, seks bağımlılıkları vardır.

1.2.2. Madde Nedir?

Madde bağımlılığı genelde, bireyin kullandığı maddeden kurtulmak istemesi ve bu amaçla farklı gayretler içinde olmasına rağmen bırakamaması; bırakma çabaları esnasında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması ya da kendisinde bırakacağı hasarları bilmesine karşın, madde kullanmaya devam etmesi ve kullanmak gereksinimini hissettiği maddenin dozunu sürekli artırmak zorunda kalması olarak tanımlanmaktadır. Buna göre madde bağımlılığında üç ana unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki; her şart ve koşulda maddenin alınması için engellenemeyen bir arzu ve isteğin bulunmasıdır. İkincisi; sürekli olarak kullanılan maddenin dozajını artırmada zorunluluğun duyulmasıdır. Üçüncüsü ise kullanılan maddeye ve etkisine karşı psikolojik ve fizyolojik açıdan ihtiyaç duyulmasıdır.²¹

1.2.2.1. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Nedir?

Yunanca uyuşturucu; uyku anlamındaki “narke” den gelen ve İngilizce’ye “narkotic” olarak geçen uyuşturucu sözcüğü uyuşturma özelliği olan, uyuşturan,

¹⁹Mutlu VURAL ve Kültegin ÖĞEL, “Uçucu Maddelerin Kalp Üzerine Etkileri”, Bağımlılık Dergisi, Kırşehir, 2005, s:142.

²⁰ <https://www.yedam.org.tr> (01.05.2021)

²¹ Devlet Denetleme Kurumu Araştırma ve İnceleme Raporu: Madde ve Diğer Bağımlılıklar ile Mücadele Kapasitesinin ve Bu Bağlamda Türkiye Yeşilay Cemiyetinin Değerlendirilmesi, 2014/2, s:12. <http://www.muharrembalci.com> (01.06.2021)

duymaz hale getiren, fiziksel ve ruhsal bağımlılığa yol açan, bireysel ve toplumsal yönden ekonomik ve sosyal çöküntü oluşturan bağımlılık yapıcı maddeleri ifade eder.²²

Madde bağımlılığı; vücudun işlevlerini kötü yönde etkileyen maddelerin kullanılması ve bu maddelerden zarar göreceğini bildiği durumda bile bu maddelerin kullanımının bırakılmamasıdır.²³

Uyuşturucu maddelerin bir kısmını tedavi amacıyla kullananlar bulunmaktadır. Bir kısmını ise sadece keyif verici veya uyarıcı etkileri sebebiyle kullanılmaktadır.

Uyuşturucu maddeler, ruhsal durumlara olumsuz etkileri olduğu bilinen maddelerdir. Günümüzde en gelişmiş ülkelerden geri kalmış ülkelere kadar çok yaygın uyuşturucu madde kullanılmaktadır.²⁴ Bazı ülkelerde uyuşturucu madde kullanımına, taşınımına ve satışına ağır cezalar uygulamaktadır. Bazı ülkelerde ise maddeye yönelik bu tür eylemler serbest bırakılmıştır.

1.2.2.2. Uyuşturucu Maddeler ve Etkileri

Uyuşturucu olarak kullanılan pek çok madde vardır. Bu maddelerin kimyasal yapıları birbirinden farklıdır. Kullanıldıklarında merkezi sinir sisteminin farklı bölümlerini etkileyerek değişik belirtilere yol açarlar. Uyuşturucu maddeleri ve özelliklerini aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz;

Afyon, Morfin, Eroin Grubu Uyuşturucular: Afyon bitkisinden elde edilen bu maddelerin, etkili ağrı kesici özelliği bulunmaktadır. Merkezi sinir sisteminde yatıştırma görevini üstlenirler. Bu maddeler alındığında, sakinleştirici ve neşelendirici bir etki meydana gelmektedir. Diğer yönden kaygı ve sıkıntıda azalma hatta kaybolma ve düşünme yetisinde zayıflama görülür. Ayrıca, kişilik bozukluğu, ilgisizlik, ruhsal çöküntüler meydana gelir. Kan basıncı düşer, nabız ve solunum sayısı azalır. Göz bebeklerinde küçülme, ağız kuruluğu, bulantı, kusma görülür. Kolay bir şekilde bağımlılık yaparlar. Yoksunluk durumunda burun akıntısı, titreme, terleme, kramplar, panik ve bilinç kaybı meydana gelir.²⁵

²²Hüsrev SALMANER, **Suç Yeri İncelemesi**, Elif Matbaacılık, Şanlıurfa, 2003, s:135.

²³http://www.yesilay.org.tr/yesilaydergisi/Haziran_2014/files/assets/basic-html/pace22.html (31.05.2021)

²⁴Martin BOOTH, **Haşhaştan Eroine Uyuşturucunun 6000 Yıllık Öyküsü**, Sabah Kitapçılık, İstanbul, 1996, s:4.

²⁵<https://bandirmayasam.com.tr/m/d/22586/uyusturucu-ile-mucadele-paneli-duzenlendi> (16.06.2021)

Afyon vücut için çok tesirli bir maddedir. İnsan bedenine girdikten sonra kan yoluyla merkezi sinir sistemini ve sonunda tüm organizmayı etkilemektedir. Kişi afyon kullandığı zaman terleme, zihinsel ve cinsel bir kuvvetlenme, yapay bir neşelenme yaşadığı gibi, aynı zamanda kişinin nabızı normal seviyenin üzerinde seyretmektedir. Kullanıcının uzun zamandan beri bu maddeyi kullanması durumunda kronik bir zehirlenme meydana gelmesi mümkündür. Hem fiziki ve hem de ruhsal bağımlılığa sebebiyet vermektedir. Bağımlı olan kişilerde iştahsızlık, uykusuzluk, düşük nabız ve tansiyon gibi belirtiler görülmektedir. Vücut bütün afyon türevlerine zamanla alışınca, doz artırma isteği ortaya çıkmaktadır. Afyon maddesini uzun kullanılması bireyin birtakım amaçlarını ve değerlerini kaybetmesine neden olur ve yakınlarına karşı ilgisiz kalırlar.²⁶

Afyon maddesi, doğal olan narkotiklerdendir. Uzun yıllardır kullanılan uyuşturucu maddedir ve ham maddesi haşhaş bitkisidir. Haşhaş kapsülleri uygun olgunlukta çizilir ve çiziklerden sızan sıvı pıhtılaşır ve özel bıçaklarla alınır. Havanın etkisiyle sıvının rengi koyu kahverengiye dönüşür acı bir lezzeti ve ağır bir kokusu olur.²⁷

Esrar: Hint kenevirinden elde edilen bir uyuşturucu maddesidir. Merkezi sinir sisteminde rahatlatıcı bir etki yapar. Özellikleri açısından afyon maddesine benzemektedir. Kullanıldığında vücutta rahatlama ve uyuşukluk etkisi yaratır. Birey bir hayal alemine dalar ve halisünasyon görür. Uzun bir müddet kullanmaya bağlı olarak kişilik kaybı ve akli durumda bozukluklar meydana getirir.²⁸

Barbituratlar ve Sakinleştiriciler: Uyku ilaçlarının hammaddesinde kullanılan kimyasal bir maddedir. Fiziksel bağımlılığa sebep olabilir. Sağlık sektöründe üç değişik amaçla kullanılmaktadır. Kısa etkili, anestezi sağlamak için kullanıldığı gibi, orta etkili, ameliyat öncesi sakınleştirici, uyku verici veya kasılma nöbetlerinde kullanılmaktadır. Son olarak, uzun etkili, sürekli ve günlük sakınleştirme amaçlı da kullanılmaktadır.²⁹

²⁶ Erdinç Hakan ÖZDABAKOĞLU, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s:14.

²⁷ Tülin Günşen İÇLİ, **Krimnoloji**, Martı Kitap ve Yayınevi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s:220-221.

²⁸ İÇLİ, a.g.e., s:220.

²⁹ Salih Yaşar ÖZDEN, **Uyuşturucu Madde Bağımlılığı**, Nobel Tıp Evleri, İstanbul, 1992, s:67.

LSD, Meskalin, PCP: Bu grupta yer alan maddelerde hayal görmek ileri bir boyuttur. Kullanıldıklarında önce neşe, sevinç ve tatlı hayaller görülmesine yol açarlar. Daha sonrasında endişe, panik, kusma, hafıza kaybı meydana getirirler. Şiddet eğilimine ve ruh hastalıklarına yol açarlar.³⁰

Kokain: Koka bitkisi yapraklarından elde edilen maddelerin bir türüdür. Uyarıcı bir özelliği vardır. Kullanıldığında sahte bir güç hissi, konuşma isteğinde artma gibi bir takım sonuçlara neden olur. Daha sonrasında ruhsal çöküntü, halisünasyonlar, kalp ve solunum yetmezliği durumlarına yol açarlar.³¹

Amfetaminler-LSD: Lysergic Acid Diethylamide'in kısa yazılışdır. Çavdar küfünde bulunan lysergic asitten üretilen, yarı sentetik ve çok kuvvetli bir uyuşturucudur. Kokainden yüz kat daha güçlüdür. 1943 yılında bir kimyacı, migren tedavisi için araştırma yaparken keşfetmiştir. Tatsız, kokusuz olan LSD toz halinde, tolu iğne başı büyüklüğünde veya kesme şeker, posta pulu, kağıt, fotoğraf gibi maddelere emdirilmiş solüsyon şeklinde olabilir. Yirmiden fazla türü vardır. Toplu iğne başından fazla alınması insanı çıldırtabilir. Yarım saat içinde etkisini gösterir ve etkisi 6-36 saat sürer.³²

İnsan bedeninin ürettiği adrenaline benzer etki eden sentetik maddelere verilen genel bir tanımdır. Adrenalin, merkez sinir sistemini etkileyerek kişinin savaş ya da kaç durumuna gelmesine neden olmaktadır. Adrenalin salgılandığında kan şekeri düzeyi artar, çarpıntı olur, nefes alışverişi sıklaşır, dikkat ve konsantrasyon yeteneği artar. Amfetaminler, noradrenalin ve dopamin denen beyin kimyasallarının miktarını artırarak katkı sağlar.³³

İnhalanlar: Solunum yoluyla kullanılan uyuşturucu maddeler, solventler (çözücüler), yapıştırıcılar gibi maddelere inhalanlar denir. Bu maddeler baş ağrısı, görme bulanıklığı, uyuşukluk meydana getirir. Kısa sürede karaciğer ve böbrek hasarı, bilinç kaybı, kemik iliğinde baskılanma sonucu kansızlık meydana getirirler.³⁴

³⁰ ÖZDEN, a.g.e., s:68.

³¹ A.g.e., s:69.

³² ÇELİK, a.g.e., s:74.

³³ TARHAN ve NURMEDOV, a.g.e., s:210.

³⁴ Remzi POYRAZ, "Disiplinler Arası Adli Tıp Adli Kimya ve Adli Toksikoloji", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1999, s:8.

1.2.2.3. Uyuşturucu Madde Bağımlılığının Sebepleri

Bağımlılık, günümüzde bir davranış türü olarak değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere davranış belirli evre Őartlarında canlının uyarılara verdiği tepkidir. Bu tanımlama doğrultusunda, madde bağımlılığının nedenlerini bireyin kişiliğinde, evre koşullarında, içten ve dıştan gelen uyarıların niceliğinde ve niteliğinde aramak gereklidir.³⁵

Uyuşturucu madde bağımlılığının sebepleri üç grupta toplanabilir.

1) Uyuşturucu Maddenin Yapısal zellikleri;

Uyuşturucu maddelerin kimyasal yapıları gereği merkezi sinir sisteminin reseptör hücrelerine bağlanarak etki gösterirler ve bağımlılık yaratırlar. Tedavi için verilen uyuşturucu nitelikteki ilaçların aşırı ve yanlış kullanılmasıyla da bağımlılık oluşmaktadır. Doktor tavsiyesi ve kontrolü dışında keyif almak veya sakinleşmek amacıyla uyuşturucu özelliğindeki ilaçların kullanılmasına kötüye kullanma adı verilir. Ağrı kesiciler dahil bir çok ilaç doktor tavsiyesi dışında kullanılmakta, bu durum direnç arttırımına (tolerans) ve bağımlılığa sebep olmaktadır. Örneğin; kaza veya ameliyat neticesi kullanılan güçlü ağrı kesiciler kolaylıkla bağımlılık oluşturabilmektedir.

2) Kişisel zellikler;

Uyuşturucu madde kullanımı genelde gençler arasında çabucak yayılmaktadır. Ergenlik dönemi sorunları içinde bocalayan gençler sorunlarının çözümünü uyuşturucu maddelerde aramaktadır. Grup arkadaşlarının baskısı, onlara uyum sağlama isteği, merak ve macera tutkusu, yasaklara karşı gelme isteği, sorumluluktan kaçma, başarısızlık ve güvensizlik gibi duygulardan kurtulma gibi nedenlerle kişiler uyuşturucu maddeleri denemektedir.

3) evresel Faktörler;

Uyuşturucu kullanımında ve bağımlılığın oluşmasında sosyal çevrenin önemli rolü vardır. Aile yaşanan huzursuzluklar, haddinden fazla denetleyici ve baskıcı tutumlar veya aşırı serbest bırakılma durumu, ailede uyuşturucu kullanan bireyler olması gibi nedenler kişileri uyuşturucuya sevk etmektedir. Arkadaş gruplarının baskısı veya özendirmesi uyuşturucuya başlamada önemli bir faktördür. Genellikle ergenlik

³⁵ zcan KÖKNEL, **Genel ve Klinik Psikiyatri**, Nobel Tıp Kitapevi Yayınları, İstanbul, 1989, s:192.

döneminde sosyal çevrenin etkisi çoktur. Uyuşturucu satıcılarının hedefinde gençler bulunmaktadır. Lise ve üniversite gençleri arasında uyuşturucu madde kullanımı yaygınlaşması satıcılara büyük paralar kazanmaktadır. Bazı ülkelerde uyuşturucu kullanımına hoşgörüle bakılmakta ve suç sayılmamaktadır. Bu durum bağımlılığın yayılmasına sebebiyet vermektedir. Ülkemizde uyuşturucu maddelerin üretimi, ithali, alımı, satımı, bulundurulması, alımına yardımcı olunması ve sahte reçeteye alınması suçtur ve ağır cezalar uygulanmaktadır, şeklindeki nedenlerdir.³⁶

1.2.3. Suç ve Suça Neden Olan Unsurlar

1.2.3.1. Suç Nedir?

Suç, yanlış ve zararlı sonuçlar doğurması sebebiyle yasaklanan ve bazı durumlarda cezalandırılan davranış olarak tanımlanmaktadır. Yasağa karşı olan bir davranıştır. Kanun suçları ceza tehdidi ile yasaklar. Toplumsal düzeni bozucu bir davranıştır. Hukuki kapsamda suç, bir toplumdaki hukuki kurumlar tarafından ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanmış fiildir. Suç fiilini gerçekleştiren kişiye suçlu denir. Hukukî boyutta bir kişinin suçlu kabul edilebilmesi için suçun o kimse tarafından yapıldığının hukukî süreçler sonucunda ispatlanması gerekir. Suçlu olabileceği düşünülen kişi şüpheli bir suçlama ile mahkemeye sevk edilir ve bu kişi sanık sıfatını taşır. Hakim kararı ile cezaevine alınan kişiye tutuklu, mahkeme süreci sonunda suçlu olduğu hükmüne varılarak cezalandırılan kimseye ise mahkûm denir.³⁷

Suç, toplumsal düzenin sürekliliği yönünden korunması gereken hukuki değerlerin bilerek ve isteyerek ihlalini ifade eden insan davranışları olarak tanımlanır.³⁸

1.2.3.2. Suça Neden Olan Unsurlar

Suça neden olan unsurları 2 başlık altında toplayabiliriz.

1) Bireysel Nedenler;

Suç işlemede en temel unsurlardan biri kişisel nedenlerdir. Araştırmacılar, kişinin suç işlemede organik ve biyolojik faktörlerin dolaylı veya doğrudan bir etkisinin olduğunu söylemektedirler.³⁹

³⁶ <https://umurlucpal.meb.k12.tr> (17.06.2021)

³⁷ İzzet ÖZGENÇ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s:45.

³⁸ Nevzat TOROSLU, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2012, s:217.

Bunun dışında kişinin psikolojik rahatsızlıkları da suçta yönelmede etkindir. Kişisel sebepler tek başına bir sorun teşkil etmese de çevresel nedenlerle bir araya geldiği zaman suç işlemeye zemin hazırlamış olur. Mesela; görme bozukluğu ya da fiziksel olarak engelin olması ve bu durumun aşağılık kompleksi haline getirilmesi olasılığını beraberinde getirir. Aşağılık kompleksinin suçta dönüşümü, kişinin idame ettiği çevrenin bu fiziki bozukluk karşısında takınacağı tavra bağlıdır.⁴⁰

Diğer bir taraftan fiziksel açıdan oluşmanın gecikmesi, ergenlik çağının erken başlaması çocuk suçluluğunda biyolojik etmenler arasında görülmektedir.⁴¹

Benlik dizaynı da çocuğun suç işlemesine sebep olan diğer bir faktördür. Araştırmalar, suç fiilinde bulunmamış olanların benlik tasarım düzeylerinin, suç işlemiş olanlara oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁴²

Çocukların suç eyleminde bulunmasına sebep olan kişisel nedenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde çocuğun organik, biyolojik, psikolojik özellikleri ve benlik tasarımının asıl unsurları olduğu anlaşılmaktadır. Bu unsurların neyi ifade ettiği ve çocuğa yansımalarına yönelik bilgiler ebeveynlerin ihtiyaç duydukları önemli bilgiler olmalıdır.

2) Çevresel Nedenler;

Çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren karşılaştığı ilk toplumsallaşma kurumu ailedir. Aile içi ilişkiler düzeyinde geçen kötü toplumsallaşma süreci, çocuğun suç teşkil eden davranışlara yönelmesinde ve sürüklenmesinde büyük rol oynamaktadır.⁴³

Yani başka bir deyişle, suçta olan eğilim ve yönelimde aile, birinci derecede etki eden bir kurumdur.⁴⁴

³⁹ Fulya TEMEL ve Ayşe AKSOY, **Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2005, s:35.

⁴⁰ Latife BIYIKLI, “Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması: Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu”, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983, s:61-67.

⁴¹ Sulhi DÖNMEZER, **Kriminoloji**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1994, s:89.

⁴² Sevda ULUĞTEKİN, **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1991, s:345.

⁴³ Orhan POLAT, **Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s:23.

⁴⁴ Mahmut TEZCAN, **Gençlik Sosyolojisi**, Naturel Yayıncılık, Ankara, 2003, s:98.

Aile üyeleri arasındaki ilişkilerin olumsuz olması, aile üyelerinin birbirlerine yönelik olumsuz tutum ve davranışları çocuğun gelişimini olumsuz etkilemekte ve onun suça yönelmesine sebep olabilmektedir.⁴⁵

1.2.3.3. Suça Yönelik Farklı Yaklaşımlar

1. Biyolojik Teori ve Lombroso:

Lombroso, suçun doğuştan getirilen bazı özelliklerle ilgili olduğunu savunmaktadır. Askeri bir hastanede hekim olarak görev yapan Lombroso, askerlerin anatomik yapılarını inceleme olanağı bulmuş ve suçluluğu da bu süreçte incelediği askerlerin biyolojik yapılarıyla açıklamaya çalışmıştır. Lombroso'nun teorisinde suç doğuştan getirilen organizmanın biyolojik durumunun bir sonucudur. Dolayısıyla bazı insanlar belli anomalilerle ve suçlu doğarlar. Yani doğuştan suçludurlar. Bu kişiler kendi iradeleri dışında organizma yapıları nedeniyle suç işlemeye meyillidirler. Bunun temellerinde fiziksel ve psikolojik anomaliler birlikte yer alır ve onlar kendi iradeleri dışında suç işlemeye yönelirler.⁴⁶

2. Chicago Ekolü:

Sosyoloji ve kriminoloji alanlarında önemli bir yer işgal eden Chicago Ekolü 1892'de kurulmuştur. Okul özellikle 20. Yüzyılın başlarında ABD'de kentlerin büyümesi, sanayileşme, göç, Dünya Savaşı, Dünya ekonomik bunalımı gibi konuları araştırıp bu gerçekliklerin suçun artışına etkisini incelemiştir. Chicago Ekolü'nün üyeleri özellikle şehrin çöküntü bölgelerine ve gettolaşmış alanlarına odaklanarak buradaki suç çetelerini incelemişler ve bu yapıda gözlenen ahlaki çöküntü gibi gerçekliklere eğilmişlerdir. Şikago Okulu araştırmalarında iki yöntem kullanılmıştır: Bunlardan birincisi suç istatistikleri ve nüfus sayımları gibi resmi sayılardır. Bütün bunlara göre suç oranının yüksek olduğu bölgeler belirlenmiş, toplumsal gerçeklerin bu harita ile grafiklerinin izlenmesi suçun sebepleri konusunda önemli bir gerçeği ortaya koymuştur. Farklı etnik sınıflara mensup kişilerin gelip gitmek için geçici olarak bu yerde bulunduğu bölgeler ve şehrin bunun benzer yerlerinin suça daha meyilli olduğu saptanmıştır. Diğer yöntemdeyse, hayat öyküsü ve olay incelemesi yöntemlerini

⁴⁵ Ersin AKYÜZ, *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s:304.

⁴⁶DÖNMEZER, a.g.e., s:84-85.

uygulamasıdır. Böyle yaparak, suçluluğun psiko-sosyal süreci ortaya koyabilmiştir. Bu sonuçları elde edebilmek için araştırmacılar sùjelerinin içine karışarak onlarla berbaber yaşamışlar böylece suçluların yaşadıkları sosyal çevrelerinde günlük yaşamtılarını ve kişilikleri daha iyi incelemişlerdir. Suçlunun içinde bulunduğu çevre farklılık gösterebilmektedir. Bundan ötürü, bitki ve hayvanların doğal çevrelerinde incelenmesinde olduğu gibi, insanın da bu şekilde incelenmesi gerektiği düşünölmüş ve ekolojisi kavramı ortaya çıkmıştır. Şikago öykü araştırmaları ekolojik alanların sosyal yaşam üstündeki etkilerini ortaya koymak açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmalar neticesinde şehir hayatının birbirini tanımayan insanlar arasında yaşadığı akrabalık ve dostluk ilişkilerinin çok zayıfladığı ve bir makine gibi yürüdüğü sonucu çıkmıştır. Sonuç itibariyle bu ilişkilerin zayıflaması, sosyal kopukluğa bunun sebebinin de suçluluğun neden olduğu ortaya çıkmıştır.⁴⁷

3. Etiketleme Kuramı

Etiketleme kuramı, Tannenbaum tarafından ortaya atılan ve Becker tarafından geliştirilen bir teoridir. Bu teori, ilk defa suç işleyen birini, kişiliği ve sosyal yaşantısı açısından olumsuz değerlendirilmektedir. Kısacası damgalanmakta ve buna tepki olarak da tekrar suç işlemektedir. Diğer bir deyişle suçluyu lekelemekte ve bu onun sosyal statüsüne, mesleğine, ailesine olumsuz ve düzeltilmesi zor bir imaj yaratmaktadır. Bu imaj suçluyu toplumda beklenen ve saygınlık gören kesimden tamamen koparan bir süreci inşa etmektedir. Dolayısıyla bu durum topluma etki etmektedir. Zira toplumdaki hâkim sınıf, bu lekelemeyi pozisyonunu sağlamlaştırmakta bir araç olarak kullanmaktadır. Sonuç olarak güçlüler tarafından suçlu olarak etiketlenmiş kişiler yeni suçlar işlemeye yöneleceklerdir. Bu teoriye göre suçluluk, ceza hukuku normunu ihlal gerçeğinden tamamen bağımsız olarak suçlu etiketi isnadının yani damgalamanın içinde bulunmaktadır.⁴⁸

4. Gerilim Teorisi ve R. Merton:

Merton'un temel tezinin içeriğinde sosyal yapıların uyum yerine uyumsuz davranışa yol açabilecek baskı uyguladığı yönündedir. Bu teori suçu, toplumsal sınıflarda farklı imkanlara sahip gençlerin, değerler sistemiyle başlayıp eylemlerine

⁴⁷Timur DEMİRBAŞ, **Kriminoloji**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s:137.

⁴⁸Timur DEMİRBAŞ, **İnfaz Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s:68.

kadar uzanan bir çatışmanın ürünü olarak görür. Bu durumda alt sınıf içinde yetişmiş bir kişi eğitim olanakları, saygınlık, mesleki eğitim ve benzeri birçok noktada kendini üst sınıftaki gençten eksik hissedecektir. Bu eksiklik hayal kırıklığını ve ardından çatışmayı beraberinde getirecektir. Alt sınıf içinde sosyal memnuniyetsizlik içindeki bireyler, kendilerinden daha iyi olanaklara sahip ve toplumun temel değerlerini biçimlendiren orta sınıf bireylere öfke geliştireceklerdir. Kaçınılmaz olarak bu öfke onların oluşturduğu değerler sistemine bir karşı çıkış ve saldırıyı da doğuracaktır. Bu durum kültürler arası gerilimden temellenen bir suçluluğun oluşmasına neden olacaktır.⁴⁹

5. Marksist Teori:

Marksist teori sosyal problemleri ekonomik temelde ele alır ve bu bakış açısından bakarak anlamlandırır. Marksizm'in suç ve sapma konusundaki perspektifi de bu zemine yaslanmaktadır. Marx, doğrudan suç konusunda belli bir eser ortaya koymasa da yazılarında ikincil olarak buna değinmiştir. Ona göre suçun durmadan artışı, toplumda hızla artan ekonomik fark ve sınıfsal uçurumlar üzerinden okunmalıdır. Marksist teoride sınıfsal eşitsizliği yaratan mekanizma ile suçun kapsamı ve cezası konusunda karar verici merci aynıdır. Bu mekanizmanın yarattığı adaletsiz işleyiş suçun oluşmasında ve artışındaki en büyük etkidir.

Karl Marx temel eseri olan Das Kapital'de suçluluk konusuna ikinci derecede değinmiştir. "Nüfus, Suç ve Kitle Yoksulluğu" adlı makalesinde, İngiltere'de kayıt altındaki suçların hızlı artışına dikkat çekmiş ve fakirleşmeyi azaltmadan zenginliği arttırmanın suçun doğmasına sebep olacağı sonucuna varmıştır. Hukuk ihlalleri genel anlamda, kanun koyucunun kontrol edemeyeceği ekonomik etkilerin sonucudur.⁵⁰

1.2.3.4. Madde Bağımlılığı ve Suç İlişkisi

Uyuşturucu madde bağımlılığı; vücudun bir ya da birden fazla işlevini kötü yönde etkileyebilen kişinin zarar gördüğü halde bu maddelerin kullanımın bırakılamaması olarak tanımlanır. Madde bağımlısı olan kişi, her şart ve koşulda maddeye karşı engellenemeyen bir istek duyabilmekte, madde kullanımına ara verdiği zamanlarda yoksunluk belirtileri yaşayabilmekte ve zaman içerisinde madde kullanım dozunu da artırabilmektedir. Uyuşturucu madde hakkında yeterince bilgisi olmayan çocuklar ve

⁴⁹Hüseyin BAL, **Suç Sosyolojisi**, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2016, s:51-54.

⁵⁰ BAL, a.g.e, s:79.

gençler, her toplumda kullanıcı potansiyel adayları olabilmekte ve bu kişiler uyuşturucu madde ticareti yapanların hedefi haline gelebilmektedir. Uyuşturucu madde suçu tek başına bir suç türü değildir birçok suç türünün (hırsızlık, adam yaralama, cinayet, taciz ve tecavüz vb.) de temelini oluşturabilmektedir.⁵¹

Görüldüğü üzere kişileri bu tehlikelerden uzak tutabilmek ve uyuşturucu madde bağımlılığı konusunda önleyici tedbirler alabilmenin gerekliliği düşüncesinden yola çıkarak bu araştırmada uyuşturucu madde bağımlılığı ve suç ilişkisine değinilmiştir.

1.2.4. Denetimli Serbestlik

1.2.4.1. Denetimli Serbestlik Nedir?

Cezanın verilme amacı yüzyıllardır tartışmaya konu olmuştur ve günümüzde de tartışılmaya devam edilmektedir. Cezanın amacının ne olması gerektiği konusunda birçok teori ortaya konmuştur. Bu teorilerden mutlak teori, cezanın kendisinin bir amaç olduğunu ileri sürmüştür. Kant tarafından savunulan bu teoriye göre cezalandırmanın esasında adalet düşüncesi vardır. Bu mevzuda ortaya atılmış teorilerden bir diğeri ise faydacı teoridir. Bu teoriye göre, cezalandırmanın bir yarar sağlaması durumunda uygulanması gerekir ve cezanın gerekliliği onun yararına bağlıdır. Bu düşünce, Beccaria tarafından savunulmuştur. Ortaya atılmış bu teorilerin dışında bir de karma teori ortaya konmuştur ve bu teoriyi benimseyenler cezanın amacının tespiti açısından mutlak teori ile yararçı teorinin savunduğu noktaların ortak olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵²

Cezalardan beklenen amacın sağlanması, uygulanacak infaz sistemine bağlıdır. Diğer yönden cezalandırmanın amacı belirlenirken hükümlünün de bir insan olduğu ve bazı hakların süjesi olduğu unutulmamalıdır.⁵³ Bu bağlamda hükümlü olan bireylerin sosyal hayata uyum göstermesi ve sosyal hayattan uzak kalmaması insan olmasının bir sonucudur.

⁵¹ Demet KARAKARTAL, “Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Suç İlişkisi”, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, Cilt:6/14, İstanbul, 2020, s:614-617.

⁵² Mahmut KOCA ve İlhan ÜZÜLMEZ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 4.Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s:440.

⁵³ DEMİRBAŞ, a.g.e., s:38-39.

Cezanın, insanın sosyal hayattan tümüyle soyutlamasının önüne geçilmesi için öngörülen yollardan biri de insancıl ceza siyasetinin vazgeçilmez unsuru olan denetimli serbestliktir.⁵⁴

Denetimli serbestlik, belli koşulları taşıyan hükümlünün, toplum yaşamına uyum göstermesini kolaylaştırmayı hedefleyen veya özgürlüğünü kısıtlamak yerine uygulanan, kişinin bireysel durumu göz önüne alınarak uygulanacak denetimin belirlendiği, ayrıca mağdurda oluşan suçun etkilerini en aza indirmeyi hedefleyen ceza adalet sistemi olarak tanımlanabilir.⁵⁵

Denetimli serbestlikten faydalanan hükümlü cezasının tamamını veya bir kısmını ceza infaz kurumu dışında geçirecek ve bu süre zarfında denetim biçimlerine bağlı olacaktır. Sonuçta, çevresinden ve sosyal hayattan kopmadan denetim marifetiyle, hükümlünün ıslahı sağlanacaktır.⁵⁶

1.2.4.2. Denetimli Serbestlik Tarihçesi

Denetimli Serbestlik sisteminin tarihçesine bakıldığında sistemin temellerinin 1840'lı yıllarda Bostonlu bir ayakkabıcı olan John Augustus tarafından atıldığı görülmüştür. John Augustus boş zamanlarında katıldığı duruşmalarda pek çok alkolik kişinin para cezasını ödeyemediği için hapis cezasına çarptırıldığını fark etmiştir. John Augustus yine böyle bir duruşmada para cezasını ödeyemeyen yaşlı bir alkolik ile konuşarak onun alkol sınırını bir daha geçmemesi sözü ile para cezasını ödeyeceği vaadinde bulunmuştur. Yaşlı adam bunun sonucunda davranışlarına çekidüzen vermiş ve Augustus da yaşlı adamın para cezasını ödemiştir. Mahkeme ise John Augustus'un bu tutumundan ve yaşlı adamın davranışlarının düzelmesinden memnun kalmıştır. John Augustus böylece 17 kişinin daha para cezasını ödemiş ve ilk denetimli serbestlik memuru olmuştur.⁵⁷

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de denetimli serbestlik hizmetlerinin başlangıcı da bu yüzyıla dayanmaktadır. İngiltere'de kolonilere sürgüne

⁵⁴ Necati NURSAL ve Selcen ATAÇ, **Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s:33.

⁵⁵ ÖZGENÇ, a.g.e., s:781.

⁵⁶ İbrahim USTA ve Hakan ÖZTÜRK, "Denetimli Serbestlik", *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı 13, Ankara, 2010, s:11.

⁵⁷ Hakan YAVUZ, "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci," *TBB Dergisi*, İstanbul, 2012, s:319-321.

gönderilen genç hükümlülerin bazı sosyal reformcuların girişimleriyle bu cezanın yerine bazı gönüllü ailelerin vasisi olması şartıyla sürgün cezası iptal edilmiştir. Bu yöntemle 483 genç hükümlüden sadece 78'i eski davranışlarına devam etmiş kalan hükümlülerin davranışlarının iyileştiği görülmüştür. Osmanlı kanunnameleri incelendiğinde 'nefi' cezasının belli bir bölgede 3 aydan 3 yıla kadar kalma, başka bölgelere gidememe, zaptiye nezareti altında bulunmasını içerdiğini görüyoruz.. Bu uygulamada belli bir bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulma tedbirinin temellerini oluşturmuştur. Cumhuriyet dönemindeyse ülkemizin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine 1946 yılında girmesi ve komitenin bazı kararlarını kabul etmesiyle mevzuatımız değişmeye başlamış ve bugün Türkiye Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin lider ülkesi konumuna gelmiştir.⁵⁸

1.2.4.3. Denetimli Serbestlik Kurumunun Hukuki Niteliği

Denetimli serbestlik hukuksal boyutu, Anglo-Amerikan kökenli bir ceza infaz sistemidir. İlerleyen zamanlarda Kıta Avrupasına sıçramış ve ceza infaz sisteminin arayışlara cevap verdiği alan gitgide büyümüş ve şimdiki durumunu almıştır.⁵⁹

Amerika Birleşik Devletlerinde denetimli serbestlik, suçlunun cezasının askıya alınmasını öngören bir sistem olarak uygulanmaktadır.⁶⁰

Bu sistemde denetimli serbestliğe tabi tutulan kişiler, denetim altında tutulduğu süre zarfında öngörülen kurallara aykırı davranışlarda bulunursa, cezasını hapisle çekmek durumunda kalacaktır.⁶¹ ABD denetimli serbestlik uygulamasında temel amaç, suçlunun ıslahımın sağlanması ve toplumun korunmasıdır. Sonuç itibariyle kişinin ıslahı ve toplumun korunmasını sağlamıştır. Toplumun korunması ve suçlunun ıslahının sağlanması amacının bir araya gelmesi göz önüne alınırsa, Amerikan hukukundaki denetimli serbestlik uygulamasının, suçluyu şartlı olarak özgür bırakan bir

⁵⁸ YAVUZ, a.g.m., s:322.

⁵⁹ Haluk ÇOLAK ve Uğurtan ALTUN, “Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler”, *Adalet Dergisi*, S. 25, Ankara, 2006, s:4.

⁶⁰ Nur CENTEL, Hamide ZAFER ve Özlem ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 4. Basım, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006, s:531.

⁶¹ Timur DEMİRBAŞ, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s:532-536.

sistem olarak değil ceza adaletini yerine getirmeye çalışan bir kurum olarak adlandırılması uygun olacaktır.⁶²

İngiltere’de denetimli serbestliğin ortaya çıkışı da ABD’ de denetimli serbestliğin uygulandığı tarihlere denk gelmektedir. Hapis cezasına göre daha ıslah edici ve onarıcı olmasından dolayı denetimli serbestliğin İngiltere’de uygulama alanı gittikçe genişlemiştir.

1991 yılında yapılan değişiklikten önce denetimli serbestlik, hapis cezasının yerine uygulanan koşullu özgürlük niteliğinde bir kurum iken, 1991 değişikliğinden sonra hükümlünün cezasının toplum içerisinde infaz edildiği kamusal bir yaptırım halini almıştır.⁶³

Denetimli serbestliğin ceza adaletinin yerine getirilmesinde önemli bir yerinin olmasının temel sebebi, hükümlünün aldığı cezanın bireyselleştirilmesine önemli katkı sağlamasıdır.⁶⁴

Bu bilgiler boyutundan denetimli serbestlik uygulamasına bakıldığında Türk hukukunda sırf bir ceza infaz usulü olmadığını ifade etmek gerekir. Diğer yönden, denetimli serbestlik sadece hapis cezasına alternatif bir yaptırım da değildir. Denetimli serbestlik, ceza hukuku ve ceza infaz hukuku içerisinde adaleti sağlamaya çalışan ceza adalet kurumudur.⁶⁵

1.2.4.4. Denetimli Serbestlik İlkeleri ve Amaçları

1)İnsan onuruna saygı ve dürüstlük: Denetimli serbestlik ile koruma hizmetlerinde görev alanlar, insan haklarına saygı, dürüstlük ve kararlılık çerçevesinde hareket ederler, görevlerini yerine getirirken aşağılayıcı, onur kırıcı veya küçük düşürücü davranışlarda bulunamazlar.

2)Gizlilik: Denetimli serbestlik ile koruma hizmetlerinde görev alanlar, suçtan zarar gören, şüpheli, sanık, hükümlü ya da bunların ailesi hakkında öğrenmiş olduğu

⁶² Hakan YAVUZ, “Denetimli Serbestliğin Ortaya Çıkışı ve Karşılaştırmalı Hukuktaki Gelişim Süreci”, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 66, İstanbul, 2012, s:84.

⁶³ YAVUZ, a.g.m., s:83.

⁶⁴ Nur CENTEL, “Denetimli Serbestlik”, **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı**, İstanbul, 2008, s:534.

⁶⁵ Ali Rıza MENGÜÇ, **Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri**, Cezaevi Maatbası, İstanbul, 1968, s:57.

bilgilerin veya düzenlediği raporların gizliliğini korumak zorundadır. Gizli olan bilgiler kanunun zorunlu kıldığı hâller dışında hiçbir kurum ve kişiye verilemez.

3) Tarafsızlık: Denetimli serbestlik ile koruma hizmetlerinde görev alanlar, görevleri ile ilgili belgeleri inceleyebilir; fakat buradan elde ettiği bilgilerle ilgili olarak soruşturmanın gizliliği ilkesine uymak, tarafsızlığına gölge düşürecek davranış ve ilişkilerden kaçınmak ve davanın taraflarına eşit mesafede olmak zorundadır. Bu şekilde ilkeleri açıklanmıştır.⁶⁶

Denetimli serbestlik hizmetlerinin genel amacı, toplumun huzur, mutluluk ve düzenini sağlamak, suç işleyen insanları ıslah ederek yeniden üretken birer birey olarak insanlar arasındaki onurlu yerini almasında yardımcı olmaktır. Bunu yapmak için de öncelikle toplumu suçlulardan korumak ve suçluyu ıslah etmek gerekmektedir. Suçluları sadece dört duvar arasına kapatarak özgürlüğünden yoksun bırakmanın ne suçlulara ne de topluma bir faydası olmuştur. Bu bakımdan Türk denetimli serbestlik hizmetleri; toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak için, suç işleyen veya şartla tahliye olan insanların yeniden suç işlemesini önlemeyi, suçluların cezalarını toplum içinde rencide olmadan çekmelerini sağlamayı ve onlara her konuda rehberlik yaparak topluma kazandırılmasına katkıda bulunmayı ve insanlık onuruna yakışan birey olmasını amaçlamaktadır.⁶⁷

1.2.5. Madde Bağımlılığına Sosyolojik Yaklaşım

1.2.5.1. Ailenin Etkisi

Günümüzde önemli bir sağlık problemi olan madde bağımlılığının korunmada ailenin önemi büyüktür. Ailelerin uyuşturucu ve uyarıcı maddelere karşı tutum ve davranışı çocuklarının bu konudaki tutum ve davranışlarına yön verir.

Aile kurumu, insan türünün belli bir şekilde üretildiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı kültürel mirasın nesilden nesile aktarıldığı; biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal görevleri olan sosyal bir kurumdur. Bu kurumların içerisinde aile, diğer kurumlara temel teşkil eden önemli bir işlev üstlenmiştir. Çünkü toplumların ilk gelişme safhalarında, din, devlet, eğitim,

⁶⁶ <https://w.w.w.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050720-1.htm> (17.06.2021)

⁶⁷ https://w.w.w.academia.edu/4094053/SU%C3%87LUNUN_TOPLUMA_YEN%C4%B0DEN_KAZAN_DIRILMASI_VE_DENET%C4%B0ML%C4%B0_SERBESTL%C4 (17.06.2021)

ekonomi gibi diğler sosyal kurumlar öncelikle aile sistemleri içerisinde şekillenip ve gelişmişler, sonraları bu kurumlar kültürel gelişme ile birlikte aileden bağımsız birer kurum haline gelmişlerdir.⁶⁸

Kıray, aileyi sosyal kurumlardan biri olarak görür. Kıray açısından aile kurumu, toplumsal değişimde aracı kurum işlevi gören, yapısal değişmelerin getirebileceği kopuklukları şekil ve işlev değiştirerek karşılayan, kişilerin korunma ihtiyaçlarını farklı şekillerde yerine getiren sosyal bir kurumdur.⁶⁹

Şahinkaya aileyi; evlenme, kan veya evlatlık edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı ortamda beraber yaşayan, aynı kazanımları paylaşan, farklı roller çerçevesinde birbirlerine etki eden, kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup nesilden nesile aktaran insan topluluğu olarak görür.⁷⁰

Sosyolojik kaynaklarda aile; çoğunlukla toplumsal kurumlarla birlikte incelenir. Barnes toplumsal kurumları insan toplumlarının organize ettiği ve insanın taleplerini farklı biçimlerde cevaplandıran, onları idare edip yönetebilecek bir sosyal yapı ve mekanizmadır. Bu görüş açısından aile de evlilikte, devlet ve hükümette birer toplumsal kurumdur.⁷¹

Görüldüğü üzere aile, gerek kişi gerek toplum açısından önemli işlevleri olan bir kurumdur. Bu nedenle araştırma açısından madde kullanımının altında yatan sebepler aile kurumunun kişiler üzerinde etkileri yönünde de incelenmelidir. Aile ilişkileri bireylerin sosyal yaşamının belirlenmesinde öncül bir rol üstlenir. Bu nedenle anne ve babalar çocuklarına madde bağımlılıyla ilgili bilinç oluşturmada öncelikli olarak kendileri örnek teşkil etmelidir.

Aile şekilleri sınıflandırıldığında çekirdek ve geniş ailenin en yaygın ayrım olduğu görülmektedir. Geniş aile, geleneksel toplumların ideal aile tiplerinden biridir. Bu ailede anne, baba ve evli çocukların, anne ya da baba yakınlarının ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları görülür. Geniş aile değişik adlarla da anılır. Mesela; geleneksel geniş aile, büyük aile, eski aile, köy ailesi gibi. Modern toplumların

⁶⁸Feridun MERTER, **1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği** Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s:1.

⁶⁹ MERTER, a.g.e., s:3.

⁷⁰Rezzan ŞAHİNKAYA, **Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile**, Kardeş Basımevi, Ankara, 1975, s:17-18.

⁷¹Birsen GÖKÇE, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt: 8/1-2, Ankara, 1976, s:47.

ideal tipi olan çekirdek aile ise anne, baba ve evlenmemiş küçük çocuklarından oluşur. Çekirdek aileye küçük aile, şehir ailesi, dar aile, modern aile, modern demokratik aile, çağdaş aile de denilmektedir.⁷²

Aile, toplumun çekirdeğini oluşturmaktadır. Birey aile ile beraber kendini tanımlamaktadır. Aile olmadan toplum, toplum olmadan aile oluşamaz. Aile konusunu daha iyi anlamak açısından aile ile ilgili sosyolojik çalışmalar yapılmıştır. Le Play aileye yönelik yaptığı araştırmalarla "aile sosyolojisinin ilk kuramcısı olmuştur."⁷³

Aileyi merkez alan aile sosyolojisi, sosyolojinin alt uzmanlık alanlarından biridir. Aile sosyolojisi, ailenin toplumdaki yeri, aileyi meydana getiren iç ve dış toplumsal faktörleri, aile fertlerinin kendi içindeki etkileşimlerini ve buna esas olan değer ve alışkanlıkları; yakın ve uzak çevre ile iletişim ve etkinliklerini bilimsel yöntemle incelemektedir. Aile sosyolojisi araştırma ve incelemelerini, diğer alt uzmanlık alanlarında olduğu gibi bilimsel yöntemin sosyolojiye özgü tekniklerini kullanır.⁷⁴

Aile sosyolojisi, toplumsal bir kurum olarak aileyi konu edinir. Değişik toplumlarda aile yapıları ve biçimleri, aile içi statüler ve roller, aile konusundaki değerler ve değişimler gibi konuları incelemektedir.⁷⁵

Ailenin fonksiyonlarıyla gençlerin madde kullanmaya başlamaları arasında bağlantı vardır. Genelde aile işlevi sorunlu gençlerde madde kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Aile, kişinin hayatında ve gelişiminde çok önemli rol üstlenir. Kişinin gelişim evresinde etkilendiği, sevgi, güven duygularının onandığı kurumdur. Gelişim evresinde oluşacak olan aksaklıklar kişiliği bütünüyle etkileyebilir.

1.2.5.2. Ailenin Fonksiyonları

Fonksiyon, kültürün bir ögesinin toplumsal yapının uyumlu çalışmasına yaptığı katkıdır. Başka bir deyişle bir yapının gerçekleştirebileceği ve onu diğer yapılardan ayırt etme olanağı sağlayan eylem türüdür.⁷⁶

⁷²Faruk KOCACIK, "Sivas'ta Kentsel Aile", Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 7, Sivas, 1986, s:12.

⁷³AYDIN, a.g.e., s:130.

⁷⁴Feridun MERTER ve Vd., **Sosyoloji**, Lisans Yayıncılık, İstanbul, 2010, s:18.

⁷⁵MERTER, a.g.e., s:24.

⁷⁶Özer OZANKAYA, **Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, 3.Basım, Savaş Yayınları, Ankara, 1984, s:68.

Fonksiyonalist yaklaşım; toplumu alt sistemlerden veya parçalardan meydana gelen bir yapı olarak görür. Her bir alt sistemin de kendine özgü işlevi olduğu inancına dayanan; parçalar arasında karşılıklı bir bağımlılık ve etkileşim olduğunu öngören; parçalar arasındaki herhangi bir değişikliğin bütündeki değişikliğe sebep olduğu iddia edilen, her alt sistem veya parçanın kendi fonksiyonunu yerine getirirken bütünün varlık, bütünlük, işleyiş ve devamına hizmet ettiğine inanılan bir nitelik taşıdığı temeline dayanmaktadır. Bu kuramın savunucuları parça-bütün arasındaki karşılıklı fonksiyonel ilişkileri esas alırlar.⁷⁷

Goode, ailenin fonksiyonlarını; üretim, sosyal statüler ve görevler yükleme, sosyal kontrol, çocukların biyolojik, duygusal yönden korunması ve yetiştirilmesi işlevi olarak değerlendirirken, Winch açısından da ailenin fonksiyonları; üretim, toplumsallaştırma, eğitim, ekonomik, politik ve dini işlevler olarak görülmektedir. Mayntz ise ailenin işlevlerini; kültürel ve boş vakitleri değerlendirme olarak görürken Neidhardt ise gerilimleri azaltma ve yumuşatma olarak görmektedir.⁷⁸

1)Biyolojik işlev: Evliliğin temel biyolojik işlevlerinden biri cinsel güdüyü doyumak ve eşlerin birbirlerinin isteklerini uyum içinde karşılamaları ve cinsel güdünün meşru yoldan doyuma ulaşmasıdır. Bunun neticesi olarak çocuk yapmak, yetiştirmek ve kendi nesillerini üretmek ihtiyaçları da giderilmektedir.⁷⁹

2)Psikolojik işlev: Psikolojik bir gereksinim olarak sevgi evlilik ilişkileri içinde ancak doyuma ulaşır, taraflar kendilerini eşlerine adar, acı ve tatlı yaşantılarını paylaşır ve birlikte bulunmaktan büyük bir haz duyarlar.⁸⁰

3)Toplumsal işlev: Birey toplum içinde bir statü ve role sahip olmasına rağmen gerçek kişiliğini ancak diğer bireylerle sosyal ilişkiler oluşturarak gelişir.Bireye bu ortamı en iyi sağlayacak olan ailedir.⁸¹

⁷⁷Zeki ERDOĞMUŞ, “Çağdaş Sosyoloji Teorilerine Genel Bir Bakış”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1/2, Elazığ, 1987, s:139.

⁷⁸Mustafa ERGÜN, **Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisine Giriş**, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, 1987, s:36.

⁷⁹İbrahim Ethem ÖZGÜVEN, **Evlilik ve Aile Terapisi**, PDREM (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını), Ankara, 2000, s:19.

⁸⁰ ÖZGÜVEN, a.g.e., s :20.

⁸¹ Ali ACAR, “Türk Aile Yapısı Ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma”, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul , 1990.

Toplumsallaşma, toplumsal etkileşim ve topluma hazırlanma olarak tanımlanabilir.⁸² ‘‘Toplumsallaşma, bireyi topluma kazandırma ve topluma uyum sürecidir. Gerçek anlamda ancak eğitimle gerçekleşmektedir.’’⁸³

4)Kültürel işlev: Sosyolojik açıdan kültür; bir toplumun yaşam biçimi, maddi ve manevi değerlerinin bütünü, hayat deneyimlerinin bir birikimidir. Kültür, toplumun bir üyesi olan insanın, öğrendiği bilgi, beceri, sanat, teknoloji, gelenek, görenek ve alışkanlıkların karmaşık bir bütünüdür.⁸⁴

5)Ekonomik işlev: Ekonominin temel öğeleri; üretim, değişim, dağıtım ve tüketimdir. Burada ailenin ekonomik işlevini belirlerken üretim ve tüketim üzerinde durmak gerekmektedir. Üretimin öğeleri de doğa, sermaye, girişim ve emektir. Tüketimde bireyin tavrı tasarruf ve israf şeklinde ortaya çıkmaktadır. Birey üretim ve tüketimin gerektirdiği ön bilgi ve beceriyi ailede kazanmaktadır.⁸⁵

6)Eğitim işlevi: Çocukların eğitimi aileden başlamaktadır. Aile bu eğitim sürecinden sorumludur. Her türlü eğitim ailede başlar ve eğitimin temeli ailede atılır. Çocuk ailede aldığı eğitimle hayata hazırlanır ve mesleğe yönlendirilir.⁸⁶

1.2.5.3. Aile-Suç İlişkisi

Sosyolojik açıdan aile ile suç olgusu arasında bağlantılar mevcuttur. Aile içinde tartışmaların, kavgaların, huzursuzluğun olması ilerleyen zamanlarda çocuk da suç işleme olgusunu oluşturur.

Araştırma sonuçları aile ilişkilerinin sağlıklı olmasıyla çocuğun suça yönelmesi arasında ilişkiler olduğunu göstermektedir. Özellikle ailede çocuğa şiddet uygulamak, aile içi ilişkilerin sağlıklı algılanması, ailede cezaevine girenlerin bulunması, aile içinde sürekli kavga, gürültü olması gibi değişkenlerin saldırganlık davranışları ile ilişki olduğu görülmektedir.⁸⁷

⁸²Mahmut TEZCAN, **Eğitim Sosyolojisi**, 11.Baskı, Zirve Ofset , Ankara, 1997, s:34.

⁸³Hasan ÇELİKKAYA, **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1996, s:53.

⁸⁴Münire ERDEN, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998 , s:83.

⁸⁵İbrahim KIR, **Eğitimin Toplumsal Temelleri: Eğitim Bilimine Giriş**, Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2010, s:145.

⁸⁶GÖKÇE, a.g.m., s:61.

⁸⁷Hatice AKSU, **Çocuklar, Suç ve Şiddet**, Hegem Yayınları, Ankara, 2006, s:65.

Şiddet; çocuklara uygulandığında, çocuklar üzerinde ileriye dönük yıkıcı etkileri olan önemli bir toplumsal sorundur. Şiddetin uygulanması, mağdur edilmiş kişide ruhsal ve bedensel olarak birçok geri dönülmez hasar durumları yaratır.’’⁸⁸

Çocukların yaşantısında var olan şiddet, onların yalnızca sağlıklarını değil, her yönden geçimlerini olumsuz etkilemektedir. Çocuk ve ergenlerde şiddet sosyal uyum azlığı, anti-sosyal davranışlar, okul devamsızlığı, dikkat azlığı, okul başarısında düşüklük, riskli davranışlara eğilim, başkalarına şiddet gösterme, düşük benlik saygısı, güvensizlik, yeme bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı, depresyon ve intihar girişimi, suç işleme ve hatta ölümlerle sonuçlanabilmektedir.⁸⁹

Şiddet içeren evlerde büyüyen çocuklar, madde kullanımı, intihar ve evden kaçma açısından büyük risk altındadır.⁹⁰

Şiddet küçük yaşta aile içinde öğrenilmekte; şiddet şiddeti doğurmaktır. Kocasından dayak yiyen kadınlar çocuklarını daha fazla dövmetedir. Çocuğunda şiddetle karşılaşanlar, büyüdüklerinde şiddet uygulamaktadır.⁹¹

Kısacası çocuk şiddet duygusunu yaşadığı aile içinde yaşayıp öğrenmektedir. Şiddetin yaşandığı evlerde çocuklar ilerleyen hayatlarında madde kullanımı gibi suçlara bulaşma ihtimalleri artmaktadır.

1.2.5.4. Aile-Eğitim İlişkisi

Aileyi toplumsal bir kurum olduğu kadar aynı zamanda önemli bir eğitim kurumudur da. Aile ile eğitim kurumu iç içedir. Aile içinde verilen eğitim ile insan sosyal hayata karışır ve suç işlemenin yanlışlığını bu eğitim süreci içerisinde öğrenmektedir.

Çocuk hayat adına ilk eğitimini ailesinden alır. Ebebeynler, çocuklarını yasalar çerçevesinde istediği gibi yetiştirme hakkına sahiptir. Anne,babaların bu hakkı yine yasaların koruması altındadır.⁹²

⁸⁸ Yankı YAZGAN, **Çocuk Olmazsan Ne Olursun?Beyin ve Gelişimi Açısından Riskli Koşullarda Büyümek**, Sabev Yayınları, Ankara, 2011, s:91.

⁸⁹ AKSU, a.g.e., s:63.

⁹⁰ Orhan POLAT, **Adli Psikolojiye Giriş**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s:103.

⁹¹ AKSU, a.g.e., s:64.

⁹²Nurettin FİDAN, **Eğitime Giriş**, Alkım Yayınları, Ankara, 1991, s:35.

Aileler, çocuklarına sahip oldukları kültürel mirasları aktarmaya çalışır. Bu durum ailenin hem hakkı hem de görevidir. Böylece aile kendinin inandığı ve uyguladığı kültürel değerleri çocuklarının da benimsemesini, uygulamasını ister. Aile bunu yapmakla kendi geleceğini güvenceye alır, kültürünü sürdürecektir insanlar yetiştirir.⁹³

Tarım toplumlarında aile; çocuklara geleneksel mesleklerin öğretildiği, bir takım mesleki bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir eğitim kurumuydu. Sanayi toplumlarında aile eğitim fonksiyonunu okul adını verdiğimiz eğitim kurumlarına bırakmıştır. Artık günümüz sanayi toplumlarında örgün eğitim görevini devlet üzerine almıştır. Anne ve babaların görevi ise, okullarda verilen eğitim ve öğretimle ilgili bilgi edinerek ,devletin üzerine aldığı eğitim fonksiyonunu gerçekleştirmesine katkıda bulunmaktadır.⁹⁴

1.2.5.5. Aile-Ekonomi İlişkisi

Ailenin işlevleri arasında ekonomik ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, din eğitimi vermek, boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmek, aile üyelerinin birbirini koruması ve karşılıklı sevgi ortamı yaratmak gibi işlevler bulunmaktadır.⁹⁵

Ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak üretim birimi oluşu ekonomik işlevi ifade etmektedir. Sanayi toplumlarında aile bu işlevinden giderek uzaklaşmıştır. Artık çekirdek aile ekonomik tüketim birimidir. Ev dışındaki kurumlar bu işlevi üzerlerine almaktadırlar.

Ekonomik eylemlerle ilgili iş, aile çevresinden ayrılmıştır. Çocuklar artık babalarının yaptığı işi evde somut olarak görememektedirler. Oysaki sanayi öncesi toplumlarda çocuk babanın yaptığı işi evde görerek öğreniyordu. Aynı biçimde bugün kadın da ev işi üretim dışında kalarak dışarda çalışmaktadır. Böylece aile bütçesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Kadının dışarda çalışması ona özgürlük elde etmek yönünden de yardımcı olmuştur. Sanayi toplumlarında böylece ailesinden ayrı yaşam süren genç kadınların oranı artmıştır. Ekonomik işlevle ilgili bir başka husus da kişinin yaşamını kazanması için gerekli olan temel becerilerin öğretimini eğitiminin

⁹³İbrahim Ethem BAŞARAN, **Eğitime Giriş**, Siyasal Yayıncılık, Ankara, 1992, s:205.

⁹⁴ Mahmut TEZCAN, “Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış”, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1990, s:271.

⁹⁵ Özer OZANKAYA, **Toplum Bilimine Giriş**, S Yayınları, Ankara, 1984, s:281.

üzerine almış olmasıdır. Okuma yazma, meslekî ve teknik eğitim böyle beceriler arasındadır ve bu becerileri okullar üzerine almışlardır. Aynı şekilde okullar, mesleksi rehberliğin çoğunu üzerlerine alabilirler. Sanayileşmiş toplumlarda okullarda mesleksi rehberlik, çocuğa en uygun mesleği seçmek bakımından temel bir gereklilik durumuna gelmiştir.⁹⁶

1.2.5.6. Ekonomi ve Madde Bağımlılığı İlişkisi

Ekonomi, toplumun alt yapılarından birini oluşturmaktadır. Ekonomi ve sosyoloji her zaman birbirine gereksinim duyan iki bilim olmuştur. Birçok ekonomik durum sosyolojinin konusuna dâhil olmuş ve pek çoğu sosyolojik olgu, ekonomi ile açıklanmıştır. Bu yüzden birbirine her zaman ihtiyacı olan ekonomi ve sosyoloji yeni bir alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. İşte bu alan da ekonomi sosyolojisidir. Ekonomi sosyolojisinin görevi, ekonomik olayları, ortaya çıktığı toplumsal süreç ve burada oluşan kurumsal yapı ve kalıplar içinde, ekonomik ve toplumsal alanların oluşturduğu karşılıklı ilişki ve sistem bütünselliği içinde araştırmaktır. Ekonomi sosyolojisi bu amaçla, sosyolojik araştırmaların kullandığı nitel ve nicel araştırma yöntemleri ile dil sistemini kullanarak analizlerini gerçekleştirir. Ekonomi biliminin konusunu oluşturan işletme ve diğer kurumlar nasıl sosyolojinin ilgi alanına giriyorsa; genel sosyolojinin konusunu oluşturan sosyal tabaka, sınıf, insan davranışları ve boş zaman gibi konular da ekonominin alanına girer. Ekonomi sosyolojisi, böylece genel sosyolojinin bilimsel bulgularına ihtiyaç duyar.⁹⁷

Madde bağımlılığı ile ekonomik seviye arasında bir bağ vardır. Araştırmamızda ekonomik seviyesi düşük olan kişilerin daha çok madde kullanımına yöneldiğini görebilmekteyiz. Yaptığımız araştırmada ekonomik seviye yükseldikçe madde kullanım oranının azaldığını görmekteyiz.

1.2.5.7. Eğitim ve Madde Bağımlılığı İlişkisi

Eğitim, insanlığın varoluşundan beri devam eden bir süreçtir. İnsanın bugünkü ve gelecekteki hayatına bir müdahaledir. İnsan düşünce ve davranışlarında amaçlı olarak istenilen yönde bir değişiklik gerçekleştirme sürecidir. İnsanın ve toplumun yararı ve yararını düşünülerek uyumun ve üretkenliğin artırılmasına yönelik düşünce ve davranış

⁹⁶ Mehmet ERÖZ, **Türk Ailesi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1977, s:47.

⁹⁷Hüsnü ERKAN, **Ekonomi Sosyolojisi**, Barış Yayınları, İzmir, 2000, s:5.

değişikliğini yaratma çabasıdır.⁹⁸ ‘‘Eğitim, insan içindir insan olmanın en önemli gereklerindedir.’’⁹⁹

Eğitim, öncesinde belirlenmiş amaçlar ışığında insanların düşüncelerinde, tutum ve davranışlarında ve hayatlarında iyileştirme ve geliştirmeler sağlamaya yarayan sistematik bir süreçtir. Bu süreçten geçen insanın kazandığı yeni bilgi, beceri ve tutum onun birey olma ve ait olma bilincini artırır, kişiliğini geliştirir ve onu daha değerli kılar. Eğitim insanın içinde yaşadığı bireysel, kurumsal ve toplumsal alanları bütünleştirir. İnsanın mevcut performansıyla arzulanan performansı arasındaki farkı kapatmasına yardımcı olur. Sahip olduklarıyla sahip olmak istedikleri arasındaki farkı azaltmasını ve kişisel bütünlüğe ulaşmasını kolaylaştırır. Eğitim, insanın değerler sistemini ve inançlarını etkileyerek hayata bakışını belirler. Hayatı daha iyi anlamasını ve onu daha üretken çabalarla daha güvenli ve huzurlu kılmasını sağlar. İnsanın zamanını daha anlamlı ve verimli yaşamasını kolaylaştırır. Eğitim; bilerek düşünmeye, yaratıcılığa, kişinin içinde bulunduğu kalıpları kırmasına, sınırlarının dışına çıkmasına, dünyaya daha esnek ve daha geniş bir açıyla bakmasına olanak sağlar.¹⁰⁰

Eğitim, insanın doğumdan ölüme kadar tüm yaşam boyunca süren çok önemli etkiler yaratır; başarıyı, duygusal bütünlüğü ve toplumsal ilişkileri belirleyici rol oynar. Çağlar boyu, önemi bilinen bir insan faaliyeti olan öğrenme ve öğretme, günümüzde özellikle modern toplumlarda ve kurumlarda, insanların mutluluğu ve başarısı açısından giderek daha kritik bir önem taşımaktadır. İnsanlarının performansını ve mutluluğunu artırmak isteyen ve onlardan belirli davranışları göstermelerini bekleyen toplumlar ve kurumlar eğitime giderek daha fazla kaynak ayırmaktadır.¹⁰¹

Eğitim sürekli devam eden bir süreçtir. Eğitim devam ederken, kişinin davranışlarının istenilen bir biçimde değiştirilmesi hedeflenmektedir. Eğitim süreci devam ederken kişinin davranışlarının bilerek ve isteyerek değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Eğitim sayesinde insanların kişiliği de farklılaşma içerisine

⁹⁸ İbrahim CANAN, **Çocuk Terbiyesi**, Cihan Yayınları, İstanbul, 1986, s:15.

⁹⁹ Yılmaz ÖZAKPINAR, ‘‘Cumhuriyetin 75.Yılında Terbiye Buhranı ‘‘, *Türkiye Günlüğü*, Cilt:18/134, Ankara, 1998, s:14.

¹⁰⁰ Mimar TÜRKKAHRAMAN, **Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar: Kurumlar Sosyolojisine Giriş**, Alp Yayınevi, Ankara, 2006, s:207.

¹⁰¹ ÖZAKPINAR, a.g.m., s:14.

girmektedir. Eğitim aynı zamanda, bir kültürlenme süreci olarak da tanımlanmaktadır. Yani eğitim, bir nevi kişinin topluma ayak uydurması olarak da tarif edilmektedir.¹⁰²

Eğitim, insanın değerler sistemini ve inançlarını etkiler, hayata bakışını belirler. Eğitim, doğumdan ölüme kadar tüm yaşamımız boyunca çok önemli etkiler yaratır; başarıyı, duygusal bütünlüğü ve toplumsal ilişkileri belirleyici rol oynar. Yapılan araştırma sonucunda eğitim seviyesi yükseldikçe madde kullanım oranının azaldığı görülmektedir. Eğitim seviyesi düştükçe madde kullanım oranının arttığını görmekteyiz.

1.2.6. Yapılmış Çalışmalar

Uyuşturucu kullanımı konusundaki ilk sistematik sosyolojik araştırma, Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrencileri tarafından 1920'lerde suç ve suçluluk üzerine yapılmıştır. Toplumun ıslahı edilmesi adına kendilerinin ahlaki yükümlülüklerinin olduğu inancından yola çıkan erken dönem Chicago Okulu sosyologları, suç ve alkol bağımlılığı gibi toplumsal sorunlara sosyologların çözüm araması gerektiğini savunmuşlardır.¹⁰³ Gerek birey gerek toplum sağlığı açısından tüm toplumların ortak problemlerinden olan madde kullanımının sebeplerinin ortaya konulması ve rehabilite edilmesi yönünde birçok alanda çalışmalar yapılmaktadır.

Çağdaş sosyoloji araştırmaları uyuşturucu konusunda farklı birçok uzmanlık alanını içinde barındırır: tıbbi sosyolojik epidemiyoloji (uyuşturucu kullanımının kalıpları ve kapsamı), uyuşturucu etnografisi (sembolik anlam ve kullanımın toplumsal işlevleri), ekonometri (yasal ve yasadışı maddelerin değişim piyasalarına uygulanan iktisat teorisinin toplumsal etkileri) ve kriminoloji (toplumsal kökenler, dinamikler, kullanım ve düzenleme işlevleri). Toplumsal köken ve sosyal bağlam, uyuşturucu sosyolojisi alanında yapılan şu araştırma konularında öncü temalar arasında yer alır: uyuşturucu yasağının tarihi; kullanım, uyuşturucu kullanımının açık ve gizli işlevleri; kültürel ve çevresel koşulların uyuşturucu kullanımına etkileri gibi.¹⁰⁴

¹⁰² <https://www.egiticininegitimi.gen.tr/egitimin-onemi.php> (31.05.2021)

¹⁰³ İrem Özgören KINLI, Onur KINLI ve Dilek Özdemir GÜNGÖR, "Uyuşturucu Kullanımı Üzerine Sosyolojik Araştırmaların Bibliometrik Analizi", Kekikec: İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırma Dergisi, 2020, s:244

¹⁰⁴ A.g.m., s:240.

Görüldüğü üzere madde kullanımı her alanda önemli bir araştırma konusudur ve her toplumun ve toplumsal yapıyı oluşturan kurumların önemli problemlerindedir. Türkiye'de Denetimli Serbestlik uygulamaları yeni birer uygulama alanını oluşturuyor. Uyuşturucu madde kullanma durumunun incelenmesi bakım sürecinde önemli bir rol üstlenir. Madde bağımlılığına yönelik ülkemizde yapılmış çalışmalar şu şekildedir:

2016 yılında İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde yapılan bir araştırmada sigara, alkol ve kumar bağımlılığı konuları incelenmiştir. İncelenen örneklemdeki katılımcıların %98.8'inin erkeklerden oluştuğu, kadın sayısının azlığı dikkat çekmektedir.¹⁰⁵

Karadeniz ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada Doğu Karadeniz Bölgesinde 2010-2013 yılları arasındaki uyuşturucu ve uyarıcı madde türleri ve kullanım yaygınlığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin meslek dağılımlarına bakıldığında işçi, işsiz ve meslek gruplarında olanların en yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁶

İzmir Ege Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri Bağımlılık Polikliniğine başvuran kişilerden 302 kişinin yer aldığı bu çalışmada madde kullanımı ve suç işleme sürecinde arkadaş faktörünün etkili olduğu, ekonomik olarak geçim düzeylerinin düşük olduğu, madde kullanmaya neden olan etkenin arkadaş çevresinden kaynaklandığı görülmüştür.¹⁰⁷

Cömertler ve Kar'ın çalışmasında 81 ilin 2000 yılına ait verileri yatay kesit analizi ile değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları eğitim açısından incelendiğinde eğitim seviyesi arttıkça suç işleme oranının azaldığı saptanmıştır.¹⁰⁸

2012-2014 yılları arasında Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri bölümüne denetimli serbestlik kararıyla sevk edilenlerle yapılan çalışmada bireylerin

¹⁰⁵ Mine PAZARCIKCI, "Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Kişilerde Sigara, Alkol ve Patolojik Kumar Bağımlılığının Araştırılması", *Bağımlılık Dergisi*, Cilt:21/3, 2020, s:197.

¹⁰⁶ Hülya KARADENİZ, İsmail BİRİNCİOĞLU, H. Çetin KETENCİ ve Volkan KARABACAK, "Doğu Karadeniz Bölgesinde Uyuşturucu Madde Kullanımının Değerlendirilmesi" 2018, s:33
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kcst/issue/38068/429413> (30.05.2021)

¹⁰⁷ Derya Şaşman KAYLI, "Sosyal Hizmet Açısından Bağımlılık Polikliniğine Yönlendirilen Madde Bağımlısı Bireylerde Denetimli Serbestlik Sürecinin Etkinliği", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14/1, 2016, s:194.

¹⁰⁸ Necmiye CÖMERTLER ve Muhsin KAR, "Türkiye'de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Ankara, 2007, s:38.

çoğunlukla bekâr olduğu, ayrıca eğitim düzeylerinin düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁹

Alkol kullanımında etkili olan faktörlerin belirlenmesine yönelik Beşirli'nin yaptığı araştırma Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerine uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar neticesinde bireylerin alkol kullanımı ile arkadaş çevresi alkol kullanımları arasında doğru orantılı olarak ilişki bulunduğu saptanmıştır.¹¹⁰

Ögel ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada İstanbul'daki lise öğrencilerinin tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığını saptamak amaçlanmıştır. Bulgularda alkol kullanımının erkeklerde daha yüksek oranda olduğu görülmüştür.¹¹¹

Bozkurt'un yaptığı araştırmaya göre uyuşturucu madde kullananların babalarının eğitim durumları incelendiğinde ilkokul mezunu oldukları görülmüştür. Annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında ise yine aynı şekilde ilkokul mezunları oldukları görülmüştür. Ayrıca ekonomik olarak gelir seviyesi ile maddeye yönelme arasındaki ilişkiye bakıldığında gelir seviyesi düşük olanlarda kullanmaya yönelimin arttığı saptanmıştır.¹¹²

Sonuç itibariyle yapılmış araştırmalarda da görüldüğü gibi madde kullanımında tek bir neden ve sonuçtan bahsedemeyiz. Bu türden çalışmalarda risk durumlarının bilinmesi madde bağımlılığıyla mücadele konusunda kolaylık sağlar ve tedavi konusunda yardımcı olmaktadır. Bu nedenle yapılan her çalışma bu konuya yönelik farklı bakış açıları getirerek literatüre katkı sağlar.

¹⁰⁹ Burak KULAKSIZOĞLU Vd., "Antalya İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Alınan Kişilerde Uyuşturucu Madde Kullanımının Araştırılması Adli Tıp Bülteni", Antalya, 2015, s:23.

¹¹⁰ Hayati BEŞİRLİ, "Gençlerin Alkol Tüketim Davranışları Ve Bu Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Sosyolojik Analizi", s:105, <https://dergipark.org.tr/en/pub/iososkon/issue/9517/118911> (30.05.2021)

¹¹¹ Kültegin ÖĞEL, Defne TAMAR, Cüneyt EVREN, Duran ÇAKMAK, "İstanbul' da Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı", Klinik Psikiyatri 2000, s:245 <https://journalagent.compdf> (30.05.2021)

¹¹² Oğuzhan BOZKURT, "Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015, s:81-93.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Madde kullanımı bir tür hastalıktır. Hem fiziksel hem de sosyal açıdan olumsuz sonuçları beraberinde getiren madde kullanımı kişiyi ve içinde bulunduğu toplumu birçok yönden etkilemektedir.

Sağlık problemi yaşamak yani diğer bir deyişle hasta olmak toplumsal süreci içeren bir durumdur ve bu süreç içerisinde sağlık problemi yaşayan bireyi ve etrafındaki diğer kişileri, birbirleriyle etkileşimini ve bu etkileşimi yönlendiren değer ve normları veya tüm toplumsal-kültürel öğeleri içerir.¹¹³

Hastalık bireysel ve toplumsal boyutları olan bir niteliğe sahiptir. Hastalanan birey sadece kendisi acı ve sıkıntı çekmekle kalmayıp etrafındaki diğer bireyleri de etkilemektedir. Bu durumda yakın ilişki içinde olduğumuz kişiler ilgi ve şefkat gösterebildikleri gibi tepki de verebilirler. Bu tepkiler sonucunda hasta olduğumuzda benlik algımızı anlamamıza yardımcı olabilecekleri gibi bu algının sarsılmasına da sebep olabilirler.¹¹⁴

Kişileri bedensel, sosyal ve ruhsal açıdan toplumsal işleyişte yapmaları gereken rollerini sekteye uğratan bağımlılık tanımına bakıldığında; kaynaklarda davranışsal bir sağlık problemi tablosu ve fiziksel veya fizyolojik bağımlılık iki sistem adı altında incelenmiştir. Psikolojik bağımlılık; sıkıntı ve huzursuzluktan kurtulmak için sürekli ve devam eden maddenin aranması olarak tanımlanmaktadır. Diğer açıdan fiziksel bağımlılık tanımı ise bağımlılık yapan maddenin uzun süre veya belli bir süreçte kullanılması durumunda bedenin bağımlılık etkisi yapan maddeye alışması bunun sonucunda alışılan maddenin alınmaması ya da azaltılmasında bedende bir takım

¹¹³ Sevinç GÜÇLÜ, **Kurumlara Sosyolojik Bakış**, Kitapevi Yayıncılık, İstanbul, 2012, s:344.

¹¹⁴ Anthony GİDDENS, **Sosyoloji**, (Çev: Cemal Güzel), Kırmızı Yayınevi, İstanbul, 2008, s:309.

belirtilerin ortaya çıkmasıdır.¹¹⁵ Bağımlılık, kişisel sorun olmanın ötesinde toplumsal bir sorun dur.¹¹⁶

“Madde kullanımından dolayı sosyal aktiviteler, mesleki etkinlikler ve bireysel aktiviteler azalır ya da tamamen bırakılır. Kişi yaşamın çoğunu bağımlı olduğu objeye geçirmektedir ve bağımlılık yapan objeler diğer objelerden daha önemli hale gelmiştir.”¹¹⁷ Görüldüğü üzere kişinin maddeye yönelik algısı onu her yönden etkilemekte ve sağlıklı bir birey olarak hayatını sürdürmesini sekteye uğratmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı çok yönlü olarak; yalnızca hastalıklarla değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hali olarak tanımlamaktadır. Birçok hastalığın temel nedenleri arasında kötü bir çevrede yaşamak, batıl inanışlar, eğitimin kalitesizliği, ekonomik aksaklıklar sonucu iyi beslenmeme, sağlık sektöründen yeterince yararlanamama gibi faktörler sayılabilir.¹¹⁸

Sağlık konusunu, sadece insani yönden ya da biyolojik düzeyde ele almak da eksik bir değerlendirmedir. Çünkü insan toplumsal birer varlıktır. Bu sebeplerle insanın toplumsal ve kültürel çevreye uyumsuzluğu sağlık konusunun genişliğini yansıtmaktadır.¹¹⁹ Kısaca, sağlığı belirleyen faktörlerin toplumsal ve yapısal olduğu çıkarılabilir.

Bu bakımdan sağlık kurumu toplumsal yapıyı oluşturan kurumlardan biridir ve sağlık sistemine ait tüm kişi, grup, örgüt, ilişki, değer ve normlarıyla sosyal yapının bir parçasıdır.¹²⁰ Sosyal yapı içinde kurumların birçok işlevi vardır. Sağlık kurumunun işlevleri ise şu yöndedir: 1. İnsanları sağlık-hastalık konusunda bilinçlendirmek, 2. İnsanları hastalık ve rahatsızlıklardan arındırmak, 3. İnsanlara sağlıklı yaşam tedarik

¹¹⁵ Kamil ATEŞ, “Bursa Büyükşehir Belediyesinin Madde Bağımlılığı ile Mücadele Çalışmalarının Değerlendirilmesi: Gadem Modeli”, Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti, Samsun Valiliği, Samsun 2018, Adem Solak ve Zahir Kızmaz (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara, 2018, s:343.

¹¹⁶ Fikri KELEŞOĞLU, “Bağımlılıklarla Mücadelede Ulusal Tbm Eğitim Programına Eleştirel Bir Bakış”, Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti, Samsun Valiliği, Samsun, 2018, Adem Solak ve Zahir Kızmaz (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara, 2018 s:327.

¹¹⁷ ÖĞEL, a.g.e., s:15.

¹¹⁸ Zafer ÖZTEK, “Sağlıkta Kavramlar”, Yeni Türkiye, Mayıs-Haziran 2001, yıl 7, sayı:39, s:294, Aktaran: Sevinç GÜÇLÜ, a.g.e., s:337.

¹¹⁹ Oskay ÜLGEN, “Medikal Sosyolojide Bazı Kavramsal Açıklamalar”, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, sayı:4, İzmir, 1993, s:96.

¹²⁰ Hicran YILDIZ ve Vd., “Sağlık Sosyolojisi”, Lisans Yayıncılık, 1. Baskı İstanbul, 2016, s:11.

etmek ve insanlara temel sağlık hizmetleri sunmaktır.¹²¹ Görüldüğü üzere sağlık, ‘sosyal yaşamı etkileyen ve sosyal yaşamdan etkilenen bir toplumsal olgudur.’¹²² Bu nedenle sağlık sosyolojik açıdan önemli bir konudur.

Günümüzde toplumsal faktörlerin sağlık ve hastalık olgularına olan etkisine dair pek çok çalışma yapılmış olsa da bu çalışmaların geçmişi çok eski değildir. Bunun en temel sebebi modern tıbbın gelişimine paralel olarak sağlık ve hastalık konusunun sadece biyolojik bir sorun olarak ele alınmasından dolayıdır.¹²³

Sağlık sosyolojisi alanında ilk göze çarpan isim Orhan Türkdoğan’dır. Türkdoğan 1964-1965 yılları arasında Erzurum’un Ilıca Kasabasına bağlı 37 köy üzerinde ilk uygulamalı sağlık sosyolojisi çalışmasını yapmıştır. Bu çalışmada doktor, sağlık ocağı ve hastane bakımından büyük eksikliklerin gözlendiği Doğu Anadolu Bölgesinde halkın; modern tıp, doktor ve hastaneyle ilgili tutumları ve hasta ve hastalık sistemine ilişkin değer yargıları ve inanç sistemleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.¹²⁴

Bu alanda çalışma yapan sosyologlardan biri de Kızılçelik’tir. Ona göre sağlık sosyolojisi; hastalıkların toplumun yapısıyla ilişkisini, hastalıkların dağılımını, hastalıklara karşı insanların tutumlarını, hastalıkların sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerini, sağlık hastalık ile sosyal sınıf ilişkilerini, yoksulluk, işsizlik, boşanma ve ölüm gibi sosyal olguların sağlık ve hastalığa etkilerini, çevre, yaşanılan konut, aile ve meslek faktörlerinin sağlık ve hastalığındaki rolünü incelemektedir.¹²⁵ Bunun yanında Açıkgöz’ün ‘Hastalık, Sağlık ve Toplum Bir Sağlık Sosyolojisi İncelemesi’¹²⁶ adlı çalışmasında sağlık sosyolojisine dair temel bilgiler yer almaktadır ve sağlığın toplumsal boyutları bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Sağlık ve hastalığa sosyolojik yaklaşımların perspektifinden bakılacak olursa bu konuda fonksiyonalizm, sağlık ve hastalıkların analizinde ilk özgün bakış açısını getiren yaklaşım olmuştur. Bu sosyolojik bakış açısı sağlığın sosyal sisteminin

¹²¹ Sezgin KIZILÇELİK, **Türkiye’nin Sağlık Sistemi Bir Medikal Sosyoloji Denemesi**, Saray Kitapevleri, İzmir, s:33.

¹²² YILDIZ Vd., a.g.e., s:12.

¹²³ A.g.e., s:12.

¹²⁴ Nurşen ÖZÇELİK ADAK, **Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2015, s:4.

¹²⁵ KIZILÇELİK, a.g.e.,s:16.

¹²⁶ Reşat AÇIKGÖZ, **Hastalık, Sağlık ve Toplum Bir Sağlık Sosyolojisi İncelemesi**, DBY Yayınları, İstanbul 2021.

tamamındaki işlevinin önemiyle ilgilidir. Parsons'un ve Renêe Fox' un yazılarında sağlık, sosyal eylemin ön koşullarından biri olarak görülmüştür. Nüfusun tamamı için en elverişli/en iyi sağlık, modern toplumun uygun fonksiyon gösterebilmesinin ön şartıdır ve sosyal organizasyonun başarısı ve etkisi sağlığa bağlıdır.¹²⁷ Bu yaklaşım, toplumun genel olarak akıcı ve gayri ihtiyari bir şekilde işlediğini onaylar. Bu nedenle, hastalık toplumsal süreçlerin normal işleyişini aksatacak işlev bozukluğu olarak görülür.¹²⁸

Parsons açısından sağlık, bireylerin toplumsal yaşam içinde belli rol ve sorumluluklarını yerine getirebilme durumuyken¹²⁹ Ivan Illich' e göre sağlık; uyum sağlama sorunudur. Yani çevredeki değişimlere uyum gösterebilmek, büyüyebilmek, yaşlanabilmek, zarara uğradığında iyileşebilmek, acı çekebilmek ve ölümü huzurlu bir şekilde bekleyebilmektir.¹³⁰

Sağlığı sosyo-kültürel açıdan ele alan diğer bir düşünür de Fitijof Capra'dır. Capra'ya göre sağlık; fiziksel, psikolojik, ve toplumsal yönden çok boyutlu bir olaydır. Ona göre bireysel, toplumsal ve çevre sağlığının bir bütün içindedir ve birey için sağlıklı olmayan şey, genel olarak toplum ve eko-sistem içinde sağlıklı değildir.¹³¹ Sağlık-hastalık durumuna başka açıdan bakan yaklaşımlarda olmuştur. Genel olarak bu konuya yönelik özetle incelenen teorileri bu şekildedir:

¹²⁷Ömer AYTAÇ ve Muzaffer Çağlar KURTDAŞ, "Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:25/1, Elazığ, 2015, s:231.

¹²⁸GIDDENS, a.g.e., s:310.

¹²⁹YILDIZ Vd., a.g.e., s:16.

¹³⁰İvan ILLICH, **Sağlığın Gaspi**, (Çev: Süha Sertabiboğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, s:182.

¹³¹Fitijof CAPRA, **Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası**, (Çev: M. Armağan), İnsan Yayınları, İstanbul, 1992, s:368.

Kuram	Toplum Modeli	Hastalığın Sebebi	Tıbbın Rolü
Marksist	Çatışma ve sömürüye dayalı	Kâr etme amacını sağlığın önüne koymak	Çalışan sınıfı Disipline edip, kontrol etmek, bireyselleşmiş hastalık açıklamaları yapmak
Parsonscu	Uyumlu ve sabit bir şekilde birbirine bağlanmış sosyal rol ve yapılar	Sosyal rol taleplerinin yol açtığı zorlamalar	Bireylerin sosyal rollerini yerine getirebilmeleri için iyileştirmek
Foucaultcu	Güce dayalı ilişkiler ağı, tek baskın kaynak olmaksızın yönetimin gözetimi	Nüfusu kolayca kontrol edebilmek için, hastalık etiketini kullanarak onları sınıflandırmak ve ayırmak	Normal sosyal rollere uygun davranmaya zorlamak ve normların içselleştirildiğinden emin olmak
Feminist	Ataerkil anlayış ile kadını sömüren ve baskı altına alan toplum	Sosyal rolleri yerine getirmesi için kadının zorlanması	Ataerkil normlar ile annelik ve kadınlığın uygunluğunu dayatmak

Şekil 2.1. Sağlıkla ilgili görüşler¹³²

Sonuç itibariyle tüm yaklaşımlar, sağlık ve hastalığı sosyal kontrolü sağlayan araç olarak görürken, sağlık kurumunu toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan bir kurum olarak değerlendirmişlerdir. Bağımlılığın bir hastalık türü olması nedeniyle burada hastalık ve sağlık konularına kısaca değinilmiş ve yaklaşımlar açısından açıklanmaya çalışılmıştır.

Sağlığa zarar veren bağımlılık etkisi yapan maddelerin çeşitleri bir hayli fazladır ve her geçen gün bu maddelere yenileri eklenmektedir. Madde alındığı zaman davranış, düşünce ve duyguda değişimler oluşur, maddeyi alan birey kısa zaman zarfı içinde hayatın gerçeklerden kopar ve bu bireyler karşı koyulması zor bir istek ve arzuyla madde arama telaşı içerisine girer ve böylece giderek alınan maddenin miktarında artmalar olur ve sonuç itibariyle bağımlılık oluşmuş olur. Bundan sonraki süreçte sosyal ilişkiler madde kullanımına bağlı olarak şekillenir, maddeyi elde etmek ve kullanmak için gittikçe daha fazla zaman harcanmak zorunda kalınır ve bu durum bireyin sosyal çevresi ile olan iletişiminin ve ilişkilerinin bozulmasına sebebiyet verir.¹³³ Örnek

¹³² Kevin White, **Sociology of Health and Illness**, London, 2002, s.7 (Akt: Ömer AYTAÇ ve Muzaffer Çağlar KURTDAS, a.g.e., s:247.)

¹³³ Yusuf GENÇ, “Madde Bağımlılığının Gençlerin Suç İşleme Eğilimleri Üzerindeki Etkisi”, **Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti**, Samsun Valiliği, Samsun 2018, Adem Solak ve Zahir Kızmaz (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara, 2018, s:259.

vermek gerekirse; madde alımına bağılı olarak bireyin işine gitmeyi aksatması, okuluna ve eğitimine devam etmemesi, işi yönünde başarısızlıkların ortaya çıkması, ayrıca ailesini ve çocuklarını ihmal etmesi veya bedeninde fiziksel bozulmalar olması gibi.¹³⁴

Görüldüğü üzere tüm bu sonuçlar kişinin içinde yaşadığı toplumdaki kurumlarla olan ilişkisini bozmakta birindeki eksiklik diğerlerini de etkilemektedir. Araştırmada da ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında ankete katılan kişilerde işsizlik, eğitim seviyesinde düşüklük, ekonomik olarak yetersizlik gibi sorunların olduğu saptanmıştır.

Madde kullanma, bulundurma ve madde kullanımı nedeniyle ortaya çıkan davranış bozuklukları gibi durumlar yasal olarak suç teşkil eden bir durumdur. Bu suçun işlenmesinde etkili olan birçok faktör vardır. Suç teşkil eden davranışları açıklayan yaklaşımlara bakıldığında; bu yaklaşımlardan ilki; kişiyi baz alarak suç sebeplerini açıklayan kuramlar, ikincisi; gruba, toplumsal yapıyı ve süreçleri, ilişkilerini baz alarak suçun sebeplerini anlatıp açıklamaya çalışan kuramlardır. Kişiyi temel alan kuramlar, suçun anlatımında kişisel davranışlara, içgüdülere, duygu ve düşüncelere dikkat çekerler. Kişinin psikolojik ve biyolojik nitelikleri, bu yaklaşımlarda ön plandadır. Bundan ötürü suç bireysel süreç ve farklılıklarla açıklanmakta, suçluların tipolojileri öne çıkarılmaktadır. İkinci gruptaki kuramlar, bireyin doğdukları andan itibaren yaşadığı değişik toplumsal çevrelere ve toplumsallaşma süreçlerine dikkat çekerler. Bu kuramların ana hipotezi; suçun doğuştan gelen bir davranış olmadığı ve eğilim değil de öğrenilen bir şey olduğu yönündedir.¹³⁵ Yapılan araştırmada da madde kullanımına yönelik eğilimlerde her iki kuramı da kapsayan kişilerin olduğu görülmektedir. Özellikle arkadaş çevresinden büyük oranda etkilendikleri sonucu çıkmıştır.

Fonksiyonalist kuramlar suç ve sapkınlığı, toplumdaki yapısal gerilimler ile ahlaki bir düzenlemenin yokluğu tarafından ortaya çıkarılıyor diye görürler.¹³⁶

Pozitivist sosyologların sapkınlığı açıklamalarındaki temel eğilim belli başlı suçlu veya sosyal olmayan tiplerin içsel bir özelliği ya da bunun aksine, kötü bir aile yaşantısı, çevre veya yanlış sosyalleşmenin bir sonucu yönündedir. Fenomenologlar ise, özellikle sembolik etkileşimci bir çerçevede çalışanlar sosyal olmayan davranışı çevrenin bir ürünü, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrenin ve bilhassa anne-babalar,

¹³⁴ ÖGEL, a.g.e., s:15.

¹³⁵ YILDIRIM, a.g.e., s:185.

¹³⁶ GİDDENS, a.g.e., s:885.

arkadaşlar, öğretmenler ve otorite konumundakilerin onlara yaklaşım biçimlerinin bir yansıması olarak görme eğilimindedirler. Bu perspektife göre, kimi insanlar doğuştan suçlu ve ıslahı imkânsız kötü veya zararlı varlıklar değillerdir. Onlar daha ziyade diğerlerinin kendilerine yaklaşım biçimlerinin veya en azından, bu yaklaşımı algılama biçimlerinin bir sonucu olarak anti-sosyal varlıklara dönüşürler. Bu perspektiften bakıldığında, sapkınlar ve suçlular diğerlerinin uygun yaklaşımları ve tepkileriyle iyileştirilebilirler.¹³⁷

Sapkınlık olarak gösterilebilecek bir araştırma alanı mevcut ise, bu alanın merkezinde ‘toplumsal sapkınlar’ olduğunu düşünen Goffman bunları şöyle belirler: Fahişeler, uyuşturucu bağımlıları, suçlular vb.¹³⁸ Goffman’ a göre birey normal veya sapkın dramı içinde iki rolü de oynar. Dahası bu iki rolü de bir arada tutabilir, istenilen kişiliği sahneye koyabilir. Normal ve damgalanmış davranışların birbirini tamamlaması, dikkat çekici benzerliklerin olması bu işi kolaylaştırır.¹³⁹

Davranmak, esasında kişinin iç veya dış bir davranış sergilemesi demektir; edilgin bir tutum bile davranıştır. Bu da kişilerin davranışlarına öznel bir anlam vermeleriyle oluşur.¹⁴⁰ Bourdieu’ a göre davranışları belirleyip evrensel kılan bu kavram habitustur. Fakat bu habitus varlığını herbir kişide değişik bir biçimde gösterir.¹⁴¹

Merton, toplumun hedeflerinin gerçekleşmesindeki sosyal olarak meşru yolların bireylerin içinde buldukları durumla uyuşmaması halinde sapkınlığın ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu koşullarda anomie (kuralsızlık) gerçekleşmektedir.¹⁴² Anomie, standartların bozulması, değerlerin yitirilmesi, kuralların, normların geçersiz kılınması haliyle toplumsal ilişkilere zarar veren bir durumdur. Bu durum suçun ortaya konmasında etkili bir faktördür.¹⁴³ Sosyal bir varlık olan insanın çevresi ile uyum içinde olması ancak sosyal normlara uyum göstermesiyle mümkündür. Uyuşturucu kullanımını bu bakış açısından değerlendirmek gerekirse, bu maddelerin alıp kullanılması sosyal normlardan sapma davranışı olarak görülebilir. Bu nedenden ötürü

¹³⁷ Martin SLATTERY, **Sosyolojide Temel Fikirler**, (Çev: Özlem Balkız ve Diğerleri), Sentez Yayıncılık, 6. Basım, İstanbul, 2014, s:215.

¹³⁸ BAL, a.g.e., s:21.

¹³⁹ A.g.e., s:20.

¹⁴⁰ ERGÜN, a.g.e., s:69.

¹⁴¹ Berkay ÇETİN, ” Pierre Bourdieu’nun Makro Ve Mikro Sosyal Teoriler Karşısındaki Konumu”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2016, s:19.

¹⁴² BROWNE, a.g.e. , s:267.

¹⁴³ BAL, a.g.e., s:51

bir toplumda uyuşturucu kullanan kişilerin çoğalması, o toplumda anomi oluşturur.¹⁴⁴ Becker, birçok sapkın davranışın toplumsal olarak öğrenilen isteklerinden doğduğunu belirtir. Birey sapkın olan davranışı az ya da çok düzenli şekilde yapmaya başlamadan evvel, bu davranıştan duyacağı hazları (örn. esrar kullanma) daha deneyimli olan diğer bir deyişle sapkın davranış içinde olan kişilerden öğrenir. Kişi bu şekilde belli bir sapkın eylem etrafında örgütlenmiş bir alt kültürün parçası olmayı da öğrenmiş olur.¹⁴⁵

Durkheim' in yapısalcı fonksiyonalist teorisi suçun her toplumda görülen normal bir sosyal olgu olduğunu, suçun açıklanmasında bireyi değil grubu incelemek gerektiğini, grup farklılıklarının suçu teşvik ettiğini, bir davranışın suç olup olmadığının değerlendirilmesinin mevcut normlara göre yapılabileceğini, suçun bir bakıma fonksiyonel ve sosyal değişme için gerekli bir olgu olduğunu açıklar.¹⁴⁶ Suç olgusu Durkheim için normaldir. Ona göre suç kolektif duyguları rencide eden bir eylemdir. Bireysel bilinçlerde suça karşı bir nefret geliştirmiş olsa bile suç yine de tam olarak ortadan kaldırılamaz. Bu durumda suç sadece biçim değiştirir, yani kaynaklar suçu üretmeye devam eder.¹⁴⁷ Genel olarak, bireylerin suç işleyip işlememesi toplumla olan bağıyla ilişkilidir ve bireyler toplumsal değerleri içselleştirdiği ölçüde suç teşkil eden hususlarda hassas olur.

Ardışık eylemler birbirine benzer gibi görünebilirler. Eylemde bulunan kişinin, eylemin devamlılığını sağlama isteği ve vazgeçmeyi zor bulma düşüncesi her aşamada artma yönündedir Genel olarak ilk adımlar kolaydır ve gerektireceği ahlaksal eziyet varsa bile yine de azdır. Ayrıca bunu izleyen süreçte adımların yıldırıncılığı gittikçe artmaya başlar. Sonuç olarak, bunları yapmaya tahammül edilemeyeceği hissedilir. Fakat tüm bu durumların yanında vazgeçmenin bedeli de artmıştır. Diğer bir deyişle bu eylemlerden geri dönme dürtüsü zayıfken, bu olanlardan vazgeçmenin önündeki engeller de artık zayıftır veya yoktur. Bu dürtünün dozajı arttıkça karşılaşılabilecek engeller de her aşamada onu dengeleyecek kadar daha da güçlenmiş olur. Eylemde bulunan kişi

¹⁴⁴ Neslihan YILMAZ, "Alkol Ve Madde Bağımlılığı: Bireysel Ve Toplumsal Sonuçları", Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s:112.

¹⁴⁵ BAL, a.g.e., s:18.

¹⁴⁶ Durmuş BOZKURT, "Gençler Arasında Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenlerinin Suç Sosyolojisi Kapsamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2016, s:34.

¹⁴⁷ BAL, a.g.e., s:46.

geri dönmek istediğinde olsa bile bunu yapması için artık çok geç kalmış olur.¹⁴⁸ Madde kullanma davranışı açısından da bu böyledir.

Bağımlı birey kullandığı maddeyi birçok defa bırakmak isteyip girişimlerde bulunsa da o maddeyi tam olarak bırakamaz, tekrar alır ve kullanmaya başlar. Bırakır ve tekrar başlar. Maddeden tam olarak uzak kalamaz. Bu kısır döngü bu şekilde devam edip gider.¹⁴⁹ Özetle, madde kullanımı kişiyi bağımlı yapan bir kereden bir şey olmaz zihniyetiyle içine çeken bir bataklık gibidir ve suç teşkil eden en önemli toplumsal problemlerden biridir.

İnsan davranışlarının kaynağını, içinde bulunan fiziksel ve sosyal koşullar oluşturmaktadır. Toplum ve sosyal kurumlar insan davranışlarına kaynaklık etmektedir. Bu nedenle insan davranışlarının sadece biyolojik perspektif ile açıklanması kültürün varlığı ve işlevini görmemek anlamına gelmektedir.¹⁵⁰ Toplum, birçok eylem ve usuller sistemidir.¹⁵¹ Bu eylem ve usuller insanların davranışlarına yön verir. Bazı toplumlarda madde kullanımına yönelik eğilimlerin algılanışı farklılık gösterebilir ve bu durumun nedenlerinin belirlenmesi sosyo-kültürel faktörler çerçevesinde ele alınmalıdır. Örnek vermek gerekirse; uyuşturucu madde kullanımındaki eğilim, eroin gibi "sert" uyuşturuculardan, amfetaminler, alkol ve Ecstasye, pahalı, bağımlılık yaratıcı bir alışkanlık olmak yerine çılgınlık ve club alt kültürüyle eşleşen bir "yaşam biçimi" uyuşturucusu haline gelmiştir.¹⁵² Özetle, madde kullanımına neden olan etkenlerin neler olduğuna yönelik açıklama yapan teorilerin bütüncül bakış açısına bakıldığında; "birey ve toplum kaynaklı nedenlerin ayrı ayrı incelenmesi yerine, her iki kaynağın aynı anda madde kullanımı üstündeki etkisinin incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır."¹⁵³

Toplum birbiri içine geçmiş yaşam halkalarından oluşur. Her halkanın kendine has bir işlevi vardır bu işlevler, sistemin bir bütün halinde işleyebilmesi için gereklidir. Yapısal- fonksiyonalist perspektiften toplum çok boyutu olan bir sistemdir ve her bir sistem bütünü için çalışması için gayret gösterir. Parçalar arasında uyum ve birbirleri

¹⁴⁸ Zygmunt BAUMAN, **Modernite ve Holocaust**, (Çev:Süha Sertabiboğlu), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1997, s:202.

¹⁴⁹ ÖGEL, a.g.e., s:12.

¹⁵⁰ Halil İbrahim BAHAR, **Sosyoloji**, 4.Baskı, Hayat Yayıncılık, İstanbul, 2011, s:109.

¹⁵¹ A.g.e., s:55.

¹⁵² GIDDENS, a.g.e., s:872.

¹⁵³ Ayhan ERBAY, "Çocuk Ve Ergenlerde Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri: Türkiye Özelinde Bütüncül Bakış", Doktora Tezi, İstanbul, 2017, s:5.

arasında yardımlaşma vardır. Bu işlevler veya sonuçlar, toplumun bir bütün halinde çalışmasını sağlar¹⁵⁴ ve toplumsal sistemi meydana getiren bütün ögeler, sistemin ihtiyaçları ile ilgili özel işlevleri yerine getirmeleri ölçüsünde vazgeçilmez bir öneme sahiptir.¹⁵⁵

Toplumsal yapı bir etkileşim örüntüsüdür. Aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan parçalar veya unsurlar bir yapı oluşturamazlar. Toplumsal ilişkiler yapıyı oluştururlar. Toplumsal yapı ile birey arasında çift yönlü bir ilişki vardır. Her ikisi birbirini belirler. Bu bağlamda hukuk kuralları, normlar, değerler ve sosyo-ekonomik kurumlar sosyal yapının unsurlarıdır.¹⁵⁶

Toplumu bir sosyal sistem olarak kabul edersek eğitim, sağlık, ekonomi, siyaset, din birbirlerine kilitlenmiş yani birbirlerine bağlı olan unsurlar olarak birer alt sistemdir. Bu sistemin içinde yer alan daha küçük sistemler alt sistemler olarak tanımlanır.¹⁵⁷

Toplumsal yapıdaki kurumlar bir saate benzetilebilir. Bilindiği gibi saat; yapısal ve işlevsel unsurların karşılıklı bağımlılıklarından oluşan bir sistemdir. Bu örnekte; saatin genel çevresi toplum olarak görüldüğünde aile kurumu, kişilerin ilk karşılaştığı toplumsal bir çevre veya merkez olarak saatin hareket merkezine ya da en önemli noktasına yerleştirilebilir. Diğer sosyo-ekonomik kurumlar da eğitim, din, siyaset gibi kurumlar da saatin diğer ana yapısal çarklarına ve unsurlarına benzetilebilir. Toplumsal yapı içerisinde kurumlar, birbirleriyle ilişkili birçok temel ve alt kurumdan oluşan ve bir saat gibi işleyen bir yapı veya sistem olarak görülebilir. Saatin çarklarının birinde meydana gelen bir aksaklık ya da arıza saatin zamanı doğru göstermemesine yol açtığı gibi, toplumsal kurumların kendi iç yapısında ve diğer kurumlarla olan ilişkilerinde meydana gelen olumsuzluklar genel sosyal hayatın işleyişinde bir takım düzensizliklere yani problemlere yol açar. Bu durum bize, genel toplumsal hayatın sağlıklı bir biçimde işlemesi ve yürümesi ile toplumun ana kurumlarının fonksiyonları ve kurumlar arası ilişkiler arasında doğru bir orantı olduğunu gösterir.¹⁵⁸

¹⁵⁴ BAHAR, a.g.e., s:39.

¹⁵⁵ BOZKURT, a.g.e., s:48.

¹⁵⁶ BAHAR, a.g.e., s:41.

¹⁵⁷ GÜÇLÜ, a.g.e., s:347.

¹⁵⁸ Mehmet YAZICI, ‘Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri’, SOBİAD, Coşkun Can AKTAN (Ed.), ‘Kuramsal Sosyoloji’, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları, İzmir, 2020, s:200.

Kurumların hayatın çeşitli alanlarına hitap edecek şekilde tesis edildiği ve her bir kurumun diğer kurumlarla karşılıklı etki içerisinde bulunduğu dikkate alındığında, tek bir kurumdan hareketle sosyal sorunları anlamının ve açıklamanın yetersizliği açıkça görülür. Söz konusu yetersizliği aşmanın yolu, analizde merkeze alınan kurum ile diğer kurum ve kuralların ilişkisini kurabilmekten geçer.¹⁵⁹

Fonksiyonalist düşüncenin temelinde , yapı ve düzen kavramları vardır ve bu teori toplumu kendi içinde birbirleriyle etkileşim halinde ve bağlantılı bir sistem olarak görür,¹⁶⁰ ögeler arasındaki ilişkiye odaklanır¹⁶¹ve işlevselliklerini koruduğu müddetçe de toplumun istikrarlı ve dengeli bir şekilde yoluna devam edeceğini savunur.¹⁶²

Bu açıdan bakıldığında madde kullanan kişileri sadece sağlık kurumuyla ilişkilendirmek yanlıştır. Madde kullanımı öncelikle suç teşkil eden bir durumdur. Madde kullanımı sadece bireyi etkilememekte aile ve içinde bulunduğu toplumu da etkilemektedir. Kişinin sosyal hayat içerisinde yapması gereken rolleri sekteye uğratmakla birlikte eğitim, ekonomi gibi kurumların işleyişini de aksatmaktadır. Madde kullanımına iten sebeplerin ortaya konması ve bu durumun çözümlenmesi adına tüm kurumların işleyişi ve birbiri ile ilişkisi önemlilik arz eder.

Sistemin bütününe herhangi bir yerindeki değişiklik, sistemin diğer yerlerinde de bir miktar dengesizliğe ve bir bütün olarak sistemin yeniden düzenlenmesine neden olur.¹⁶³

Genel itibariyle fonksiyonalistler, toplumu birbirine bağlı ve uyumlu ögelerden oluşan bir sistem olarak değerlendirirler.¹⁶⁴ Fonksiyonalistlerin toplumsal yapıyı oluşturan sistemlere yönelik önermeleri ise şu şekildedir:

- 1)Sistemin kısımlarının birbiri ile ilişkili ve birbirine bağımlı olması;
- 2)Toplumsal sistemde bir organizmanın normal veya sağlıklı durumuna benzer, ‘normal’ veya denge hâlinde bir durumun mevcut olması;

¹⁵⁹ Taner TATAR, ‘‘Kurumlar ve Kurallar’’, SOBIAD, Coşkun Can AKTAN (Ed.), ‘‘Kuramsal sosyoloji’’, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları, İzmir, 2020, s:165.

¹⁶⁰ BOZKURT, a.g.e., s:24.

¹⁶¹ A.g.e., s.313.

¹⁶² YILDIRIM, a.g.e., s:38.

¹⁶³ George A. Theodorson And Achilles S.Theodorson, A Modern Dictionary Of Sociology (New York: Thomas Y. Crowell Co., 1969) s:167, Aktaran:Ruth A. Wallece ve Alison Wolf, ‘‘Çağdaş Sosyoloji Kuramları’’ (Çev:Leyla Erbuluz ve M. Rami Ayas), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2012, s:43.

¹⁶⁴ WALLECE ve WOLF, a.g.e., s:83.

3)Sistemin bütün kısımlarının, normal hâle dönmek için yeniden düzenlenmesi.¹⁶⁵

Bu önermeleri kısaca özetleyecek olursak; her dönemde, insanların düşünme ve yaşama stilleri kuramsal yapının tesiri altındadır. Bir dönemin ve bir dilin düşüncesi olan bilinmeyen ve zorlayan bir düşüncenin içinde düşünülür. Herhangi bir toplumdaki tüm kurallar ve tüm kurumlar ancak yapısal bir bakışla açıklanır; toplumun işleme ve tarihi önemli de değildir. Yapısalcı tahlil, hareketliliği kısım, yer, an ve durum açısından çözmeye çalışır ve tarihteki hareketi tanımaz.¹⁶⁶

Durkheim düşüncesinde fonksiyonalist yaklaşım, toplumu insanların toplamından daha farklı görür. Toplum sadece bireylerin toplamı değildir. Toplum bir bütündür. Toplum ekonomi, aile, siyaset, eğitim, din ve hukuk gibi bağımsız parçalardan oluşan bir sistemdir. Bağımsız parçaların bir araya gelmesiyle ortak bilinç, norm ve değerler oluşur.¹⁶⁷ Ona göre insan içinde yaşadığı ve şekillendiği toplumsal kurum ve ilişkilerden bağımsız fikirler üretmez. Yüzeyde görünen bireysel ve rasyonel karar alıcı görüntünün altında sosyal düzen sonucu olan ve irrasyonel bir içerik bulunur. Kısacası fikirler dünyası ile toplumsal düzenin dinamikleri arasında karşılıklı bir ilişki vardır.¹⁶⁸

Gurvitch'in bakış açısına göre, toplum ve toplumsal gerçek birçok alt ve üstyapılardan oluşmuştur. Diğer bir ifadeyle herbir toplum yapısının derinliklerinde birçok kat vardır, ve bu katlar karşılıklı olarak birbirini etkilerler; katlardaki bu durum kısmal olarak değişebildiği gibi toplumsal yapının şekline göre değişebilir. Toplumdan topluma bu katların adeti de farklılık gösterebilir.¹⁶⁹

Parsons, bütün toplumları, farklı alt-sistemlerden meydana gelmiş, birbiriyle ilişkili ve kendine yeten sistemler olarak değerlendirir. Örnek vermek gerekirse, ekonomik sistem vasıflı işçiler için eğitim sistemine, okullar gelecekteki öğrencileri için aileye bağımlıdır. Bu alt-sistemlerin her biri, bir toplumun varlığını sürdürebilmek için yerine getirmesi gereken dört temel zaruretin veya temel ihtiyacın karşılanmasına katkıda bulunur. Bunlar; adaptasyon, amaca ulaşma, bütünleşme ve varlığını

¹⁶⁵ A.g.e., s:43-44.

¹⁶⁶ ERGÜN, a.g.e., s:91.

¹⁶⁷ BAHAR, a.g.e., s:76.

¹⁶⁸ MERTER ve TALAS, a.g.e., s:101.

¹⁶⁹ ERGÜN, a.g.e., s.93.

sürdürmedir.¹⁷⁰ Kısacası, Parsons bakış açısından sosyal sistemin özünü; denge, bütünleşme ve konsensüs oluşturur. Ona göre, sosyal sistem bireysel kişilik tarafından benimsetilen ve toplumun bireyleri için geliştirmiş olduğu roller, normlar, beklentiler ve kurallar aracılığıyla işleyen kurumsallaşmış bir kültür kalıbıdır.¹⁷¹

Görüldüğü gibi Parsons, topluma devasa bir organizma olarak bakmaktadır. Modern toplum birbirine yapısal olarak kenetlenmiş sistemler arasında eşgüdüm sonucu vardır. Eğitim ekonomik sisteme gerekli olan iş gücünü sağlar; eğitim sistemi temel sosyalleşme ajanı olarak aileye ihtiyaç duyar; aile cinsiyet rollerinin sağlıklı dağılımı ve aktarılması için kültürel sisteme ihtiyaç duyar.¹⁷²

Merton' a göre, negatif ve pozitif fonksiyonlar arasında bir denge bulunduğu ölçüde iki olgunun bir arada bulunması normaldir. Hatta bu dengeli birliktelik sisteme değişim ve üretkenlik açısından destek de olabilir.¹⁷³ Merton, işlevselciliğin temel eğilimini, elde edilmiş olan verilerin, içinde anlam kazandırıldıkları daha geniş yapılar bakımından sonuçlarını yorumlamak olarak belirlemektedir.¹⁷⁴

Madde kullanımını yapısalılık bağlamında değerlendirmek gerekirse sağlık, aile, eğitim, ekonomi, hukuk gibi kurumlarla ilişkili olduğunu birindeki sorunun diğer kurumları da etkilediğini ve madde kullanımına yönelik tutumlarına yön verdiği görülmektedir. Yapılan araştırmada yeterli ekonomik güce sahip olmayanların eğitimlerini aksattığı ve gerekli mesleki eğitime sahip olmadığı için işsizlik sorunu yaşadığı ayrıca sorunlarla baş edebilmek için suç teşkil eden yollara yöneldiği görülmektedir.

Simgesel etkileşim kuramı; toplumun kişilerin günlük etkileşiminin ürünü olduğunu kabul eder ve sonuç itibarıyla teoriyi bu yönde çerçeveleştirir.¹⁷⁵ Bunun yanında bir durumu, içinde bulunan insanların bakış açılarıyla anlamak gerektiğini savunur. Suç, sapma, ailedeki roller ve bir meslekteki davranış kalıplarının incelenebilmesi için ilgili faktörlerin bakış açılarının bilinmesinin gerekliliği gibi.¹⁷⁶ Ayrıca simgesel etkileşimcilere göre eylem, sadece çevre ile olan etkileşimden ortaya

¹⁷⁰ SLATTERY, a.g.e., s:376.

¹⁷¹ A.g.e., s:378.

¹⁷² MERTER ve TALAS, a.g.e., s:105.

¹⁷³ A.g.e., s:106.

¹⁷⁴ WALLACE ve WOLF, a.g.e., s:83

¹⁷⁵ BAHAR, a.g.e., s:44.

¹⁷⁶ A.g.e., s:44.

çıkılmaz. İnsan kendi çevresi hakkında düşünme, yorum yapma, eylemlerini seçme ve değiştirme, eylemden vazgeçme yeteneğine sahiptir.¹⁷⁷

Berger ve Lukman' a göre en basit ve sıradan bilgilerimiz bile her gün içine girdiğimiz ve devam ettirdiğimiz toplumsal etkileşim içinde oluşurlar. İnsanlar etkileşime girdiğinde bunu belirli bir gerçeklik algısı içinde yaparlar. Bu gerçeklik algısı, kendine has tasa ve varsayımlara sahip olduğu için insanlar olgulara hep bir açıdan bakarlar, değişik açıdan olgulara bakmazlar.¹⁷⁸

Mead ise sosyal düzen ve zihnin insanların birbirleri ve çevrelerine uyum sağlamasının sonucu olarak ortaya çıktığını tespit etmiştir. Ona göre tüm davranışlar gizemli veya rasgele değildir. Davranış çevre ile başa çıkmaya uğraşan insan ya da organizmalar tarafından gerçekleştirilen subjektif veya objektif bir olgudur.¹⁷⁹

Çatışmacı yaklaşıma göre toplum eşitsizliklerden meydana gelmiştir. Toplumsal yapı bazılarını göre sosyal, ekonomik ve politik yönde yarar sağlarken, bazılarını da bu faydadan yoksun bırakmaktadır.¹⁸⁰

Marx açısından, ekonomi toplumu şekillendirmektedir. Sosyal kurumlar kapitalistlerin toplum üstündeki hakim pozisyonlarının sürekliliğini sağlamaktadır. Sosyal kurumlar kapitalistlerin zenginliklerini yasal olarak korumakta ve aile aracılığıyla zenginlikler bir kuşaktan bir kuşağa aktarılmaktadır.¹⁸¹ Coser'in çatışma teorisinin temel özelliği ise çatışmanın, genelde ne toplumsal olarak bölücü ne de değişim kaynağı olabileceğini göstermesidir.¹⁸²

Habermas'ın toplumun işleyişi hakkındaki temel fikri şu şekildedir: Toplum, iletişim eylemi rolü ile işler ve gelişir; bu süreç aktörlerin yaşama dünyaları tarafından çevrelenmiş ve yapılanmıştır.¹⁸³ Ele alınan kuramların topluma ve toplumsal yapıya olan yaklaşımları bu şekildedir.

¹⁷⁷ Mutalipu YİKEBALİ, "Sembolik Etkileşimcilik Ve Çağdaş Sosyal Teori: Topluma Yeni Bakışlar, Doktora Tezi, İstanbul, 2018, s:79.

¹⁷⁸ MERTER ve TALAS, a.g.e., s:136.

¹⁷⁹ YİKEBALİ, a.g.e., s:34.

¹⁸⁰ BAHAR, a.g.e., s:43.

¹⁸¹ BAHAR, a.g.e., s:83.

¹⁸² WALLACE VE WOLF, a.g.e., s:197.

¹⁸³ A.g.e., s:249.

Toplumsal yapıyı oluşturan unsurlar içinde aile ele alınacak olursa öncelikle; aile toplumsal sistemi oluşturan en temel ünedir ve toplumun yapıtaşısı olarak tanımlanır.¹⁸⁴ Yapısalcılığın perspektifinden aile, toplumsal yapının bir parçası olarak toplumun sürekliliğini sağlamak üzere işlev gösteren bir kurumdur¹⁸⁵ ve bu sistem, işlev ve işlevler arasındaki koordinasyona bağlı olarak işler. Aile fertlerinden herhangi birinin görevini yerine getirmemesi sistemi işleyişini en basitinden zor durumda bırakıp bozabilir. Bu sebeplerden ötürü her bir fertin rolünü yerine getirmesi ailevi istikrar için son derece önemlidir. İşlevlerin yerine getirilmesine ve koordinasyonun derecesine göre ailevi bağlar güçlenir ve ortaya kendi işlevlerini yerine getiren sağlıklı bir yapı çıkar.¹⁸⁶

Bu düşüncüyü benimseyenler aileyi, insan vücudunun bir parçası gibi işleyen bir kurum olarak görürler; aileyi toplumun beden sağlığını devam ettiren yaşamsal bir organ olarak değerlendirirler. Aile, kendi üyeleri için gıda, barınak ve duygusal korunak olma işlevi görür. Ailenin bu işlevleri bir taraftan nüfusun yeniden oluşmasını neden olurken diğer bir yönden ve çocukların birincil sosyalleşmesini sağlar. Yani aile, sosyal istikrara ve uyumlu bir toplumun yaratılmasına önemli katkıda bulunur.¹⁸⁷

Toplumsal hayatı oluşturan ekonomi, siyaset, eğitim, din gibi kurumlar ve bu kurumlara bağlı olarak yapılan davranış şekillerinin küçük ölçekli temsilleri aile yaşantısında gerçekleşir. Toplumsal yaşamın istikrarlı bir biçimde devamlılığı için gerekli olan değerler ve kurallar, benzer şekilde aile hayatı içerisinde öğrenilir.

¹⁸⁸Ailenin ekonomik, dini, eğitsel, siyasal ve boş zamansal işlevleri vardır.¹⁸⁹ Bu işlevlerinin yanında ailenin genel toplumsal fonksiyonları da vardır. Genel itibarıyla bu fonksiyon toplumu kontrol ve onu yeniden üretme olarak özetlenebilir.¹⁹⁰ Ailenin birçok fonksiyonundan biri de suçun önlenmesi fonksiyonudur. Dağılmış, kopuk ve iç

¹⁸⁴ Erdinç YAZICI, ‘‘ Post Modern Dönemde İşçi Ailesi’’, VI. Ulusal Sempozyumlar Değişen Dünyada Aile’’, 19-20 Nisan 2013, Bilsam, Malatya, 2013, s:117.

¹⁸⁵ YILDIRIM, a.g.e., s:38.

¹⁸⁶ A.g.e., s:39.

¹⁸⁷ Ken BROWNE, **Sosyolojiye Giriş**, (Çev: İbrahim Kaya), Say Yayınları, İstanbul, 2015, s:93.

¹⁸⁸ YILDIRIM, a.g.e., s:83.

¹⁸⁹ Mustafa AYDIN, **Kurumlar Sosyolojisi; Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma**, Açılımkitap PınarYayıncılık, İstanbul, 2015, s:54.

¹⁹⁰ A.g.e., s:55.

bütünlüğü olmayan bir ailede çocuk yalnız ve sahipsiz kalır. Bu durum, onu dışarıda kontrol edilemeyecek arayışlara sevk eder.¹⁹¹

Parsons' ın görüşüne göre de ailenin başlı başına iki işlevi vardır. Bunlardan ilki birincil toplumsallaşma ve kişiliğin dengelenmesidir. Birincil toplumsallaşma, çocukların, içinde doğmuş oldukları toplumun kültürel normlarını öğrendikleri süreçtir. Bu, çocukluğun ilk zamanlarında gerçekleştiğinden, aile insan kişiliğinin gelişimi için en önemli arenadır. Kişiliğin istikrar kazanması, erişkin aile üyelerine duygusal olarak yardımcı olmada ailenin oynadığı role gönderme yapar.¹⁹²

Aileye ait tüm parçalar, birbirine geçmiş ve bağlı bir sistemler bütünü şeklinde çalışmaktadır. Bunun içerisinde olan ilişkiler ve roller, güç dağılımı ve iletişim şekilleri, bu sistemin dengesini oluşturmaktadır. Uyuşturucu madde kullanımı ise bu sistemin dengesini bozmaktadır.¹⁹³

Anne, baba, yakın arkadaşlar, okul, iş dünyası ve medya gibi aktörler, toplumsallaşmada etkin rol oynamaktadır. Anne ve baba, özellikle bireyin ilk yıllarında toplumsal hayatla ilgili bilgi, düşünce, duygu, algı ve davranış kalıplarını aktaran temel aktörler olmaları dolayısıyla bireyin toplumsallaşmasında son derece önemlidir.¹⁹⁴

Çocuklar, anne babalarının, yaşadıkları mahalle ya da topluluk içindeki öteki kişilerin ayırt edici özelliği olan davranış biçimlerini kaparlar.¹⁹⁵ Aile üyelerinin madde kullanmaya karşı tutumları, kişinin madde kullanıp kullanmamaya yönelik davranışlarının belirlenmesinde en önemli etkenlerden biridir. Bu etkenler; ebeveynlerin bir takım sorunlarla karşılaştıklarında bu sorunlarla başa çıkabilme yöntemleri ile çeşitli ilaçları kullanmaya yönelik alışkanlıkları olup, kişi de bazı sorunlarla karşı karşıya geldiği zaman anne ve babanın bu şekilde başa çıkma yöntemlerini baz alabilmektedir.

Ekolojik perspektifin merkezinde insan ve çevre ilişkileri vardır. Bu ilişkilerin oluşmasındaki temel varsayımlar şu şekildedir:

1)Organizma ve sosyal bir varlık bir varlık olarak insan kendi çevresiyle etkileşim içindedir.

¹⁹¹ Tülin Günşen İÇLİ, **Türkiye'de Suçlular**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, Ankara, 1993, s:123.

¹⁹² GİDDENS, a.g.e., s:279.

¹⁹³ YILMAZ, a.g.e., s:95.

¹⁹⁴ BAHAR, a.g.e., s:125.

¹⁹⁵ GİDDENS, a.g.e., s:205.

2)İnsan yaşamının kalitesi ve çevrenin kalitesi, karşılıklı olarak birbirlerine etki eder. Ekolojik perspektif, aileyi çevresel değişimlere uyum sağlayan ve kendini yeniden örgütleyen bir küme olarak tanımlar.¹⁹⁶

Bu duruma ülkemiz açısından bakacak olursak; Türkiye’de ailenin işlevlerini etkileyen en önemli öğelerden biri çevredir. Kırsal alanlardaki aile, babanın egemenliği, akrabalarla ilişkiler gibi konularda geleneksel işlevlerini sürdürürken, örneğin gecekondü bölgelerinde aile, çocuklar için yüksek beklentilerin kaynağı olmaktadır.¹⁹⁷

Simgesel etkileşimciliğin temel varsayımlarına değinilecek olursa; bunlardan ilki; insan, hayatı ona verdiği anlamlar çerçevesinde algılar. İkincisi ise; anlamlar, karşılıklı ilişkiler sürecinde oluşur. Bu varsayımlar açısından diğer toplumsal kümeler gibi aile de bilgi, inanç, tutum, değer ve rollerden oluşan simgesel iletişimin belirlediği bir etkileşim odağından başka bir şey değildir.¹⁹⁸ Özellikle aile içi ilişkilerde anne-baba, ebeveyn-çocuklar ve kardeşler arası ilişkileri anlamak için bu kurama başvurmak faydalı olacaktır.¹⁹⁹

Genç insanlar, aileler ve topluluklar tarafından yetiştirilirler ve eğer aileler ve topluluklar gençlerin neyin doğru neyin yanlış olduğunu görmelerini sağlamada onlara kılavuz olmazlarsa, gençler uyumdan ziyade sapkınlığı ve suçu seçeceklerdir. Bu gençler, anti-sosyal varlıklar olmakta ve akran gruplarında veya içinde yaşadıkları toplulukta neyin yasaya uygun olup olmadığı onların umurlarında olmamaktadır.²⁰⁰

Genç bireylerin doğru düzgün şeylerle meşgul olmaları ve görevlerini olması gerektiği şekilde sağlıklı olarak yerine getirebilmeleri için gerek sorunlarıyla alâkadar olan gerekse kendilerine örnek teşkil eden güçlü ailelere ihtiyaç vardır. Genç bireylerin gelişim aşamasında ailelerin mükemmeliyetçi bir yaklaşımla gençlerden yeteneklerinden fazla şeyler beklemesi, ilgisiz aileler olup çocukların sosyal çevresi ve talepleri hakkında duyarsız olması gençlerin gelişim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Aileler çocuğu için onu eve bağlayabilecek argümanlar geliştirmeli ve gençlerin

¹⁹⁶ YILDIRIM, a.g.e., s:36

¹⁹⁷ Emre KONGAR, **21.Yüzyılda Türkiye; 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı** , Remzi Kitapevi, İstanbul, 2011, s:599.

¹⁹⁸ YILDIRIM, a.g.e., s:43.

¹⁹⁹ A.g.e., s:49.

²⁰⁰ BROWNE, a.g.e., s:265.

taleplerini dikkate almalıdır. Çocukların çok baskılanması kendilerini gizlemelerine ve asıl kimliklerinin gizlenmesine neden olur.²⁰¹

Sevgi ilk olarak ailede öğrenilerek oluşan bir duygudur. Sevginin aktörleri de anne ve babadır. Bundan dolayı anne ve babanın çocuklarına zaman ayırması ve onlarla birlikte çeşitli faaliyetlerde bulunması gerekir.²⁰²

Madde kullanımı olan bireylerin anne-babalarının, çocuklarının gelişim evresinde olumsuz tutum ve yaklaşımlarda bulunduğu, ailede iletişim sorunlarının yaşandığı, anne-baba rolü yerine getirirken zorlandıkları ifade edilmektedir. Aile ilişkilerinde doğru davranışların yapılmaması durumunda, kişinin özgüven ve bağımsızlık duygusunun gelişiminde sorunlar çıkmaktadır. Bu sorunlar, ailenin yeni ferdinde uzun yıllar devam edecek uyum ve davranış bozukluklarına yol açabilmektedir. Söz konusu bu yerlerdeki noksanlıklar farklı eğilimlerin etkisiyle bireyde madde kullanımı gibi başka deneyimlere yönelme ihtiyacı doğurabilmektedir.²⁰³

Aslına bakılırsa, uyuşturucu sahnesi çok daha genel bir kitle olgusunun, yani varoluşsal, ihtiyaçlarımızın engellenmesinden kaynaklanan ve sonuç olarak endüstrileşmiş toplumlarda evrensel bir olguya dönüşen anlamsızlık duygusunun bir yanısıdır.²⁰⁴ Anlamsızlık duygusunun sebebi, en basit haliyle insanların hayatlarını sağlayıp sürdüreceği çok şeyin bulunmasına rağmen, uğruna yaşayacakları bir şeyin olmamasıdır.²⁰⁵ Bununla, dünya çapında kendilerine “no future” (geleceksiz) kuşak adını veren gençleri düşünüyorum. Elbette sığındıkları şey sadece bir sigara değil, uyuşturucular.²⁰⁶ Gençlik dönemi gerek biyolojik gerekse psikolojik açıdan değişimlerin olduğu bir dönemdir. Bu süreçte kimlik oluşmakta ve sosyal roller netleşmektedir. Bu dönemde karşılaşılan zorluklar, yetersizlikler ve aileye karşı yabancılaşma, genç bireylerin kendi içlerine dönmesine neden olmakta, bu da iç dünyasındaki daralmalar

²⁰¹ GENÇ, a.g.m., s:283.

²⁰² YILDIRIM, a.g.e., s:140.

²⁰³ Çağnur Yılmaz ÇUBUK,

”Madde Kullanımı Deneyimi Yaşamış Kişilerde Benlik Saygısı Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2011, s:152.

²⁰⁴ Victor E. FRANKL, **İnsanın Anlam Arayışı**, (Çev.: Selçuk Budak Okuyan), Us Yayıncılık, İstanbul, 2009, s:152.

²⁰⁵ A.g.e., s:152.

²⁰⁶ A.g.e., s:152.

sebebiyle dışarıya itilebilmektedir.²⁰⁷ Özelliklerde gençlerde görülen bu anlamsızlık duygusu onların hayatı algılayışına yönelik bazı yanlışları yapmasına sebep olmakta ve maddeye yönelerek bu sorunları aşabileceği düşüncesine itmektir.

Yüzyıllardır sağlıklı denebilecek yapıya sahip olan aile kurumu son zamanlarda önemli derecede çözülme göstermektedir. Modernite karşısındaki tüm toplumlar gibi içinde bulunduğumuz toplumda kısmi yapay ve zorlamalı bir değişim geçirirken aile bundan da kendine düşen payını almaktadır. Günümüzde aile yapımız, bölgesel dağılımları, vb. bakımdan bütünlük göstermemektedir. Aile adeta çözülen bir geçiş dönemi ailesi niteliği göstermektedir.²⁰⁸

Gelecekte ailenin kalkacağına ilişkin görüşler genelde Marksizm'e dayanmaktadır. Mesela Engels açısından aile, üretim ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkmış, özel mülkiyeti meşrulaştırıp süreklilik kazandıran bir üst yapı kurumudur.²⁰⁹

Bazı bilim insanları ailenin tarihsel gelişimiyle topyekün toplumların tarihi gelişimini özdeşleştirmek istemişlerdir. Buna göre toplumsal gelişme bir ailesel gelişmeden ibarettir. Şüphesiz bu görüş doğru değildir. Aile de sonuç itibariyle sosyal bir olgudur, toplumdaki genel değişme aileye yansır. Bunun içinde toplumun genel değişme yasalarını tespit edilip bunların ailede ne dereceye kadar etkili olduğunun araştırılması daha sağlıklı bir yoldur. Buna göre mesela farklılaşma ve işlevlerde ayrışma genel toplumsal bir yasa olarak görülüyor. Ailede buna uygun olarak çok işlevlilikten daha az işlevliliğe doğru bir gelişme gösteriyor. Yine bu eğilime göre aile homojen formel yapılardan (mesela geniş aileden) çekirdek aile haline gelerek küçülmüş ve hatta çözülme belirtileri gözlenmeye başlamıştır. Günümüzde çözülen, parçalanmış ve tamamlanmamış aile olguları da bunun delilidir.²¹⁰

Türkiye, üç aile formunu (geleneksel, modern, post-modern) iç içe yaşayan bir toplumsal görünüme sahiptir.²¹¹

Türkiye' deki aile kurumuna bakıldığında ailenin giderek çekirdekleştiği, diğer bir deyişle aile büyüklüğünde küçülmenin olduğu görülmektedir. Evlenme yaşında büyüme

²⁰⁷ İrfan BAŞKURT, "Gençlik, Madde Bağımlılığı Ve Korunma Yolları (Psiko- Sosyal Bir Yaklaşım)", İ.Ü. İlahiyat Dergisi, Sayı:8, 2003, s:94.

²⁰⁸ AYDIN, a.g.e. , s:56.

²⁰⁹ A.g.e., s:59.

²¹⁰ AYDIN, a.g.e., s:59.

²¹¹ YAZICI, a.g.e., s:117.

ve çocuk sayısında azalmalar olmuştur²¹² Araştırmada da anket uygulamasına katılan kişilerin aile yapılarının da genel olarak çekirdek aileden oluştuğu sonucu çıkmıştır.

Parsons aile kurumunun değişimini Spencer' in farklılaşma kavramından ilham alarak açıklar. İktisadi farklılaşma aileyi küçülterek bir üretim biçimi olmaktan çıkarmıştır. Aile, eğitim görevini değiştirmiş ve diğer kurumlarla paylaşmıştır. Örneğin, sosyal hizmetler, okullar, arkadaş grupları, hastaneler, boş vakit grupları, kitle iletişim araçları bugün geçmişte ailenin kısmen veya tamamen karşılaştığı görevleri yerine getirmektedir.²¹³

Ailenin zamanla fonksiyonları farklı kurumlarca paylaşılmıştır. Örnek verilecek olursa; ekonomik üretim aileden ayrılmış, otorite ise siyasi erk olarak ailenin kapsamı dışında belirginleşmiş ve din yönünden de temsili din görevlilerine geçmiştir. Sonuç itibariyle aile neslin devamını ve eşlerin psikolojik tatminini sağlayan bir kuruma dönüşmüştür.²¹⁴

Modern toplumlarda bireyselleşme durumu artmakla birlikte kentleşmenin aile bağlarını zayıflatması, birey üzerindeki sosyal kontrolün azalması ve değer yargılarının değişmesi gibi hususlar da bireyselleşmeye katkı sağlamıştır.²¹⁵ Modernleşmeye paralel olarak aile kurumu, akrabalarından daha çok izole olmaya başlamıştır. Ayrıca geçmişteki birçok işlevine bakıldığında da bunları kaybettiği gözlenmektedir. Aile, daha ziyade toplumsallaşma ve bireyin kişiliğinin gelişiminden sorumlu hale gelmiştir.²¹⁶

İşte bu çerçeveden bakıldığında, bütün bunlar standart, modern ailenin sınırlı zamanlar içerisinde mesai harcayan anneye ve babaya sahip olduğu, bu sınırlı zamanlar içerisinde çocukların okullarda, kreşlerde, gündüz bakımevlerinde bakımının yapıldığı, ailenin sınırlı zamanlarında hafta sonları ve akşamları bir araya gelebildikleri, bu bağlamda ilişki kurabildikleri bir aile düzeni ve karmaşık bir aile düzenine süratle geçiş söz konusudur.²¹⁷

²¹² GÜÇLÜ, a.g.e., s:59.

²¹³ A.g.e., s:55.

²¹⁴ AYDIN, a.g.e., s:53.

²¹⁵ AYDIN, a.g.e., s:256.

²¹⁶ BOZKURT, a.g.e., s:278.

²¹⁷ YAZICI, a.g.e., s:122.

Modern ailede kadın ve erkeğin rolleri keskin biçimde ayrılmıştır. Erkek evi geçindirmeyi, kadın da ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenir. Bu nedenle, anne ve baba arasında kültürel kültürel farklılıklar olması olağanlaşmıştır.²¹⁸

Babalık rolünün, ev içi ilişkilerde daha da arttığı modern toplumlarında artık baba ilgi ve sevgisi daha fazla önem kazanmaktadır. Eğitim, ekonomi ve ailenin biçimi baba rolünü farklılaştırmaktadır.²¹⁹ Post-modern ailede kadın ve erkeğin rolleri keskin biçimde ayrılmamıştır. Kadının eve para getirdiği, erkeğin ise ev işleri ile çocukların bakımını üstlendiği ailelerin sayısında artış gözlemlenmektedir.²²⁰ Aile üyeleri arasındaki ilişkilerin niteliği ve şekli, çocukların ve gençlerin madde kullanmaya yönelik yönelmemesinde büyük rol oynamaktadır.²²¹ Ebebeynlerin, çocuklarının problemleriyle zamanında ilgilenerek, onların yaşadığı problemlerin çözümünü başka yerlerde aramalarına engel olmaları ve kendileri de uyuşturucu maddelerden uzak durarak, çocukların madde kullanmaya teşvik edici davranışlarda bulunmamaları gerekmektedir.²²²

Aile yaşamının duygusal yönünün idare edilmesinin genel sorumluluğu da hala kadınlardadır. Bu, çocuk bakımının duygusal taraflarını kapsamaktadır; örneğin çocuğu dinlemek, onunla konuşmak, onu anlamak ve desteklemek ki bu yetişkin çocuklar için de böyledir.²²³ Zaman içerisinde kadınların iş hayatına girmesi ve hayata bakış açılarındaki değişmelere bağlı olarak içinde oldukları rollere dönük değişimler kadının aile içindeki konumu ve birbirleriyle ilişkisini farklı bir boyuta taşımıştır

Toplumsal yaşantıda cinsel rollerin oluşumu ve cinsiyete dayalı ilişkilerin yeniden üretilmesinde işleyen mekanizmalar doğal değil, kültürelidir. Bu yüzden feminist sosyoloji biyolojik alandaki cinselliği bir kenara bırakarak asıl üretim alanı olan kültürel-toplumsal alana odaklanmak zorundadır.²²⁴

Kadınlar, bugün, yaşamlarının uzun yıllarını çocuk doğurmaya ve yetiştirmeye adamakta daha az istekli davranmakta ve pek çoğu kendi kariyerlerini geliştirme arzusu taşımaktadır. Bu, pek çok kadının evlilikten önce, kariyer yapmak, öğrenci yıllarındaki

²¹⁸ YILDIRIM, a.g.e., s:170.

²¹⁹ A.g.e., s:140.

²²⁰ A.g.e., s:171.

²²¹ YILMAZ, a.g.e., s:95.

²²² A.g.e., s:96.

²²³ BROWNE, a.g.e., s:119.

²²⁴ MERTER ve TALAS, a.g.e., s:124.

borçlarını ödemek, ev almak için birikim yapmak istekleri yönündedir. Bu nedenle daha az sayıda çocuk sahibi oluyorlar ve bunu da daha eski dönemlerdekine nazaran, yaşamlarının daha geç bir döneminde gerçekleştiriyorlar.²²⁵

Önemli olan şey şudur ki aileler, büyüklükleri ve biçimleri ne olursa olsun, çocuklarına istikrarlı bir çevre, ebeveynler ve çocuklar arasında aşka ve içtenliğe bağlı iyi ilişkiler ve stressiz bir yaşam biçimi sunmak durumundadırlar. Stresli yaşam biçimleri, düşmanlık ve hiddet, yoksulluk, hastalık, ev içi şiddeti, kötü barınak koşulları ve madde bağımlılığı gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır.²²⁶

Ailenin sosyo-ekonomik durumu bireyin eğitim kurumundan yararlanıp yararlanmayacağı, yararlanacaksa bu eğitimin nitelik ve niceliğinin ne olacağı ve hangi mesleği seçeceği gibi eğitim kurumuyla ilgili pek çok konuda belirleyici olabilmektedir.²²⁷

Görüldüğü üzere aile, kişilerin hayatının şekillenmesinde temel ve en önemli faktörlerdendir. Madde kullanımına yönelik olumlu-olumsuz bakış açısının oluşmasında aile önemli bir yere sahiptir. Aile yapısı, aile bireylerinin birbirleriyle ilişkisi, sosyo-ekonomik olarak konumu gibi unsurlar madde kullanmak için kişinin bu yönde yanlış bir seçimi yapmasına engel teşkil edebilmektedir.

Toplumsal yapıyı oluşturan sistemler içinde eğitim konusuna da değinilecek olursa: eğitim, kültürün nesilden nesile geçmesini sağlayan, insana bir dünya görüşü, sosyal çevreye, topluma bakış açısı kazandıran, insanın yeteneklerini geliştiren, ekonomiye nitelikli insan gücünü yetiştirmede oldukça önemli olan toplumsal bir kurumdur.²²⁸

Bauman' a göre eğitim faaliyeti, öncelikli olarak gündelik yaşamı sürdürme yeteneği, farklı bakış açılarıyla uyum içinde olma, doğru ve güvenilir otoritelerin yokluğunda, geliştirmek anlamına gelmelidir; farklılığa hoşgörü ve farklı olma hakkına saygı gösterme arzusunu teşkil etmelidir. Eğitim, “eleştiri ve özeleştiri becerilerini” güçlendirmeli, kişinin yaptığı seçimlerin ve bu seçimlerin yol açtığı sonuçların sorumluluğunu üstlenmesinin gerektirdiği cesareti açığa çıkarmalıdır. Bauman, eğitimle

²²⁵ BROWNE, a.g.e., s:108.

²²⁶ A.g.e., s:157.

²²⁷ GÜÇLÜ, a.g.e., s:50.

²²⁸ GÜÇLÜ, a.g.e., s:223.

birlikte bireyin, hayatın getirdiği endişelere karşın direnme yeteneği kazanabileceğini ve bireyin elde ettiği sorumluluk ve sorgulama yeteneğiyle hayattaki olayları piyasaya bağımlı kalmadan dönüştürebilme gücünü elde edebileceğini belirtir²²⁹

Eğitim, toplumsal gelişmeyi sağlar, yenilikleri olanaklı kılar ve insanların ussal bir çerçevede özgürce düşüncelerini sağlar.²³⁰

Fonksiyonalist yaklaşıma göre eğitim toplumsal sistemin bir parçasıdır. Parsons' a göre eğitim kurumları toplumsal yapının bir parçasıdır. Aynı insan vücudundaki organlar nasıl birbiri ile uyum içinde çalışıyorsa, okullarda diğer toplumsal kurumlarla benzer bir uyum içindedir. İşlevselcilik yönünden eğitim, hem açık hem gizli fonksiyonlara sahiptir. Eğitimin temel işlevi bilgiyi aktarmaktır.²³¹

Durkheim' a göre eğitim toplumun bir fonksiyonudur. Toplum tipine göre farklılaşan eğitim, yetişkin insanların genç bireylere etkisi; çocukların belli bir seviyede ve toplumun istediği şekilde bedensel, etik ve zihinsel düzeye çıkarmaktır.²³²

Eğitim, toplumsallaşma aracılığıyla bireyin toplumsal norm ve kurallara uymasını sağlamaktadır. Birey bu şekilde davranışlarının sınırlarını ve davranışlarının bireysel ve toplumsal sonuçlarını hesaba katmayı öğrenir.²³³

İnsanın varolmasından bu yana her zaman büyük bir öneme sahip olan eğitim, bilgi ve becerilerin nesilden nesile aktarılması ve kişide istendik davranışların yaratılması olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, eğitim bir tür sosyalleşme sürecidir. Aynı zamanda toplumsal tabakalaşmayı etkileyen bir araçtır; toplumda eşitsizlikleri artırabildiği gibi azaltabilir de.²³⁴ Mesela Weber' e göre eğitimin insanın varoluşundan beri genel olarak iki türlü hedefi olmuştur. Kişiye insanüstü özellikler kazandırmak ve belli alanlarda uzmanlık eğitimi vermek gibi. Birincisi karizmatik yapıya, ikincisi rasyonel tipe karşılıktır. İkisinin arasında ister dünyevi, ister dini nitelikte olsun bir yaşama biçimi öğretmeye yönelik diğer bütün tipler yer alır.²³⁵

²²⁹ Zygmunt BAUMAN, **Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?**, (Çev:Funda Çoban ve İnci Katırcı), De Ki Yayınları, Ankara, 2010, s:260.

²³⁰ GIDDENS, a.g.e., s.762.

²³¹ GÜÇLÜ, a.g.e., s:234.

²³² Emile DURKHEİM, **Toplumsal İş Bölümü**, (Çev: Özer Ozankaya), Cem Yayınevi, İstanbul, 2016, s:55.

²³³ BAHAR, a.g.e., s:293.

²³⁴ BOZKURT, a.g.e., s.290.

²³⁵ Max WEBER, **Sosyoloji Yazıları**, (Çev: Taha Parla), Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986, s:355.

Eğitimin kullanışlı ve işlevsel sınıflandırması, grup, kurum, norm vb. gibi farklı alanlarda kullanılan ve temel işlevlere göre yapılan sınıflamadır. Kurumların iç içe olduğu ve bir başka kurumun fonksiyonlarının bir kısmını yürüttüğü ilkesi göz önüne getirilirse her temel kurumun az-çok bir eğitim fonksiyonunun olduğu söylenebilir. Buna göre de eğitim, ailesel, ekonomik, dini, siyasal ve boş vakitleri değerlendirme işlevine sahiptir.²³⁶

Ivan İllich'e göre bugün modern eğitimin açıkça görünen program ve işlevlerinin gerisinde gizli program ve işlevleri vardır. Bu gizli işlevlerinin en önemli yönü insanları tüketim sürecine uyarlamaktır ve hatta bu açıdan bakıldığında eğitimin kendisi bir tüketim biçimidir.²³⁷

Eğitimin en önemli sonuçlarından biri, insanların yaşam fırsatları üzerinde yaptığı etkidir. Bu fırsatlar, örneğin güvenli ve yüksek ücretli iş, yeterli barınma ve sağlık gibi arzu edilebilir olarak tanımlanan şeyleri elde edebilme fırsatlarıdır. Bu durum aynı zamanda, yoksulluk ve işsizlik gibi istenmeyen durumlardan sakınabilmek anlamına da gelir.²³⁸

Aile ile başlayan sosyalleşme süreci okulda devam eder. Özellikle ilkokula başlayan çocuklar için, aynı zamanda, katı toplumsal kuralların öğretildiği yerdir. Çocuk okulda kendini kontrol etmeyi, dakik olmayı ve rekabet etmeyi öğrenir.²³⁹ Aile ve okul arasındaki ilişkiler içtenlik ve samimiyet çerçevesinde şekillenmelidir. Okul toplumun kendisine verdiği değer sonucunda güvenilen bir kurum olmalıdır. Çocukların gelişimini ve başarısını sağlamak için okul ve aile birbirini önemsemeli ve değer vermelidir.²⁴⁰ Okullar ailede temelleri atılan eğitimin, belli bir plan ve program dahilinde gerçekleştirilmesini sağlayan, çocuğun çok yönlü olarak gelişimine katkı sağlayan önemli kurumlardır.²⁴¹ Okul ikincil sosyalleşme için önemli bir vasıta; ailede sağlanan birincil sosyalleşmenin devamını sağlar.²⁴² Okullar ailede temelleri

²³⁶ AYDIN, a.g.e., s:234.

²³⁷ Ivan İLLİCH, **Tüketim Köleliği**, (Çev: Mesut Karaşahan), Pınar Yayınları, İstanbul, 1990, s:12.

²³⁸ BROWNE, a.g.e., s:168.

²³⁹ BOZKURT, a.g.e., s:128.

²⁴⁰ Servet ATİK, 'Aile Katılımının Sağlanmasında Okula Güvenin Yeri ve Önemi', 'VI. Ulusal Sempozyumlar Değişen Dünyada Aile', 19-20 Nisan 2013, Bilsam, Malatya, 2013, s:456.

²⁴¹ A.g.m., s:458.

²⁴² BROWNE, a.g.e., s:166.

atılan eğitimin, belli bir plan ve program dahilinde gerçekleştirilmesini sağlayan, çocuğun çok yönlü olarak gelişimine katkı sağlayan önemli kurumlardır.²⁴³

Yapısal-fonksiyonel teorinin kurucusu olan Parsons' a göre okullar, toplumsal sistemin bir parçasıdır. Tıpkı insan vücudundaki organlar nasıl birbiri ile uyum içinde çalışıyorsa, okullar da diğer toplumsal kurumlarla benzer bir uyum içindedir.²⁴⁴

Ailenin büyüklüğü ve gelir durumu, çocuğun ailedeki doğum sırası gibi etkenler okul başarısıyla yakından ilgilidir. Bu konuda çalışan sosyologlar pek çok öğrencinin yaklaşık olarak ebeveynlerinin eğitim miktarı kadar eğitim aldıklarını ortaya koymaktadır. İyi eğitilmiş ailelerin çocukları, daha az eğitilmiş ailelerin çocuklarına göre eğitim ve işe ulaşmakla ilgili daha büyük bir isteğe sahip olmaktadır.²⁴⁵

Araştırmamızda ortaya sonuçlar da bu bakış açısını doğrulamaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin eğitim seviyeleri ile anne-babaların eğitim seviyeleri arasında paralellik olduğu sonucu çıkmıştır. Ekonomik anlamdaki yetersizlik araştırmaya katılan kişileri iş hayatına yönlendirmiş ve eğitim seviyesi düşük seviyede kalmıştır. Genel olarak ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olarak eğitimlerini tamamlamışlardır. Eğitim seviyelerine bağlı olarak maddeye yönelimde artış ve azalma göstermektedir.

Toplumsal sistemi oluşturan diğer bir kurum ekonomidir. Ekonomi, her toplumda insanların kimliklerini, yaşama ve çalışma biçimlerini derinden etkileyen bir kurumdur.²⁴⁶

Ekonomik anlamda belirli bir konumda olma kişinin yaşayış şekline yön verecektir. Suç açısından bu duruma bakılırsa; zenginlik ve gelir açısından büyük eşitsizliklerin olduğu bir toplumda, suç düzeyinin diğerlerine oranla daha kötü koşullarda yaşayanlarda daha yüksek olacağı beklenen bir durumdur.²⁴⁷

Ekonominin ailesel boyuttaki işleyişine değinilecek olursa; ailenin ekonomik seviyesi, ailenin tüketim yönelimlerini ve yaşam kalitesini etkiler. Gelir düzeyindeki

²⁴³ ATİK, a.g.m., s:454.

²⁴⁴ BOZKURT, a.g.e., s:291.

²⁴⁵ GÜÇLÜ, a.g.e., s:50.

²⁴⁶ BOZKURT, a.g.e., s:311.

²⁴⁷ BROWNE, a.g.e., s:247.

azalmayla yaşam kalitesi düşmekte, ailenin büyüklüğü ve aile üyelerinin kompozisyonuna bağlı olarak harcamaların yönü de değişmektedir.²⁴⁸

Suçta bulaşmış çocukların aile yapısı incelendiğinde ailesinde işsizlik, yoksulluk, annenin dışarıda çalışması ya da aynı nedenlerle çocuğun sokakta çalışması gibi yetersiz ekonomik durumların söz konusu olduğu görülmektedir.

Çocukların ve genç bireylerin eğitimi ailenin geçim anlayışıyla bağlantılı bir durumdur. Eğitime duyulan ihtiyacı; işin gereksinimleri, ülkenin teknik seviyesi, ailenin eğitim yönelimleri ve ailenin şekli belirler. Eğitimin gerçekleşmesinde içinde olduğu tabakanın da etkisi bulunmaktadır.²⁴⁹

Çatışma teorisine göre ,eğitim olanaklarına sahip olan kişiler daha üst mevkilere gelirken, bu olanaklardan mahrum kalanlar kötü şartlarda daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadır.²⁵⁰

Ekonomi kişinin içinde yaşadığı toplumdaki statüsünü belirleyen en önemli faktörlerden biridir. Kişinin yaşamını sürdürebilmesi ve ihtiyaçlarını giderebilmesi açısından belli bir alanda çalışması gerekir. Bunun içinde belli bir eğitim veya mesleki eğitimden geçmiş olması gerekir. İş sahibi olabilmek ve geçimini doğru yollardan temin edebilmek adına bunlar önemlidir.

İş, bireyin yaşamının merkezinde bulunur. İş, zenginlik- yoksulluk, özerklik- bağımlılık, yüksek sosyal statüyle düşük sosyal statü, özgüvenine sahip olup olmamak arasındaki farkı yaratır. Bireyin yaşam kalitesine etki etmesinin kabul gören tek yolu olarak iş, kişisel davranışı yönlendiren ahlaki norm ve kişinin yaşamını bir bütün olarak gördüğü, planlayıp modellediği başlıca bakış açıdır.²⁵¹ Gerçekten de iş, bireysel motivasyon, toplumsal birleşme ve sistemsal yönetimi bir arada tutan bağ ve onların karşılıklı uyum ve koordinasyonlarından sorumlu ana kurum işlevi görür.²⁵²

Alt sınıftan olan fakir kesimin ve serserilerin damgalanması onların sadece fakir olmalarından ötürüdür. Fakir kesimin (ekonomik anlamda alt sınıftan olanların) suçları, turistler gibi davranma imkânlarına hiçbir zaman kavuşamayacaklarını bilmelerine

²⁴⁸ GÜÇLÜ, a.g.e., s:48.

²⁴⁹ Mehmet Ali Şevki SEVÜNDÜK, ‘‘Mesele Nasıl Vaz’edilmeli Tahsil Mükellefiyeti mi?Tahsil ihtiyacı mı?’’, Mülkiye Mecmuası, Sayı:37, Nisan 1934, s:8-14.

²⁵⁰ BOZKURT, a.g.e., s:293.

²⁵¹ Zygmunt BAUMAN, **Özgürlük**, (Çev:Kübra Eren), Ayrıntı Yayıncılık, İstanbul, 2015, s:98-99.

²⁵² A.g.e., s:102.

karşın onlar gibi davranmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Refah sisteminin kategorizelendirdiği fakir kesim, etkili bir biçimde dışlanmak mecburiyetinde bırakılırlar. Bu sistem hatta yoksul kesimin tüketim toplumu üyeliğine mani olmak için sayısız tedbiri öngörür. Ekonomik olarak alt kesimde kalmış kişiler beceriksiz ve sakıncalı kimseler olarak görüldüğünden onların refaha ulaşmayı hak etmedikleri düşünülür. Bauman açısından da altsınıftan insanlara ihtiyaç duymamak ve yoksulları refah kaynaklarından uzak tutmak ahlaki bir konudur.²⁵³

İşsizlik, sosyal bir sorundur. Bireyler için, işsizlik, yoksulluk anlamına geldiği gibi, bir kimlik, statü ve kişisel değer kaybı anlamına da gelmektedir. Biriken borçlar, kötü beslenmeden kaynaklanan hastalık, her gün yaşanan stres ve endişe, işsizliğin getirdiği sonuçlardır.²⁵⁴

Ekonomik yönden ve yer açısından kısıtlanmış olan işçi sınıfı ergenleri, özgürlüklerini tecrübe ve isyan etme ihtiyaçlarını sadece otoritelerin gözü önündeki sokaklarda ve okullarda yapabilmektedirler.²⁵⁵

Currie, gençlerin yetişkinlerden gelecekleri adına herhangi bir destek almadıklarını ve genel olarak kendi başlarına büyüdüklerini ifade eder. Piyasadaki tüketim mallarının çekiciliğiyle baştan çıkarılmış olan gençler, hayatlarını devam ettirebilmek için işgücü piyasasındaki imkanların da azaldığını görürler. Bu durumlarda önemli derecede görece bir yoksullaşmaya ve istedikleri hayatı yaşamak için yasadışı araçları kullanmaya itebilmektedir.²⁵⁶

Cohen' e göre işçi sınıfından gençler çete kurarak, orta sınıf toplumunun kurallarını ihlal ederek mutluluk duyar. Cohen' e göre bir alt kültürün oluşumu, düzene uyum problemi yaşayan belli sayıdaki insanların etkileşim içinde olmaları sonucu gerçekleşir.²⁵⁷ Yoksulluk, evsizlik, akıl hastalığı ve suç, intihar, alkolizm ve madde bağımlılığı oranlarındaki artış gibi sosyal sorunlar genelde yüksek işsizlik seviyesinden kaynaklanmaktadır.²⁵⁸

²⁵³ BAUMAN, a.g.e., s:32.

²⁵⁴ BROWNE, a.g.e., s:374.

²⁵⁵ Diana GİTTİNS, **Aile Sorgulanıyor**, (Çev: Tuna Erdem), Pencere Yayınları, İstanbul, 2012, s:156.

²⁵⁶ GİDDENS, a.g.e., s.410.

²⁵⁷ BAHAR, a.g.e., s:91.

²⁵⁸ BROWNE, a.g.e., s:245.

Wilkinson'ın bakış açısından, gündün güne derinleşen gelir dağılımı arasındaki uçurum, sosyal uyumun sağlanabildiği temel altını oymakta ve bireylerin karşılaştıkları risk ve sorunların üstesinden gelmeyi zorlaştırmaktadır.²⁵⁹ Örneğin; Graham sigara içmenin kişisel ve maddi kaynaklar tükenme noktasına geldiğinde ortaya çıkan gerilimi azaltmanın bir yolu olduğunu ileri sürmektedir.²⁶⁰

Yapılan araştırma açısından ekonomi ele alınacak olursa katılımcıların genel olarak işsizlik sorunu yaşadığı bunun temelinde de gerekli eğitim almadıkları için mesleki olarak yetersiz kaldıkları, ayrıca sorunlarla baş edebilmek adına çıkış yolu olarak madde kullanımına yöneldikleri görülmüştür.

Durkheim biz duygusunun, kolektif bilinci güçlü olduğu mekanik dayanışmalı toplumlarda cezalandırıcı bir hukukun işlediğini, bireyselleşme ve farklılaşmanın arttığı toplumlarda telafi edici bir hukukun ağırlıklı olduğunu düşünür. Böylece ceza verme biçimi değişmektedir.²⁶¹

Türkiye'de denetimli serbestlik uygulaması bağımlılık ile mücadelede yeni bir dönemdir. Bu dönemin en mühim özelliği, madde kullanan ve bulunduranların soruşturulması ve takibatında bu tür eylemlerde bulunanlar hakkında alınan kararların infazında rehabilitasyonun hedeflenmesidir.²⁶²

Madde kullanım nedenlerinin geneline bakıldığında, yeniden topluma kazandırılması, rehabilite edilmesi gereken en başta gelen gruplar arasında, madde kullanıcıları gelmektedir. Bu yüzden madde ile bağlantılı suç işleme oranlarının azaltılması veya ortadan kaldırılmasında, denetimli serbestlik hizmetine büyük görev düşmektedir.²⁶³

T. Parsons'ın temel sorularından biri insanlar nasıl toplumsallaşma aşamasına geçtiklerine dairdir. Benzer şekilde denetimli serbestlik sistemi de hükümlü insanların yeniden toplumlaşmasına hizmet etmek veya eksik kalan toplumsallaşmalarını tamamlamaktır.²⁶⁴

²⁵⁹ GIDDENS, a.g.e., s:323.

²⁶⁰ GIDDENS, a.g.e., s:321.

²⁶¹ Hüseyin BAL, a.g.e., s:279.

²⁶² ÇUBUK, a.g.e., s:63.

²⁶³ A.g.e., s:64.

²⁶⁴ BAL, a.g.e., s:282.

Denetimli serbestlik kurumunu kendisi için sistem kabul edersek, onun içindeki müdürlük ve büroları, alt-sistem olarak kabul edebiliriz. Her alt sistemde kendi içinde alt-sistemlere ayrılabilir. Böylece toplum Castells' in dediği gibi sosyal ağlar sistemi olarak kendisini yeniden üretir.²⁶⁵

Foucault bakış açısıyla düşünürsek, denetimli serbestlik sistemi genel gözetimin ve kapatmanın bir parçasıdır. Bu eleştirel bakış açısına karşılık denetimli serbestliğin toplumsal normları bilerek ya da bilmeyerek çığneyenlerin tekrar topluma kazandırılması süreçlerinde desteklenmesinde önemli rol oynadığını düşünenler vardır. Bu görüş pozitivist, yapısalcı (sistemci),sosyal bütünleşmeci bir yaklaşım olarak kabul edilebilir.²⁶⁶

Sosyoloji açısından bakıldığında denetimli serbestlik uygulamaları hükümlü insanın lehine olan her türlü hizmet ve yaklaşımları içerdiği için telafi edici/onarıcı hukuk kapsamına girmektedir. Durkheim'ın işaret ettiği organik dayanışmalı toplumlarda (cemiyet) görülen onarıcı/telafi edici hukuk sisteminin doğasına uygundur. Topluma kazandırılmak istenen birey bu geçiş aşamasında kısmen işleri yapmak ve kurallara uymak zorunda kalır. Böylece bu sisteme uyum gösterdiğini kanıtlayan birey toplumun güvenebileceği kişi haline gelir.²⁶⁷

Sonuç olarak kuramsal çerçevede madde kullanımına etki eden kurumlar yapısalcılık yaklaşımıyla ele alınmıştır. Ayrıca diğer yaklaşımların kurumlara bakışından da yararlanılmıştır.

²⁶⁵ BA1, a.g.e., s:282.

²⁶⁶ A.g.e., s:280.

²⁶⁷ A.g.e., s:278.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 3.1. Cinsiyet

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Kadın	9	9,0	9,0	9,0
Erkek	91	91,0	91,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunun 9'u kadın, 91'i erkektir. %9 kadın, %91'i erkeklerden oluşmaktadır. Örneklem grubunda erkek ağırlıklı dağılım görülmektedir.

Yapılmış bir çalışmada ‘madde kullanımında cinsiyet farklılığının önemli bir boyut olduğu ve madde kullanımının kadınlar arasında daha az olduğu’,²⁶⁸ tablodaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir .

Sonuç itibariyle Karadon’a göre de madde kullanımı ile ilgili yapılmış çalışmalarda erkeklerde madde kullanım oranı kadınlardakine oranla göre daha fazladır.²⁶⁹

Tablo 3.2. Yaş

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
18'den küçük	2	2,0	2,0	2,0
18-24	28	28,0	28,0	30,0
25-30	34	34,0	34,0	64,0
31 yaş ve üstü	33	33,0	33,0	97,0
Cevapsız	3	3,0	3,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

²⁶⁸ Said BODUR, Hasan HERKEN ve Fatih KARA, ‘‘Üniversite Öğrencisi Kızlarda Madde Kullanımı İle Kişilik Ve Ruhsal Belirti İlişkisi’’, Klinik Psikiyatri, Aydın, 2012, s:40-45.

²⁶⁹ Seren Hamurcu KARADON, ‘‘Madde Kullanan Hükümlülerin Ruhsal Durumlarının İncelenmesi ‘’, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2012, s:55.

100 kişilik örneklem grubunda 25-30 yaş 34 kişi %34'lük dilimi oluşturmaktadır. İkinci sırada 31 yaş üstü 33 kişi %33,0 ile takip etmektedir. Üçüncü sırada 18-24 yaş 28 kişi %28,0'dır. Dördüncü sırada 18 yaşından küçükler 2 kişi ile %2,00' lık oranı oluşturmaktadır.

Örneklemin yaş kategorilendirilmesi 5'li kategoriye göre yapılmıştır. Neuman'ın "Toplumsal Araştırma Yöntemleri" adlı eserinin ilgili sayfasında da bu kategorilendirmeye yönelik örnek verilmiştir.²⁷⁰

1993-2003 yılları arasında Ege Üniversitesinde Bağımlılık Tedavi Biriminde 325 hasta tedavi edilmiştir. Hastaların yaş ortalaması 27.58, madde kullanmaya başlama yaşı ise 18.50 olarak bulunmuştur.²⁷¹

Tablo 3.3. Doğum yeri

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Adana	1	1,0	1,0	1,0
Afyon	1	1,0	1,0	2,0
Ağrı	1	1,0	1,0	3,0
Bingöl	1	1,0	1,0	4,0
Bitlis	2	2,0	2,0	6,0
Bolu	1	1,0	1,0	7,0
Diyarbakır	2	2,0	2,0	9,0
Gaziantep	6	6,0	6,0	15,0
Karaman	1	1,0	1,0	16,0
Malatya	1	1,0	1,0	17,0
Mardin	4	4,0	4,0	21,0
Mersin	72	72,0	72,0	93,0
Niğde	1	1,0	1,0	94,0
Siirt	3	3,0	3,0	97,0
Suriye	1	1,0	1,0	98,0
Şanlıurfa	1	1,0	1,0	99,0
Van	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

²⁷⁰ W. Lawrance NEUMAN, **Toplumsal araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, (Çev: Sedef ÖZGE), Cilt1/6, Yayınodası Yayıncılık, Ankara, 2013, s:322.

²⁷¹ Özge DOĞANAŞARGİL, "Bağımlılık Tedavi Biriminin Hasta Verilerinin On Yıllık Geriye Dönük Olarak İncelenmesi: Madde Kullanan Hastaların Sosyo-Demografik Özellikleri", Bağımlılık Dergisi, Cilt:5/3, İstanbul, 2004, s:3.

100 kişilik örneklem grubuna doğdukları yer sorulduğunda birinci sırada 72 kişi %72,0 ile Mersin İli doğumlu olduğu görülmektedir. İkinci sırada 6 kişi %6,0 ile Gaziantep, üçüncü sırada 4 kişi %4,0 ile Mardin, dördüncü sırada 3 kişi %3,0 ile Siirt, beşinci sırada 2 kişi %2,0 ile Bitlis ve Diyarbakır illeri gelmektedir. Diğerleri ise Adana, Afyon, Ağrı, Bingöl, Bolu, Karaman, Malatya, Niğde, Şanlıurfa, Van ve Suriye doğumludur. Sonuçta ankete katılan deneklerin 72 kişisi Mersin doğumludur.

Tablo 3.4. Medeni durum

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Bekar	51	51,0	51,0	51,0
Evli	41	41,0	41,0	92,0
Boşanmış	6	6,0	6,0	98,0
Eşi ölmüş	1	1,0	1,0	99,0
Cevapsız	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna medeni durumları sorulduğunda 51 kişi %51,0 bekar seçeneğini, 41 kişi %41,0 evli seçeneğini, 6 kişi %6,0 boşanmış seçeneğini, 1 kişi %1,0 eşlerden birinin öldüğü seçeneğini işaretlemiştir ve 1 kişinin de işaretleme yapmadığı görülmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi yapılan araştırma grubundaki kişilerin bekar olma oranı %50,5'dir. Bu durum madde kullanımına bekar kişilerin daha çok rağbet ettiğini göstermektedir.

Tablo 3.5. Kardeş sayısı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
1	1	1,0	1,0	1,0
2-4	37	37,0	37,0	38,0
4-6	40	40,0	40,0	78,0
6-8	13	13,0	13,0	91,0
8+	6	6,0	6,0	97,0
Cevapsız	3	3,0	3,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda kardeş sayısının kaç kişi olduğunu öğrenmek için 1 veya 8'den fazla kardeş sayısı olanları 5 gruba ayırdık. Kardeş sayısı 1 kişi olanlar 1 kişi %1,0'lık oranı oluşturmaktadır. 2-4 kardeş sayısı olanlar 37 kişi %37,0'lık dilimi oluşturmaktadır. 4-6 kardeş sayısı olanlar 40 kişi %40,0'lık dilimi ve 6-8 kardeş arası olanlar 13 kişi %13,0'lık dilimi oluşturmaktadır. 8 kardeş ve üzeri olanlar ise 6 kişi %6,0'lık dilimi oluşturmaktadır. Sonuçta ankete katılanların 4-6 kardeş sayısı olanlar 40 kişi %40,0'lık oranla en yüksek orandır. Kardeş sayısının çok da belirleyici olmadığı görülmektedir.

Tezcan'a göre az gelirli ailelerin ve yeterli eğitim alamamış ailelerin fazla çocuk yapma durumları görülmüştür.²⁷²

Tablo 3.6. Eğitim durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Okur yazar değil	5	5,0	5,0	5,0
İlkokul mezunu	21	21,0	21,0	26,0
Ortaokul mezunu	40	40,0	40,0	66,0
Lise ve dengi mezunu	21	21,0	21,0	87,0
Üniversite mezunu	12	12,0	12,0	99,0
Yüksek lisans mezunu	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunun eğitim durumları 6 gruba ayrılmıştır. Ortaokul mezunu olanlar 40 kişi %40,0 ile en yüksek grubu oluşturmaktadır. İkinci sırayı ilkökul ve lise mezunlarından 21'er kişi %21,0 ile takip etmektedir. Üçüncü sırayı 12 kişi %12,0 ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. Dördüncü sırayı 5 kişi %5,0 ile okur-yazar değil seçeneği takip etmektedir. En son grup olarak da 1 kişi ile %1,0 yüksek lisans mezunlarından oluşmaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise mezunu olanların sayısı % 82,0 'lık bölümü oluşturmaktadır. Buradan çıkan sonuç neticesinde eğitim durumunun kişilerin maddeye yönelimde etkili olduğu görülmektedir.

²⁷² TEZCAN, a.g.e., s:157.

Toplumsal kurumların başında gelen eğitimin açık ve gizli işlevleri vardır. Kültürün kuşaklar arası geçişi ve toplum içine katılımlar, çocuklara kültürün aktarılması, kişilere bilimsel aktarım yapılması, bireyleri mesleki rollere hazırlama, demokratik katılımı teşvik etme, düşünme ve yeteneğini geliştirme eğitimin açık işlevleri arasındadır. Aile eğitimi ve siyasal ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması, toplumsal denetimi sağlama, bireyin toplumsal statüsünün geliştirilmesi de eğitimin gizli işlevleridir.²⁷³ Bunun yanı sıra eğitimin toplumsal olarak üstlendiği görevlerden biri de diyalektik bir yapı oluşturmasıdır. Eğitim yetiştirilen çocukların ve gençlerin içinde yaşayacakları topluma uyan birer birey olarak yetişmelerini sağlar.

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan gençlerin ortaöğretim hayatlarında gerek yasal olarak gerekse gayri yasal olarak bağımlılık yapan maddeler ile tanışma riskleri daha fazladır.²⁷⁴

Eğitimin kişinin yaşantısına yönelik eğilimlerine karşı nasıl bir yol izlemesi gerektiği yönünde yol gösterici bir işlevi bulunmaktadır. Tabloda görüldüğü gibi madde kullananların eğitim seviyeleri dağılımına bakıldığında en fazla sayı ortaöğretimde yoğunlaştığı görülmektedir. Eğitim seviyesinin madde kullanımına yönelik bilinç kazanmasında etkili bir faktör olduğu görülmektedir.²⁷⁵ Bu bilincin oluşmanın temelleri ailede atılır. Eğitim açısından geniş ailelerde çocuk sayısının fazla olmasından dolayı ailelerin çocuklarının eğitimlerine yeterli derecede önem gösterememelerine neden olur. "Az çocuklu ailelerde ise anne babalar çocukların eğitimleriyle daha yakından ilgilenebilmektedirler."²⁷⁶

²⁷³ Eyüp KEMERLİOĞLU, Sezgin KIZILÇELİK ve Mustafa GÜNDÜZ, **Eğitim Sosyolojisi**, Saray Kitapevleri, İzmir, 1996, s: 7-8.

²⁷⁴ YILMAZ, a.g.e., s: 80.

²⁷⁵ Mustafa ERGÜN, **Eğitim Sosyolojisi**, Ocak Yayınları, Ankara, 1994, s:19.

²⁷⁶ TEZCAN, a.g.e., s: 163.

Tablo 3.7. Meslek

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İşsiz	12	12,0	12,0	12,0
Vasıfsız işçi	57	57,0	57,0	69,0
Vasıflı işçi	20	20,0	20,0	89,0
Öğrenci	2	2,0	2,0	91,0
Çiftçi	4	4,0	4,0	95,0
Ev hanımı	3	3,0	3,0	98,0
Cevapsız	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Yukarıdaki tabloya bakıldığında araştırmaya katılan kişilerin meslek dağılımında %12,0' ı işsiz, %57,0'ı vasıfsız işçi, %20,0'ı vasıflı işçi, %2,0'ı öğrenci, %4,0'ı çiftçi ve kadın katılımcıların %3,0' ı ev hanımıdır. Tabloda meslek dağılımında en fazla oran vasıfsız işçidedir. Baba mesleği ile orantılı olduğu görülmektedir.

İş sahibi olmak ve meslek sahibi olmak kişinin yaşayışında önemli etkileri olmaktadır. İşsiz olmak ve meslek sahibi olmamak kişi de olumsuz etkiler yaşatır. Bu nedenle sağlıklı bir toplum ve birey için işsizliği azaltmak adına meslek edindirme işlemi yapılmalıdır. Çünkü yetişkinlerin işyerlerinde geçirdikleri hayat evlerine de yansımaktadır. Toplumdaki genel mutluluk aile içinden başlamaktadır.²⁷⁷ Sonuç itibarıyla meslek sahibi olmak kişilerin nasıl bir hayat yaşayacaklarını etkilemekle birlikte maddeye yönelik tutumlarına da yön vermektedir.

²⁷⁷ ERGÜN, a.g.e., s: 60.

Tablo 3.8. Baba eğitim düzeyi

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Okur yazar değil	13	13,0	13,0	13,0
Yalnızca okur yazar	7	7,0	7,0	20,0
İlkokul mezunu	52	52,0	52,0	72,0
Ortaokul mezunu	20	20,0	20,0	92,0
Lise ve dengi okul mezunu	7	7,0	7,0	99,0
Üniversite mezunu	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunun babalarının eğitim durumları 6 gruba ayrılmıştır. İlkokul mezunu olanlar 52 kişi %52,0 ile en yüksek grubu oluşturmaktadır. İkinci sırayı ortaokul mezunu 20 kişi %20,0'lık dilimi kapsamaktadır. Üçüncü sırayı 13 kişi %13,0 kişi ile okur-yazar değil'den oluşmaktadır. Dördüncü sırayı 7'şer kişi %7,0 ile yalnızca okur-yazar ve lise ve dengi mezunları seçeneği takip etmektedir. En son grup olarak da 1 kişi ile %1,0 üniversite mezunlarından oluşmaktadır.

Baltacıoğlu'na göre, eğitim toplumsal bir olgudur ve her toplumun dini, ahlakı, dili, sanatı olduğu gibi eğitimi de bulunmaktadır. Eğitim belirli bir sosyal amacın gerçekleşmesi için çalışır. Bu amaç, belirli bir düşünce, duyma ve işleme tarzına ait insan oluşturmaktır.²⁷⁸ Yani diğer bir deyişle eğitim, insanlarda davranış oluşturma sürecini kazandırır. Aile bu süreçte çok önemli bir yere sahiptir ve davranış kazandırma süreci ailelerin yapısına göre değişkenlikler gösterir. Davranış kazandırma konusunda ailede bu görev en çok anne ve babaya düşmektedir. Baba açısından bakarsak; Türk aile yapısı genel anlamda ataerkillik üzerine kuruludur. Ataerkil aile yapısının temel özelliği; babanın ailenin mutlak başı olmasıdır. Baba evin tek söz sahibidir.

Baba kavramı yüzyıllar boyunca dünyanın her yerinde yaratıcı, düzenleyici, bulucu, kurucu ve yönetici kavramları ile aynı olarak kullanılmaktadır.²⁷⁹ Sonuç itibarıyla baba eğitim durumu ve iyi bir ebeveyn olması aile üyelerinin davranışlarını etkilemektedir.

²⁷⁸ BALTACIOĞLU, "Pedagoji ve Şahsiyet", Felsefe Yıllığı I, İstanbul, 1932, s:10-22.

²⁷⁹ ÇELİK, a.g.e., s:136.

Bu tabloda ankete katılan kişilerin baba eğitim düzeyleri en fazla ilkokul mezunları ve üniversite mezunları da en az olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak baba eğitim düzeyi dağılımında eğitim seviyesinin en fazla ilkokul mezunlarından oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.9. Anne eğitim düzeyi

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Okur yazar değil	33	33,0	33,0	33,0
Yalnızca okur yazar	8	8,0	8,0	41,0
İlkokul mezunu	41	41,0	41,0	82,0
Ortaokul mezunu	11	11,0	11,0	93,0
Lise ve dengi okul mezunu	7	7,0	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunun annelerin eğitim durumları 6 gruba ayrılmıştır. İlkokul mezunu olanlar 41 kişi %41,0 ile en yüksek grubu oluşturmaktadır. İkinci sırayı 33 kişi %33,0 ile okur-yazar değil'den oluşmaktadır. Üçüncü sırayı 11 kişi %11,0 ile ortaokul mezunu oluşturmaktadır. Dördüncü sırayı 8 kişi %8,0 ile yalnızca okuryazar kısmından oluşturmaktadır. Beşinci sıra 7 kişi %7,0 ile lise ve dengi okul mezunlarından oluşmaktadır. En son grup olarak da üniversite mezunu kısmını işaretleyen olmamıştır. Ankete katılanların annelerinin eğitim durumu da babalarının eğitim durumu ile benzerlik taşımaktadır. Annenin eğitim durumunda göze çarpan bir özellik 33 kişinin annesinin okur-yazar olmamasıdır. Sonuçta ankete katılan bireylerin anne ve babasının eğitim düzeyleri ilköğretim ve okuryazar olmama kriterleri ile belirlenmektedir.

Tablo 3.10. Anne meslek

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
	4	4,0	4,0	4,0
Aşçı	2	2,0	2,0	6,0
Emekli	2	2,0	2,0	8,0
Ev hanımı	89	89,0	89,0	97,0
İşsiz	1	1,0	1,0	98,0
Terzi	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü gibi anne mesleğine dair oranlarda %89,0 ile ev hanımı olma ile en yüksek orana sahiptir. %2,0'la emekli olma, terzi ve aşçılık mesleği anne meslek gruplarını oluşturmaktadır.

Tablo 3.11. Baba meslek

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İşsiz	4	4,0	4,0	4,0
Vasıfsız işçi	38	38,0	38,0	42,0
Vasıflı işçi	16	16,0	16,0	58,0
Emekli	15	15,0	15,0	73,0
Çiftçi	8	8,0	8,0	81,0
Memur	4	4,0	4,0	85,0
Esnaf	8	8,0	8,0	93,0
Cevapsız	7	7,0	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü gibi baba mesleğine dair oranlar şu şekildedir: %4,0'ı işsiz, %38,0'ı vasıfsız işçi, %16,0'ı vasıflı işçi, %15,0'ı emekli, %8,0'ı çiftçi, %4,0'ı memur, %8,0'ı esnaf. Genel olarak bakıldığında en yüksek oran vasıfsız işçide toplanmıştır.

Tablo 3.12. Aile yapısı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Anne baba ayrı yaşıyor	19	19,0	19,0	19,0
Anne baba birlikte yaşıyor	62	62,0	62,0	81,0
Anne babadan biri ölmüş	17	17,0	17,0	98,0
Anne babadan her ikisi de ölmüş	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunda ailenizin yapısı nasıldır diye sorulduğunda karşımıza 4 cevap çıkmaktadır. Birinci sırada 62 kişi %62,0 ile anne-baba birlikte beraber yaşıyor seçeneğini işaretlemiştir. İkinci sırada 19 kişi %19,0 ile anne-baba ayrı yaşıyor seçeneğini işaretlemiştir. Üçüncü sırada 17 kişi %17,0 ile anne-babadan biri ölmüş seçeneğini işaretlemiştir. Dördüncü sırada 2 kişi %2,0 ile anne-babanın her ikisi ölmüş seçeneğini işaretlemiştir.

Yapılan araştırmada genel olarak aile yapısının anne baba birlikte yaşıyordan oluştuğu görülmektedir. İkinci sırayı oluşturan gruba değinecek olursak parçalanmış aileleri belirtmektedir. ‘‘Parçalanmış aile çocuklarının madde bağımlılığına yönelme, suç ve olaylara karışma riski fazladır.’’²⁸⁰

Genelde uyuşturucu madde bağımlılarının parçalanmış ailelerden ortaya çıktığı belirtilmiş olsa da bu çalışmamızda ankete cevap verenlerin % 61,4’ü anne-babalarıyla beraber yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumda kişinin maddeye yöneliminde ailenin yapısı dışında aileye yönelik başka etkenlerin de rol alabileceği gözetilmelidir.

Bu etkenlerden bazıları; anne babanın iyi birer model olmaması, aile içinde gencin özdeşim kurabileceği bir bireyin olmaması, aşırı koruyucu, kollayıcı bir aile olmak gibi...²⁸¹

²⁸⁰ YILMAZ, a.g.e., s:71.

²⁸¹ Kültegin ÖGEL, **İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gereçeler**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.71.

Çelik'e göre uyuşturucu madde alışkanlığına iten sebepler arasında aile yapısında babanın sürekli bir şekilde birşeylerle meşgul olması ve annenin ilgisiz olması vardır.²⁸²

Tablo 3.13. Anne baba medeni durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Resmi nikahlı ve birlikte yaşıyorlar	70	70,0	70,0	70,0
Resmi nikahları var ama ayrı yaşıyorlar	10	10,0	10,0	80,0
İmam nikahlı	5	5,0	5,0	85,0
Boşanmış	12	12,0	12,0	97,0
Diğer	2	2,0	2,0	99,0
Cevapsız	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna anne babanızın evlilik durumları hangisine uyuyor diye sorduğumuzda 70 kişi %70,0 resmi nikahlı ve birlikte yaşıyorlar seçeneğini, 12 kişi %12,0 boşanmış seçeneğini, 10 kişi %10,0 resmi nikahları var ama ayrı yaşıyorlar seçeneğini, 5 kişi %5,0 imam nikahlı seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak % 70,0 ile resmi ve nikahlı evlilik durumu ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3.14. Aile tutumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İlgili ve şevkat dolu davranışları vardı	69	69,0	69,0	69,0
Baskıcı bir tutumları vardı, sürekli döver ve hakaret ederlerdi	4	4,0	4,0	73,0
Baskıcı tutumları vardı, bazen döverlerdi	7	7,0	7,0	80,0
Beni serbest bırakırlar, yaptıklarına karışmazlardı	15	15,0	15,0	95,0
Diğer	5	5,0	5,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

²⁸² ÇELİK, a.g.e., s:119.

100 kişilik örneklem grubuna ailenizin size karşı tutumu nasıldı diye sorulduğunda 69 kişi %69,0 ile ilgili ve şefkat dolu davranışları vardı seçeneğini işaretlemiştir. 15 kişi %15,0 ile beni serbest bırakırlar yaptıklarına karışmazlardı seçeneğini işaretlemişlerdir. 7 kişi %7,0 ile baskıcı tutumları vardı bazen döverlerdi seçeneğini işaretlemişlerdir. 5 kişi %5,0 ile diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. 4 kişi %4,0 ile sürekli döver ve hakaret ederlerdi seçeneğini işaretlemişlerdir.

Aile içindeki iletişimsizlik, ilgisizlik, sevgisizlik, ölüm, boşanma, baskılı ve otoriter bir eğitim anlayışı, çocukları ailelerinden uzaklaştıran madde kullanımına yol açan sebeplerdendir.²⁸³ Araştırmamızda ailenin tutumlarına bakıldığında ilgili ve şevkat dolu yaklaşım oranının en yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda genel olarak yapılmış araştırmaların sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Yani Mersin’deki ailelerin çocuklarıyla ilgili olması ve şevkat dolu davranışlar sergilemesi çocuklarının madde kullanmaya yönelmesini engelleyememiştir.

Ebeveynlerin sağlıklı olması topluma iyi çocuklar yetiştirmede önemli bir rol oynar. Bunun yanında anne baba tutumu söz konusu olduğunda, ebeveynlerin çocuğa gösterdiği sevgi kadar onun davranışlarına uyguladıkları kontrol ve disiplinin niteliği de önemlidir. Bireyin gelişmesinde dengeli ve tutarlı disiplin uygulaması en önemli faktördür.²⁸⁴

Tablo 3.15. Aile ceza ve disiplin biçimi

	Tepkiler		Vakaların Yüzdesi
	Kişi	Yüzde(%)	
Soru Fiziksel şiddet	12	10,5%	12,0%
Psikolojik şiddet	21	18,4%	21,0%
Maddi olanaklardan Kısıtlanma	8	7,0%	8,0%
Sadece uyarma	60	52,6%	60,0%
Diğer	13	11,4%	13,0%
Toplam	114	100,0%	114,0%

²⁸³ BAŞKURT, a.g.m., s:47.

²⁸⁴ Meliha Demet ULUSOY, Nilüfer ÖZCAN DEMİR, ve Aylin GÖRGÜN BARAN, “ Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara, 2018, s:4.

100 kişilik örneklem grubuna ailenizin ceza biçimi nasıldı diye sorulduğunda 5 cevap karşımıza çıkmaktadır. Birinci sırada 60 kişi %52,6 ile sadece uyarıldıklarını belirtmişlerdir. İkinci sırada 21 kişi %18,4 psikolojik şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Üçüncü sırada 13 kişi %11,4 ile diğer seçeneği işaretlenmiştir. Dördüncü sırada 12 kişi %10,5 fiziksel şiddet gördüğünü işaretlemiştir. Beşinci sırada 8 kişi %7,00 ile maddi olanaklardan kısıtlanma seçeneğini işaretlemiştir.

Ögel'e göre "disiplin ceza değildir. Disiplin, kuralların konması ve uygulanmasıdır. Bunlar konusunda tutarlı değildir. Ceza bir yaptırımdır. Ceza, hataya uygun ve ölçülü olmalıdır. Ceza verilmeden önce iyice dinlemek gerekir. Eğer ceza verilecekse, zaman geçmeden verilmelidir. Geç verilen ceza hedefine ulaşmaz. Cezanın niteliği ve boyutu önceden belirli olmalıdır.²⁸⁵ Sonuç itibarıyla ebeveynlerin disiplin verme şekli çocukların hangi davranışlar sergileyeceğine yönelik aldığı kararları etkileyebilmektedir.

Tablo 3.16. Aile gelir düzeyi

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Asgari ücret altı	16	16,0	16,0	16,0
Asgari ücret	32	32,0	32,0	48,0
2000-3000	35	35,0	35,0	83,0
3000-4500	11	11,0	11,0	94,0
4500 ve üstü	6	6,0	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna aile gelir düzeyi sorulduğunda 5 seçenek karşımıza çıkmaktadır. Birinci sırada 35 kişi %35,0 ile 2000-3000 TL arası gelir düzeyini işaretlemiştir. İkinci sırada 32 kişi %32,0 ile asgari ücret gelir düzeyini işaretlemiştir. Üçüncü sırada 16 kişi %16,0 ile asgari ücret altındaki gelir düzeyini işaretlemiştir. Dördüncü sırada 11 kişi %11,0 ile 3000-4000 TL arasındaki gelir düzeyini işaretlemiştir. Beşinci sırada 6 kişi %6,0 ile 4500 TL ve üstü gelir düzeyi işaretlenmiştir. Bu tabloda da görüldüğü gibi en yüksek maddi gelir 35 kişi %35,0 ile

²⁸⁵ ÖGEL, a.g.e., s:76.

2000-3000 TL aralıdır. Sonuç olarak bu tabloda karşımıza çıkan durum 2000-3000 TL aralığında geliri olanlar da madde kullanımının daha fazla olduğu görülmektedir.

Aile gelir düzeyine ait seçenekler 2019 yılının asgari ücret değerlerine göre gruplandırılmıştır. 2019'daki askeri ücretin net tutarı 2.020,90'dır.²⁸⁶

Bir topluluğun ekonomik temelleri bireylerin ideolojik düşünce ve davranışlarını belirler.²⁸⁷ Yoksulluk; gelir, eğitim, sağlık ve günlük sosyal hayattan yararlanma hakkını en düşük düzeylerde gerçekleştirme durumudur. Suç işlemek zorunda kalan çocukların aileleri gerçek anlamda yoksul ailelerdir.²⁸⁸ Diğer bir deyişle suçlu çocukların büyük bir kısmı ekonomik olarak zayıf ailelerden gelmektedir.

Bunun yanında normal ya da normalüstü gelir sahibi ailelerden ve aile içinde daha önce suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerde bu oranın artması gelir durumundaki düşüklüğün tek başına suça yöneltici bir faktör olmadığını göstermektedir.²⁸⁹

Sosyo-ekonomik düzey ile madde kullanımını arasındaki ilişki birçok çalışmaya konu olmuştur. Bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün gözükmemektedir. Örneğin uçucu madde kullanımını daha çok yoksul kişiler tarafından kullanılan bir maddedir. Çünkü ucuz ve kolay elde edilebilir bir maddedir. Aynı şekilde eroinin de sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarında daha sık kullanıldığı bildirilmiştir. Kokain yüksek ekonomik düzeye sahip kişilerde, esrar ise düşük sosyo-ekonomik düzeydeki kişiler tarafından daha sıklıkla kullanılmaktadır.

Genel olarak uyuşturucu kullanım sıklığı sosyo-ekonomik düzeyler arasında önemli bir fark göstermemektedir.²⁹⁰

²⁸⁶ <https://www.pwc.com.tr> (16.10.2021)

²⁸⁷ ADLER, a.g.e., s:24.

²⁸⁸ BOZKURT, a.g.m., s:69.

²⁸⁹ Gülseren GÜNÇE, **Çocuk Suçluluğu ve Aile: Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983, s:16.

²⁹⁰ www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html (31.05.2021) , s:27.

Tablo 3.17. Gelir temini

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ailemden	16	16,0	16,0	16,0
Kendim çalışıyorum	78	78,0	78,0	94,0
Diğer	6	6,0	6,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna gelirlerini nerden temin ettiklerini sorduğumuzda 78 kişi %78,0 kendim çalışıyorum seçeneğini, 16 kişi %16,0 ailemden temin ediyorum seçeneğini, 6 kişi %6,0 diğer seçeneği işaretlemiştir. Sonuç olarak kendileri çalışarak gelirlerini temin edenlerin oranın daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.18. Ailede ve yakın akrabalarda suç işleyerekcezaalanın suçu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Cevapsız	3	3,0	3,0	3,0
Ceza alan yok	58	58,0	58,0	61,0
Cinayet	7	7,0	7,0	68,0
Dolandırıcılık	1	1,0	1,0	69,0
Hırsızlık	3	3,0	3,0	72,0
Hürriyetten yoksun bırakma	1	1,0	1,0	73,0
Kavga	3	3,0	3,0	76,0
Kız kaçırma	1	1,0	1,0	77,0
Sigara kaçaklığı	1	1,0	1,0	78,0
Silahlı yağma	1	1,0	1,0	79,0
Siyasi	1	1,0	1,0	80,0
Şiddet	1	1,0	1,0	81,0
Uyuşturucu(ticaret,kullanım)	12	12,0	12,0	93,0
Yaralama	7	7,0	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Örneklem grubunda ailenizde ve yakın akrabalarınız hangi suçu işlemiştir diye sorulduğunda 58 kişi ceza alan yoktur seçeneğini işaretlemiştir. 12 kişi %12,0 ile

uyuşturucu suçunu işaretlemiştir. 7 kişi %7,0 ile cinayet, 7 kişi %7,0 ile yaralama seçeneğini işaretlemiştir. 3 kişi %3,0 kavga seçeneğini, 3 kişi %3,0 ile hırsızlık seçeneğini işaretlemiştir. 1 kişi dolandırıcılık, 1 kişi hürriyetten yoksun bırakma, 1 kişi kız kaçırma, 1 kişi silah kaçakçılığı, 1 kişi silahla yağma, 1 kişi siyasi, 1 kişi şiddet kullanma suçlarından seçeneklerini işaretlemişlerdir. Sonuç olarak en çok 12 kişi uyuşturucu kullanma suçunu işlemiştir.

Tablo 3.19. Aile veya akrabalarından suç sayılan fiili işlemeye zorlama veya telkinde bulunma durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	5	5,0	5,0	5,0
Hayır	95	95,0	95,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna ailenizden veya akrabalarınızdan herhangi biri veya birileri suç sayılan fiili işlemeye sizi zorladı veya telkinde bulundu mu sorusuna 95 kişi %95,0 Hayır Zorlamadı seçeneğini, 5 kişi % 5,0 Evet Zorladı seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak zorlamanın olmadığı görülmüştür.

Tablo 3.20. Yakın arkadaş grubu içerisinde suç-ceza durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	46	46,0	46,0	46,0
Hayır	54	54,0	54,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunda yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suçtan dolayı ceza alan var mı diye sorulduğunda 54 kişi %54,0 ile Hayır seçeneğini işaretlemiştir. 46 kişi %46,0 ile Evet seçeneği işaretlenmiştir. Sonuç olarak yakın arkadaş grubunda olanların suça daha yakın olduğu görülmektedir.

Adelosan çağda akran ve arkadaşlar en fazla etkiye sahiptir.²⁹¹ Ergenlerde en çok madde kullanım riski akranlarla ilişkiden ortaya çıkmaktadır.

Araştırmalar bu riski azaltmak için iyi bir okul ortamı ve olumlu davranışları olan akranlarla arkadaşlık kurmanın, ergenleri riskli davranışlardan uzak tutmakta etkin olduğunu ortaya koymuştur.²⁹²

Tablo 3.21. Yakın arkadaş grubunda suç işleyenlerin suç türü

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Uyuşturucu (kullanım,ticaret)	27	27,0	27,0	27,0
Yaralama ve kavga	8	8,0	8,0	35,0
Cinayet	2	2,0	2,0	37,0
Çeşitli suçlar	1	1,0	1,0	38,0
Hırsızlık	1	1,0	1,0	39,0
Alkollü araç kullanımı	1	1,0	1,0	40,0
Fuhuş	1	1,0	1,0	41,0
Suç yok	52	52,0	52,0	93,0
Cevapsız	7	7,0	7,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna yakın arkadaşlarınız suç işlediyse suçu nedir diye sorulduğunda 27 kişi %27,0 uyuşturucu kullanma ve ticareti suçu işlediği seçeneğini, 8 kişi %8,0 yaralama ve kavga seçeneğini, 2 kişi %2,0 cinayet suçunu işlediği seçeneğini, 1 kişi hırsızlık, 1 kişi alkollü araç kullanma, 1 kişi fuhuş seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak yakın arkadaşların suça eğilimi oldukları ve 27 kişinin uyuşturucu kullanma ve ticaretini yapmaktan ceza aldığı görülmektedir.

Literatüre baktığımızda madde kullanımında arkadaş çevresi önemlidir. Çünkü rol model eksikliğinin grup faktörünün ve merakın madde kullanımında etkili olduğu belirtilmektedir.²⁹³

²⁹¹ TARHAN ve NURMEDOV, a.g.e., s:126.

²⁹² ÇELİK, a.g.e., s:139.

²⁹³ BAŞKURT, a.g.m., s: 114.

Arkadaş grubuna bağlılık ve yönelmenin fazla olduğu kişilerde madde kullanımı daha sık olarak görülmüştür.²⁹⁴ Ayrıca arkadaş grubunun madde kullanımı ile ilgili tutumları da kişinin madde kullanmasında rol oynamaktadır.

Mutlu Çelik kitabında, 20’li yaşlardaki bir madde bağımlısı durumunu şu şekilde anlatmaktadır: “Şu bir gerçek, madde kullanan kişinin kendisiyle değil şeytanıyla konuşursunuz. Dostluk yoktur, madde arkadaşlığı vardır. Beş kişinin olduğu yerde bir kişi ölür, onu orada bırakıp gidersiniz. Uyuşturucuya kulluk edersiniz”²⁹⁵ şeklinde yaşadığı deneyimleri bu sözlerle ifade etmiştir.

Tablo 3.22. Arkadaşların suç işlemeye teşvik durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	22	22,0	22,0	22,0
Hayır	78	78,0	78,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna arkadaşlarınız sizi suç işlemeye teşvik etti mi sorusuna 78 kişi %78,0 Hayır seçeneğini, 22 kişi %22,0 ile Evet seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 3.23. Suç işleme nedeni

		Tepkiler		Vakaların
		N	Yüzde(%)	Yüzdesi
Suç İşleme	Maddi Sorunlar	13	12,0%	13,1%
Nedeni	Şiddet, dayak, istismar	2	1,9%	2,0%
	Madde bağımlılığı	32	29,6%	32,3%
	Aile ve arkadaş çevresi	26	24,1%	26,3%
	Diğer (psikolojik, merak vs.)	35	32,4%	35,4%
Toplam		108	100,0%	109,1%

²⁹⁴ ÖĞEL, a.g.e., s: 68.

²⁹⁵ ÇELİK, a.g.e., s: 64.

100 kişilik örneklem grubuna suç işleme nedenleri sorulduğunda 32 kişi %29,6 madde bağımlılığı seçeneğini, 26 kişi %24,1 aile ve arkadaş çevresi seçeneğini, 13 kişi %12,0 maddi sorunlar seçeneğini, 2 kişi %1,9 şiddet, dayak, istismar seçeneğini, 35 kişi %32,4 diğer seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak suç işleme nedeni olarak madde bağımlılığı ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3.24. Suç sayılan fiili ilk kez işleme yaşı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
16 yaşından küçük	17	17,0	17,0	17,0
17-25	54	54,0	54,0	71,0
26-35	14	14,0	14,0	85,0
36+	7	7,0	7,0	92,0
Cevapsız	8	8,0	8,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna suç sayılan fiili kaç yaşında işlediniz diye sorulduğunda birinci sırada 54 kişi %54,0 ile 17-25 yaş arasında işlediğini belirtmiştir. İkinci sırada 17 kişi %17,0 ile 16 yaşından küçükken işlediğini belirtmiştir. Üçüncü sırada 14 kişi %14,0 ile 26-35 yaş arasında işlediğini belirtmiştir. Dördüncü sırada 7 kişi %7,0 ile 36 yaş üstüdeyken işlediğini belirtmiştir. 8 kişi ise cevap vermemiştir.

Hukuki açıdan çocuk tanımına bakıldığında;11-18 yaş arasındakilere çocuk denir. En çok suç işleme yaşı 14'tür. Ailenin isteklerine başkaldırır ve özgür olmak ister.²⁹⁶

Çocukluk döneminin en önemli çağı ergenliktir. 12-15 yaş dönemini kapsamaktadır. Çocuk bu süre içinde bir arayış içine girer. Birilerine benzemek ister. Kendi kendini sorgular ve duyguları kabırır. Bu dönemi aile ve okul çocuğu üzerine gitmeden atlarsa çocuk sağlıklı bir fert olur. Aksi takdirde bu devredeki duygu karmaşası bir çok suça itebilir.²⁹⁷

²⁹⁶ Hüseyin PEKER, **Çocuk ve Suç**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s:236.

²⁹⁷ A.g.e., s:240.

Tablo 3.25. Suç sayılan fiili işlerken tek başına olup olmaması

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	54	54,0	54,0	54,0
Hayır	46	46,0	46,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna suç sayılan fiili işlerken tek başınıza mıydınız diye sorulduğunda 54 kişi %54,0 ile evet, 46 kişi %46,0 ile hayır seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak suçu işlerken tek başlarına olmadıkları ve yakın arkadaş gruplarıyla beraber oldukları sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal seçim teorisi; ergenlerin kendilerine benzer özellikleri ve sorunları olan akranlarla grup olma eğilimde olduğunu öne sürmektedir. Benzer özelliklerden yola çıkılarak kurulan arkadaşlıklarda benzer davranış kalıpları benimsenmekte alkol veya madde kullanımı gibi zararlı eğilimler de grup içinde genelleşmektedir. Dolayısıyla erken yaşta alkol kullanımına başlama ve bu tarz tehlikeli alışkanlıkların yerleşmesinde akran seçimi ve ilişkileri hayati rol oynamaktadır.²⁹⁸ Sonuç itibarıyla madde kullanımına yönelmede arkadaş faktörü etkilidir.

Tablo 3.26. Suç sayılan fiili işlerken kiminle olduğu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Cumulative Percent
	15	15,0	15,0	15,0
Evet	53	53,0	53,0	68,0
Aile	1	1,0	1,0	69,0
Arkadaş	30	30,0	30,0	99,0
Kardeş	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna suç sayılan fiili işlerken kiminle olduğu sorulduğunda %30,0 ile arkadaşları ile olduğu saptanmıştır.

²⁹⁸ [www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html\(pdf\)](http://www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html(pdf)) (31.05.2021), s:29.

Tablo 3.27. Alkol kullanma durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	52	52,0	52,0	52,0
Hayır	48	48,0	48,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna alkol kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda 52 kişi %52,0 evet kullanıyorum, 48 kişi %48,0 hayır kullanmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak alkol kullanma ile madde kullanımı arasında doğru bir ilişki vardır.

Alkol ve sigara kullanan genç bireylerin daha çok uyuşturucu madde kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni ise; alkol ve sigara kullanan bireylerin bu uyuşturucu maddeleri daha az tehlikeli gördüklerinden dolayı diğer uyuşturucu maddeleri kullanmak istemektedirler.²⁹⁹

Tablo 3.28. Alkol kullanmaya başlama yaşı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
10-19	29	28,8	1,0	1,0
20-26	12	12,0	4,0	29,7
25-30	11	10,9	10,9	41,6
31 yaş ve üstü	48	47,5	47,5	52,5
Toplam	100	100,0	100,0	100,0

Bu tabloda alkol kullanma yaşı sorulduğunda 48 kişi % 47,5 kullanmadığını, 11 kişi % 10,9 cevap vermediğini, 10-19 yaş arası 29 kişi % 28,8, 20-26 yaş arası 12 kişi % 12,0 ile alkol kullanmaya başladığını belirtmiştir. Sonuç olarak alkol kullanma yaşının düşük olduğu ve bu yaş aralığında başlayan kişi sayısının 29 olduğu tespit edilmiştir.

²⁹⁹ ÖĞEL, a.g.e., s:2.

Alkol ve madde kullanım bozukluklarının başlangıcı ergenlik dönemine denk gelir. Ülkemizde kliniklere başvuran, alkol bağımlılığı tanısı konmuş kişiler 14-20 yaş arasındadır.³⁰⁰

Tablo 3.29. Alkol kullanma nedeni

	Tepkiler		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde	
Aile ortamı	4	3,9%	4,0%
Oturulan semt	5	4,9%	5,0%
Arkadaş çevresi	39	37,9%	39,0%
Diğer	7	6,8%	7,0%
Kullanmıyor	48	46,6%	48,0%
Toplam	103	100,0%	103,0%

100 kişilik örneklem grubuna alkol kullanma nedenleri sorulduğunda 39 kişi % 37,9 ile arkadaş çevresinden dolayı alkol kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. 5 kişi %4,9 ile oturu lan semttten dolayı alkol kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. 4 kişi % 3,9 ile aile ortamından dolayı alkol kullanmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak bu tabloda da görüldüğü gibi arkadaş çevresi alkol kullanımında etkili olmuştur ve bu sonuçlar hipotezimizi doğrulamaktadır.

Arkadaş grubunun madde kullanım etkisini özellikle ergenlik döneminde görmekteyiz. Ergenler kendi kimliklerini oluşturma ve belirgin gençlik kültürüne katılma sürecinde ailelerinden bağımsız olmak isterler.³⁰¹

Alkol bağımlılığının oluşmasında toplumsal süreçler önemli bir yer tutar. Çevrenin etkisi ve sosyal etki üzerinde durulması gerekir. Alkolü deneme aşamasında kullananlar bu sırada yakınında ki insanları taklit etmeye, özendiği birini model almaya başlar. Bu sırada toplum tarafından onay verilen bir davranışı uygulamaya çalışır. Böylece toplumda kendine yer edineceğini düşünür.³⁰²

³⁰⁰Zeynep DAVRAN Vd., **Alkol Bağımlılığı: Halk Sağlığı Temel Bilgiler**, Cilt:1, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2012, s:526.

³⁰¹ İlhan SEZAL, **Sosyolojiye Giriş**, Martı Yayıncılık, Ankara, 2002, s:122.

³⁰² Zeki YÜNCÜ Vd., "Alkol Kullanım Bozukluğu Olan Olguların Sosyal Destek Sistemlerinin Değerlendirilmesi", **Bağımlılık Dergisi**, Cilt:6/3, İstanbul, 2005, s:129.

Bireylerin alkol kullanımı arkadaş çevrelerini de etkilemekte birlikte alkol kullanan bireyler daha çok alkol tüketenlerle ilişki kurmaktadır.³⁰³

Ergenlerin alkol kullanımı daha çok kolektif bir davranıştır. Bu sadece kültürel olarak şekillenen veya sosyal olarak kontrol edilen bir davranış değil neredeyse tamamen bir grup eylemidir. Gençlerin kişisel deneyimi ve tercihinden çok diğerlerine bir performans gösterisidir. Kişisel tercihlerden çok davranışının diğerleri tarafından algılanış şekli önem kazanmaktadır. Bunun ciddi bir kolektif yanı vardır.³⁰⁴

Tablo 3.30. Alkol kullandığında yaşanan durum

		Tepkiler		Vakaların
		N	Yüzde(%)	Yüzdesi
Alkol Durumu	Rahatlamış ve mutlu hissedirim	37	36,3%	37,4%
	Problemlerimi unutup yapamayacağımı düşündüğüm birçok şeyi yapabilirim.	7	6,9%	7,1%
	Kolluk (polis, jandarma) kuvvetleriyle başım derde girer.	1	1,0%	1,0%
	Sağlık sorunları yaşarım	7	6,9%	7,1%
	Alkol kullanmıyorum	50	49,0%	50,5%
Toplam		102	100,0%	103,0%

Bu tabloda alkol kullandığınız zaman yaşadığınız durumlar nelerdir diye sorulduğunda 37 kişi %36,6 rahatlamış ve mutlu hissettiğini belirtmiştir. 7 kişi % 6,9 problemlerimi unutup yapamayacağımı düşündüğüm bir çok şeyi yapabilirim seçeneğini işaretlemiştir. 7 kişi % 6,9 ile sağlık sorunları yaşadığını ve 1 kişi ise kolluk kuvvetleriyle başının derde girdiğini belirtmiştir. Sonuç olarak alkol kullanıldığında ortaya çıkan durum kişilerin rahatlamış ve mutlu hissetmeleri olarak görülmektedir.

³⁰³ BEŞİRLİ, a.g.m., s:39.

³⁰⁴ Hakan COŞKUNOL ve Erdem ALTINTOPRAK, **Alkol Kullanımının Genetik Yönleri: Klinik Psikiyatri**;2, İzmir, 1999, s:222.

Tablo 3.31. Ailede alkol alanlar

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Ağabey	6	6,0	6,0	6,0
Alkol kullanımı yok	71	71,0	71,0	77,0
Amca	1	1,0	1,0	78,0
Baba	8	8,0	8,0	86,0
Cevapsız	11	11,0	11,0	97,0
Dayı	2	2,0	2,0	99,0
Kardeş	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda ailenizde alkol alanlar varsa kimler olduklarının yazılması istenmiş 8 kişi %8,0 ile baba seçeneğini işaretlemişlerdir. 6 kişi %6,0 ile abi seçeneğini işaretlemişlerdir. 2 kişi % 2,0 ile dayı seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak ailede en çok alkol kullananın baba olduğu görülmektedir. Aile üyelerinin alkol alımına yönelik tutum ve davranışları aile içindeki diğer bireyleri de etkilemektedir.

Çocukların ve gençlerin alkol kullanması birçok yönden sakınca teşkil eder. Çocuklar içki kullanmaya başlamadan önce, ebeveynlerinin içki hakkındaki görüşleri önemlidir.³⁰⁵

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde ilk sosyal grup olarak ailedeki alkol kullanan bir bireyin model olarak alınması alkol kullanımında etkilidir.³⁰⁶

Anne ve babaların çeşitli sorunlarını içki içerek çözmeye çalışırsa çocuklarda böyle durumlarda sorunlarını içki ile çözmeye çalışacaktır.³⁰⁷

³⁰⁵ ÖĞEL, a.g.e., s:162.

³⁰⁶ Öztürk ULUŞAHİN, **Psikoaktif Madde Kullanımına Bağlı Bozukluklar**, Nobel Kitapevleri, Ankara, 2001, s:93.

³⁰⁷ Tayfun OZBAY, **İlaç Suistimali ve İlaç Bağımlılığı**, Tıbbi Farmakoloji, Gazi Kitapevi, Ankara, 2002, s:130.

Tablo 3.32. Madde isimleri

	Tepkiler		Vakaların
	N	Yüzde(%)	Yüzdesi
Madde isimleri			
Esrar	94	24,5%	94,9%
Kokain	56	14,6%	56,6%
LSD	17	4,4%	17,2%
Crack	6	1,6%	6,1%
Uçucu Maddeler(tiner, balli, uhu)	40	10,4%	40,4%
Captagon	22	5,7%	22,2%
Bonzai	51	13,3%	51,5%
Amfetamin	32	8,3%	32,3%
Ecstasy	57	14,8%	57,6%
Diğer	9	2,3%	9,1%
Toplam	384	100,0%	387,9%

100 kişilik örneklem grubuna hangi madde isimlerini duyduz diye sorulduğunda birinci sırada 94 kişi %24,5 esrar maddesi seçeneği işaretlenmiştir. İkinci sırada 57 kişi %14,8 ecstasy maddesi seçeneği işaretlenmiştir. Üçüncü sırada 56 kişi %14,6 kokain maddesi seçeneğini işaretlemiştir. Dördüncü sırada 51 kişi %13,3 il3 bonzai maddesi seçeneğini işaretlemiştir. Beşinci sırada 40 kişi %10,4 ile uçucu maddeler (tiner, balli, uhu v.b.) seçeneğini işaretlemiştir. Altıncı sırada 32 kişi %8,3 ile amfetamin maddesi seçeneğini işaretlemiştir. Yedinci sırada 22 kişi %5,7 ile captagon maddesi seçeneğini işaretlemiştir. Sekizinci sırada 17 kişi %4,4 ile LSD maddesi seçeneği işaretlenmiştir. Dokuzuncu sırada 6 kişi %1,6 ile crack maddesi seçeneğini işaretlemiştir. Onuncu sırada 9 kişi %2,3 ile bu maddelerin dışında bulunan diğer seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak en çok ismi bilinen madde esrar olmuştur. Bu durum da esrar maddesinin ucuz ve kolay temin edilebilir olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.33. Madde kullanma yaşı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
16 yaşından önce	23	23,0	23,0	23,0
17-24	52	52,0	52,0	75,0
25-35 arası	18	18,0	18,0	93,0
36+	6	6,0	6,0	99,0
Cevapsız	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubuna madde kullanımına kaç yaşında başladınız diye sorulduğunda 52 kişi %52,0 ile 17-24 yaş aralığını işaretlemiştir. 23 kişi %23,0 ile 16 yaş aralığını işaretlemişlerdir. 18 kişi 25-35 yaş aralığını işaretlemişlerdir. 6 kişi %6,0 ile 36 yaş aralığını işaretlemiştir. Sonuç olarak 17-24 yaş aralığında madde kullanımının olduğu söyleyebilmekteyiz. Sonuç olarak en çok madde kullanımının olduğu yaş grubu 17-25 yaş grubu olarak görülmüştür.

Doğan'a göre de bağımlılık sorunsalında 15-24 yaş grubuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu yaş grubunun yüksek oranda olması nüfusun ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu anlamına gelmektedir.³⁰⁸

Ülkemizde uyuşturucu madde kullanımı yaşı oldukça düşmüştür. Bir insanın 13 veya 14 yaşlarında uyuşturucuya başlamasının nelere mal olabileceğinin iyi düşünülmesi ve bu sebepten dolayı etkin mücadeleye girişilmesi zorunluluk arz etmektedir. Madde bağımlılığı ve uyuşturucu çok yönlü, birçok alanı ilgilendiren bir konudur. Üretiminden tüketimine kadar uyuşturucu her kesimi ve herkesi ilgilendiren en önemli bir sağlık ve sosyal sorunudur.³⁰⁹

³⁰⁸ Yıldırım DOĞAN, "Aile ve Toplum", Cilt:4/1, Ankara 4 Eylül-Aralık, 2001, s:345.

³⁰⁹ Ahmet BÜLBÜL, **Psiko-Sosyal Hizmet**, Özgür Ofset Yayıncılık, Mersin, 2018, s:292.

Tablo 3.34. Uyuşturucu madde tercih nedeni

	Tepkiler		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde(%)	
Tercih Nedeni			
Fiyatı ucuz	10	8,0%	10,3%
Bana etkileri çok iyi (kafası güzel)	29	23,2%	29,9%
Her yerde var kolay alıyorum	11	8,8%	11,3%
Dertlerimi unutturuyor	44	35,2%	45,4%
Diğer	31	24,8%	32,0%
Toplam	125	100,0%	128,9%

100 kişilik örneklem grubunda uyuşturucu madde tercih sebepleri sorulduğunda birinci sırada 44 kişi %35,2 ile dertlerimi unutturduğu için kullanıyorum seçeneğini işaretlemiştir. İkinci sırada 31 kişi %24,8 ile diğer seçeneğini işaretlemiştir. Üçüncü sırada 29 kişi %23,2 ile bana etkileri çok iyi olduğu için kullanıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Dördüncü sırada 11 kişi %8,8 ile her yerde olduğu için ulaşılması kolay seçeneğini işaretlemiştir. Beşinci sırada 10 kişi %8,0 ile fiyatı ucuz olduğundan dolayı kullanıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak örneklem grubundaki kişilerin uyuşturucu madde kullanım tercihinin sebebi dertlerini unutturduğunu düşünmeleridir.

Tablo 3.35. Madde kullanım etkenleri

		Tepkiler		Vakaların
		N	Yüzde(%)	Yüzdesi
Madde Kullanım Etkenleri	Aile, çevre ve arkadaş ortamı	46	34,1%	46,0%
	Maddi sorunlar	9	6,7%	9,0%
	Psikolojik sorunlar	40	29,6%	40,0%
	Okuldaki sorunlar	1	0,7%	1,0%
	Merak etme	29	21,5%	29,0%
	Diğer (keyif, sakinleşme, tatmin, ortama girme)	10	7,4%	10,0%
Toplam		135	100,0%	135,0%

100 kişilik örneklem grubuna madde kullanım etkenleri nelerdir diye sorulduğunda 6 cevap karşımıza çıkmaktadır. Birinci sırada 46 kişi %34,1 ile aile, çevre ve arkadaş ortamı seçeneğini işaretlemiştir. İkinci sırada 40 kişi %29,6 ile psikolojik sorunlar seçeneğini işaretlemiştir. Üçüncü sırada 29 kişi %21,5 merak etme seçeneğini işaretlemiştir. Dördüncü sırada 10 kişi %7,4 ile diğer seçeneği işaretlenmiştir. Beşinci sırada 9 kişi %6,7 ile maddi sorunlar seçeneğini işaretlemiştir. Altıncı sırada 1 kişi %0,7 ile okuldaki sorunlar seçeneğini işaretlemiştir.

Aile yapısı çocukların sosyalleşmesi safhasında onları suç işlemeye yönelten veya onların suç işlemlerini engelleyen en önemli risk faktörlerinden biridir. Diğer iki grup risk faktörleri ise çevresel ve bireysel faktörlerdir. Aileye ilişkin faktörlerin, çocukların suçluluğa itilmesi noktasında en az çevresel ve bireysel faktörler kadar belirgin bir etkisi bulunmaktadır.³¹⁰

Aileler değerlerini çocuklarına aktarır. Çocuklar içinde yaşadığı ailenin bireyleri ile özdeşleşerek onları model alır. Çocukların toplumsallaşmaları ve ailenin fonksiyonlarının yerine getirilmesi ailenin iç dinamiğine bağlı olduğu kadar dış dünya

³¹⁰ Hülya GÜNEŞ, “Kızlar Neden Okula Gidemiyor?”, Milliyet Gazetesi, İstanbul, 2005, s:232.

ile ilişkilerine de bağlıdır. İç dinamikler ve dış dinamikler devamlı etkileşim halindedir. Aile, çocuğu korumak ve eğitmek amacı için hem çocuğu hem de çevreyi gözönünde tutmalıdır. Ailenin tutum ve davranışlarının oluşmasında sosyal çevrenin etkisi büyüktür.³¹¹

Ergenlerde madde kullanımına yol açan en önemli etkenler arkadaş özellikleri ve arkadaş etkisinden ortaya çıkmaktadır. Özellikle 14-16 yaş aralığındaki ergenlerde maddeye başlamada etkili en önemli risk faktörünün madde kullanan bir arkadaşının olduğu belirlenmiştir.³¹²

Akranlar tarafından reddedilen çocuk normal akranlarından soyutlar kendini ve kendi gibi reddedilen çocuklarla ilişki kurar. Arkadaşlar arasında madde kullanımının varlığı ergenin madde kullanması için önemli bir öncüdür. Akran etkisi arkadaşların bir model oluşturması ve birbirini taklit etmesi şeklinde sosyal baskı ve değerlerin birbirlerine nakledilmesi yoluyla madde kullanımını teşvik eder.³¹³

Tablo 3.36. Uyuşturucu kullanma şekli

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Yalnız	29	29,0	29,0	29,0
Arkadaşlarla birlikte	34	34,0	34,0	63,0
Her iki şekilde de	36	36,0	36,0	99,0
Cevapsız	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda uyuşturucu kullanma şekliniz nasıldır diye sorulduğunda 36 kişi %36,0 ile hem yalnız hem de arkadaşlarla birlikte seçeneğini işaretlemiştir. 34 kişi %34,0 ile uyuşturucuyu arkadaşlarıyla birlikte kullandığını işaretlemiştir. 29 kişi %29,0 ile Yalnız kullandığı seçeneğini işaretlemiştir.

³¹¹ GÜNEŞ, a.g.e., s:235.

³¹² Gizem ERDEM, Ceyda Y. EKE, Kültegin ÖĞEL ve Sevim TANER, “Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı”, *Bağımlılık Dergisi*, İstanbul , 2006.

³¹³ Ertuğrul EŞEL, “Alkol ve Hipotalamik-Pitüiter-Adrenal Eksen Klinik Psikiyatrisi; 4”, Kayseri, 2001, s:99.

Arkadaş ortamında, kişinin arkadaşlarının yaptıkları her türden davranışına katılmak mecburiyetinde hissetmesi, yani sözde arkadaşlarına karşı koyamayıp yanlış davranışlara kendisinin de katılması; kişilerin madde kullanmaya başlamasının en önemli sebeplerindendir.³¹⁴

Tablo 3.37. Ailenin madde kullanım bilgisi

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	56	56,0	56,0	56,0
Hayır	43	43,0	43,0	99,0
Cevapsız	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda aileniz madde kullandığınızı biliyor mu sorusuna 56 kişi %56,0 ile Evet kullandığımı biliyor seçeneğini işaretlemiştir. 43 kişi % 43,0 ile Hayır kullandığımı bilmiyor seçeneğini işaretlemiştir.

Aile fertlerinin madde kullanımına yönelik tutumu gençlerin davranışlarına yön vermede önemli bir etkidir. Mesela ebebeynlerin çeşitli ilaçları içme alışkanlıkları, farklı problemlerle karşı karşıya geldikleri zaman bunları çözmede kullandıkları başa çıkma yöntemleri, gençlerin sorun teşkil eden herhangi bir durum karşısında ebebeynlerini örnek almasına, sorunlarını madde kullanmakla çözülebileceği düşüncesine itmektedir.³¹⁵

Bireylerin uyuşturucu illetinden korunmalarında en büyük sorumluluk aileye düşmektedir. Ailenin toplumun temel çekirdeği olduğu hususu her platformda ifade edilmektedir. Ailede önce anne ve babanın, çocuklara örnek ve rol model olmaları esas alınmalıdır. Çocuklar, her türden sorununu korkmadan öncelikle ebebeynlerine anlatabilmelidirler. Madde bağımlılığının kontrolünde yaşanan problemlerin ilk defa aile büyüklerince değerlendirilmesi sorunun çözümünde büyük önem arz etmektedir.³¹⁶

Aile üyelerinin tedaviye katılımı başarı şansını artırır. Aslında aile üyeleri bir şekilde bağımlı davranışları destekleyebilmektedir. Bu nedenle aile üyelerinin

³¹⁴ TARHAN ve NURMEDOV, a.g.e., s:141-142.

³¹⁵ [www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html\(pdf\)](http://www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html(pdf)) (30.05.2021), s:40.

³¹⁶ BÜLBÜL, a.g.e., s:306.

davranışlarının değişmemesi, bağımlılığın sürmesine yol açabilir. Aile üyeleri, bağımlı kişiye nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmelidir. Onlar da değişmelidir.³¹⁷

Tablo 3.38. Uyuşturucu madde kullanım pişmanlığı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	94	94,0	94,0	94,0
Hayır	5	5,0	5,0	99,0
Cevapsız	1	1,0	1,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda uyuşturucu madde kullandığınız için pişman mısınız sorusuna 94 kişi %94,0 Evet pişmanım seçeneğini işaretlemiştir. 5 kişi ise hayır pişman değilim seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak madde kullanımından pişman oldukları görülmüştür.

Tablo 3.39. Uyuşturucu maddeyi bırakmak isteme bilgisi

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	96	96,0	96,0	96,0
Hayır	2	2,0	2,0	98,0
Cevapsız	2	2,0	2,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda uyuşturucu maddeyi bırakmak ister misiniz sorusuna 96 kişi % 96,0 ile Evet bırakmak isterim seçeneğini işaretlemiştir. 2 kişi % 2,0 ile Hayır bırakmak istemiyorum seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak madde kullanımının bırakmak isteyenler daha fazladır.

Ögel' e göre bağımlıların birçoğu madde kullanmaktan kurtulmak isteğini belirtir. Fakat isteğin belirtilmesi maddeyi bırakmak için yeterli değildir, çünkü bu girişimde bulunmak bazı temel koşulları da kapsar. Bunlardan biri, bağımlılık yapan tüm maddelerden uzaklaşmaktır. Diğer maddelere devam ettiği sürece bağımlılık devam eder. Çünkü bağımlılık bir yaşam biçimidir.³¹⁸ Görüldüğü üzere araştırma grubundaki

³¹⁷ ÖĞEL, a.g.e., s:108.

³¹⁸ ÖĞEL, a.g.e., s:107.

kişilerin madde kullanıma yönelik bırakma isteği yüksek oranda olsa da tedavi olmaya yönelik soru dağılımında çıkan sonuçta hayır seçeneğinin fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 3.40. Denetimli serbestlik durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İlk kez	75	75,0	75,0	75,0
İkinci kez	20	20,0	20,0	95,0
İkiden fazla	5	5,0	5,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

100 kişilik örneklem grubunda denetimli serbestlik durumları sorulduğunda birinci sırada 75 kişi %75,0 ile ilk kez denetimli serbestlik durumuna düştüğünü işaretlemiştir. İkinci sırada 20 kişi %20,0 ile ikinci kez denetimli serbestlik durumuna düştüğünü işaretlemiştir. Sonuç olarak katılımcıların denetimli serbestlik durumunun yüksek oranda ilk kezde yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.41. Denetimli serbestlikte karşılaşılan güçlükler

	Tepkiler		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde	
Dışlandığımı ve yalnızlaştığımı görüyorum	20	11,6%	20,2%
Sosyal yaşama uyum sorunu yaşıyorum	20	11,6%	20,2%
Fırsat eşitliği konusunda sorun yaşıyorum	14	8,1%	14,1%
İnsanlarla iletişim ve arkadaşlık kurmada sorun yaşıyorum	10	5,8%	10,1%
Aile ilişkilerim bozuldu	23	13,4%	23,2%
Sosyo-ekonomik sorunlar yaşıyorum	33	19,2%	33,3%
Psikolojik sorunlar yaşıyorum	26	15,1%	26,3%
Sağlık sorunları yaşıyorum	8	4,7%	8,1%
Diğer	18	10,5%	18,2%
Toplam	172	100,0%	173,7%

Bu tabloda denetimli serbestlik döneminde karşılaşılan güçlükler nelerdir diye sorulduğunda 33 kişi %19,2 ile sosyo-ekonomik sorunlar yaşıyorum seçeneğini, 26 kişi %15,1 ile psikolojik sorunlar yaşadığımı seçeneğini, 23 kişi % 13,4 ile aile ilişkilerim bozuldu seçeneğini, 20 kişi %11,6 ile dışlandığımı ve yalnız hissettiğimi seçeneğini, 20 kişi %11,6 ile sosyal yaşama uyum sorunu yaşadığı seçeneğini, 14 kişi % 8,1 ile fırsat eşitliği konusunda sorunlar yaşadığı seçeneğini, 8 kişi %4,7 ile sağlık sorunları yaşadığımı belirtmiştir.

Korkmaz' a göre çocuğa bir defa suç eğilimli etiketi yapıştırıldığında, çocuk suçlu damgası yer ve bu durum çocuğun öğretmenleri ve ilerdeki işverenleri tarafından güvenilmez diye nitelendirilme olasılığını yükseltir. Birey bu durumda suç teşkil eden şeylere daha çok itilir ve sonuç olarak geleneksel toplumsal uzlaşımlara daha çok yabancılaşmış olur.³¹⁹

Tablo 3.42. Denetimli serbestlik süreci içerisinde iş bulmada zorluk yaşama durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İşe almada isteksiz davrandılar	24	24,0	24,0	24,0
Çalışma hayatından uzun süre ayrı kaldığım için zorluk yaşadım	21	21,0	21,0	45,0
Bana iş bulma konusunda yardım edecek kimse olmadığından dolayı zorluk yaşadım	8	8,0	8,0	53,0
İş deneyimi ve bireysel beceri yetersizliği	2	2,0	2,0	55,0
Diğer	2	2,0	2,0	57,0
Hayır zorluk yaşamadım	43	43,0	43,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

³¹⁹Abdullah KORKMAZ ve Bekir KOCADAŞ, **Toplumsal Sapma**, Sosyoloji Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2006, s:167.

Bu tabloda iş bulmada yaşanan zorluklar sorulduğunda 24 kişi %23,8 ile iş almada isteksiz davrandılar seçeneğini, 21 kişi %21,0 ile çalışma hayatından uzun süre uzak kaldığımdan dolayı zorluk yaşadım seçeneğini, 8 kişi %8,0 ile bana iş bulma konusunda yardım edecek kimse olmadığından dolayı zorluk yaşadım seçeneğini, 2 kişi %2,0 ile iş deneyimi ve bireysel beceri yetersizliğinden dolayı zorluk yaşadıklarımı seçeneğini işaretlemişlerdir.

Günümüzde işsizlik, sosyal problemlerin ilk sıralarında yer almaktadır. Çalışma arzusu ve gücünde olan kişiler istihdam fırsatı bulamıyorsa bunun nedenleri kişisel ve sosyal meseleden kaynaklıdır. İşsiz kalan her birey, kendine bağımlı olanların geçimini sağlama fırsatından mahrum kalmaktadır. Diğer bir açıdan işsiz olan kişiler ayrıca şiddetli ruhsal yönden kendilerini baskılamakta ve toplum tarafından haksızlığa uğratılmış, unutulmuş ve ezilmiş insanlar olarak görmeye başlamaktadırlar.³²⁰

Yapılmış çalışmalarda bir ceza mahkemesinde mahkumiyetin vasıfsız kişileri iş bulma konusunda imkanlarını önemli ölçüde engellediği görülmektedir. Bu kişiler suçlu damgası yedikleri için toplumdaki statüleri de düşmektedir.³²¹

Tablo 3.43. Denetimli serbestlikten beklenti

	Tepkiler		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde	
İş bulmada yardımcı olma	22	14,0%	22,7%
Sağlıklı yaşama ayak uydurma	46	29,3%	47,4%
Madde bağımlılığı için tedavi yöntemleri sunma	30	19,1%	30,9%
Sosyal yeterlilik becerileri kazandırma	15	9,6%	15,5%
Sosyal yaşama kazandırma becerisi geliştirme	26	16,6%	26,8%
Kişisel güvenliği temin etme	18	11,5%	18,6%
Toplam	157	100,0%	161,9%

³²⁰Orhan TUNA ve Nevzat YALÇINTAŞ, **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1994, s:76.

³²¹KORKMAZ ve KOCADAŞ, a.g.e., s:176.

Yukarıdaki tabloda katılımcıların denetimli serbestlikten beklentilerine yönelik ortaya çıkan oranlarda sağlıklı yaşama ayak uydurma %29,3, iş bulmada yardımcı olma %14,0, madde bağımlılığı için tedavi yöntemleri sunma %19,1, sosyal yaşama kazandırma becerisi geliştirme %16,6, kişisel güvenliği temin etme %11,5 dir. Sonuç olarak beklentilerde sağlıklı yaşama ayak uydurma ve madde bağımlılığı için tedavi yöntemleri sunma oranlarının fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.44. Denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine verdiği eğitimlerden memnuniyet durumu

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Memnunum	64	64,0	64,0	64,0
Az memnunum	7	7,0	7,0	71,0
Çok memnunum	18	18,0	18,0	89,0
Memnun değilim	3	3,0	3,0	92,0
Hiç memnun değilim	8	8,0	8,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Tabloda görüldüğü gibi madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerin denetimli serbestliğin verdiği eğitimlerden memnun olup olmaması dağılımına bakıldığında %64,0 ile memnunum denmiştir. %18,0 ile çok memnun % 7,0 ile az memnun, %3,0'la memnun değilim ve son olarak %8,0 ile hiç memnun olmadıkları görülmektedir.

Genel olarak katılımcıların 64' ü bu eğitimlerden memnun olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.45. Denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine verdiği eğitimler aralığı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Günde bir defa	2	2,0	2,0	2,0
Haftada bir defa	20	20,0	20,0	22,0
Ayda bir defa	63	63,0	63,0	85,0
Yılda bir defa	15	15,0	15,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda denetimli serbestlik bürolarında verilen madde bağımlılığı eğitimleri hangi aralıklarla olmalıdır sorusuna 63 kişi % 63,0 ile ayda bir defa verilmesi seçeneğini, 20 kişi %20,0 ile haftada bir defa verilmesi seçeneğini, 15 kişi % 15,0 ile yılda bir defa verilmesi seçeneğini, 2 kişi %2,0 ile günde bir defa verilmesi iyi olacaktır seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak ayda bir defa eğitim verilmesinin daha çok işaretlendiği sonucu çıkmıştır. Denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerin bu süreç içerisinde yapması mecburi belli yükümlülükleri vardır ve bunları yerine getirebilmek adına zamanlarının bir kısmını buna ayırmak zorundadırlar.

Tablo 3.46. Denetimli serbestlikte kazanım

	Tepkiler		Vakaların Yüzdesi
	N	Yüzde	
Sağlıklı olma	41	28,3%	41,0%
Uyuşturucu madde kullanımıyla ilgili farkındalık kazandırma	46	31,7%	46,0%
Kişisel gelişime katkı sunma	17	11,7%	17,0%
Aile ve sosyal ilişkilerde düzelme	26	17,9%	26,0%
Hiçbirşey	15	10,3%	15,0%
Toplam	145	100,0%	145,0%

Bu tabloda denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine olumlu etkilerinin olup olmadığı sorulduğunda 46 kişi %31,7 ile uyuşturucu madde kullanımıyla ilgili farkındalık oluşturduğu seçeneğini, 41 kişi %28,3 ile sağlıklı olma kazanımını sağladığını seçeneğini, 26 kişi %17,9 ile aile ve sosyal ilişkilerde düzelme olduğu kazanımını sağladığını seçeneğini, 17 kişi %11,7 ile kişisel gelişime katkı sunduğu seçeneğini işaretlemiştir. Sonuç olarak denetimli serbestlik ile uyuşturucu madde kullanımı üzerinde olumlu bir bağlantı oluşmuştur. Denetimli serbestlik uyuşturucu kullanılmaması üzerine farkındalık oluşturmuştur.

Denetimli serbestliğin eğitim ve iyileştirme uygulamalarına bakıldığında; rehabilite faaliyetleri kapsamında, mahkumların toplumla bütünleşmesine yardımcı olmak, sosyal davranışlarını, ilgi alanlarını ve yeteneklerini geliştirme gayesiyle ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda birçok alana yönlendirilmelerini sağlayabilmektedir.³²²

Tablo 3.47. Denetimli serbestlik süreci içerisinde madde bağımlılığından kurtulmaya yönelik tedavi

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evet	46	46,0	46,0	46,0
Hayır	54	54,0	54,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Bu tabloda denetimli serbestlik süreci içerisinde madde bağımlılığından kurtulmaya yönelik tedavi olmayı düşünür müsünüz sorusuna 54 kişi %54,0 ile hayır tedavi olmak istemiyorum, 46 kişi %46,0 ile evet tedavi olmak istiyorum seçeneğini işaretlemiştir

³²² Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü <https://cte.adalet.gov.tr> (01.06.2021)

Tablo 3.48. Cinsiyet ile yaş arasındaki ilişki dağılımı

	Yaş					Toplam
	18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Cinsiyet Kadın	0	2	4	2	1	9
	0,0%	22,2%	44,4%	22,2%	11,1%	100,0%
	0,0%	7,1%	11,8%	6,1%	33,3%	9,0%
	0,0%	2,0%	4,0%	2,0%	1,0%	9,0%
Erkek	2	26	30	31	2	91
	2,2%	28,6%	33,0%	34,1%	2,2%	100,0%
	100,0%	92,9%	88,2%	93,9%	66,7%	91,0%
	2,0%	26,0%	30,0%	31,0%	2,0%	91,0%
Toplam	2	28	34	33	3	100
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi kadınların %22,2'sini 18-24 yaş, %44,4'ünü 25-30 yaş, %22,2'sini 31 yaş ve üstü oluşturmaktadır. Benzer şekilde erkeklerin %2,2'sini 18 yaşından küçük, %28,6'sını 18-24 yaş arası, %33,0'ını 25-30 yaş arası, %34,1'ini ise 31 yaş ve üstündedir. Bu katılımcıların %9,0'ı kadın, %91,0' ı erkektir. Katılımcıların %2,0'ı 18 yaşından küçük, %28,0'ı 18-24 yaş aralığında, %34,0'ı 25-30 arası, %33,0'ı ise 31 yaş ve üstünü kapsamaktadır.

Cinsiyet ve yaş risk faktörlerindedir; erkekler arasında madde kullanımı kızlara göre daha fazladır.³²³

³²³ Müjgan ALİKAŞİFOĞLU, “Madde Kullanımı Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler” , İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adölesan Sağlığı Sempozyum Dizisi, İstanbul, 2005, s:19.

Tablo 3.49. Medeni durum ile yaş arasındaki ilişki dağılımı

	Yaş					Toplam
	18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Medeni Bekar Durum	2	23	16	9	1	51
	3,9%	45,1%	31,4%	17,6%	2,0%	100,0%
	100,0%	82,1%	47,1%	27,3%	33,3%	51,0%
	2,0%	23,0%	16,0%	9,0%	1,0%	51,0%
Evli	0	3	18	19	1	41
	0,0%	7,3%	43,9%	46,3%	2,4%	100,0%
	0,0%	10,7%	52,9%	57,6%	33,3%	41,0%
	0,0%	3,0%	18,0%	19,0%	1,0%	41,0%
Boşanmış	0	2	0	4	0	6
	0,0%	33,3%	0,0%	66,7%	0,0%	100,0%
	0,0%	7,1%	0,0%	12,1%	0,0%	6,0%
	0,0%	2,0%	0,0%	4,0%	0,0%	6,0%
Eşi ölmüş	0	0	0	1	0	1
	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	3,0%	0,0%	1,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	1,0%
Cevapsız	0	0	0	0	1	1
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	1,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%	1,0%
Toplam	2	28	34	33	3	100
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%

Tabloda bekar birey sayısının 51, evli olanların 41, boşanmışların 6, eşi ölmüşlerin 1 kişiden oluştuğunu görülmektedir. Bekarların %3,9'u 18 yaşından küçük, %45,1'i 18-24, %31,4'ü 25-30 yaş arasında ve %17,6 sı 31 yaş ve üstü olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde evli olup 18-24 arası yaşlarında olanlar %7,3, 25-30 arası yaşlarında olanlar %43,9 ve 31 yaş üstünde olanlar %46,3 oranındadır. Boşanmış olanlarda en fazla yüzdelerik dilim 31 yaş ve üstünü kapsamaktadır ve bu oran %4,0'dır.

Tablo 3.50. Eğitim durumu ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Eğitim durumu	Okur yazar değil	1	4	5
		20,0%	80,0%	100,0%
		11,1%	4,4%	5,0%
		1,0%	4,0%	5,0%
	İlkokul mezunu	2	19	21
		9,5%	90,5%	100,0%
		22,2%	20,9%	21,0%
		2,0%	19,0%	21,0%
	Ortaokul mezunu	3	37	40
		7,5%	92,5%	100,0%
		33,3%	40,7%	40,0%
		3,0%	37,0%	40,0%
Lise ve dengi mezunu	2	19	21	
	9,5%	90,5%	100,0%	
	22,2%	20,9%	21,0%	
	2,0%	19,0%	21,0%	
Üniversite mezunu	1	11	12	
	8,3%	91,7%	100,0%	
	11,1%	12,1%	12,0%	
	1,0%	11,0%	12,0%	
Yüksek lisans mezunu	0	1	1	
	0,0%	100,0%	100,0%	
	0,0%	1,1%	1,0%	
	0,0%	1,0%	1,0%	
Toplam	9	91	100	
	9,0%	91,0%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	
	9,0%	91,0%	100,0%	

Örnekleme grubunda; okuryazarların %20'si kadın, %80'i erkektir. Buradaki yüzdeler toplamı 100'e eşittir. İlkokul mezunu olanların %9,5'i kadın, %90,5'i erkektir. İlkokul mezunu kadınların oranı %7,5 ve erkeklerin oranı %92,5'tir. Lise ve dengi okullardan mezunlar içinse %9,5'lik değeri kadınlar, %90,5'lik oranı ise erkekler

oluşturmaktadır. Son olarak üniversite mezunlarından olan bireylerin %8,3'lük dilimi kadınlar, %91,7'yi ise erkeklerdir. Örneklem grubunun %5'i okuryazar değil, %21,0'ı ilkokul, %40'ı ortaokul, %21,0'ı lise ve dengi, %12'si üniversite ve %1'lik oranı yüksek ve dengi okul mezunudur.

Ekonomik açıdan durumları iyi olan ailelerdeki kız çocuklarının bundan faydalanması erkek çocuklarına nazaran daha düşük düzeydedir. Bunun sebebi irdelendiğinde, ailelerin eğitime yatırım yapma amaçlarıyla ilgili olduğu görülmektedir. Ailelerin eğitim yönünden çocuklarına yaptıkları katkının ilerleyen zamanlarda yine kendilerine döneceğine inanması, kız çocuklarına daha az yatırım yapmasına yol açacaktır.³²⁴

Tablo 3.51. Gelir temini ile yaş arasındaki ilişki dağılımı

	Yaş					Toplam
	18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Gelir Ailemden temini	0	3	6	5	2	16
	0,0%	18,8%	37,5%	31,3%	12,5%	100,0%
	0,0%	10,7%	17,6%	15,2%	66,7%	16,0%
	0,0%	3,0%	6,0%	5,0%	2,0%	16,0%
Kendim çalışıyorum	2	23	25	27	1	78
	2,6%	29,5%	32,1%	34,6%	1,3%	100,0%
	100,0%	82,1%	73,5%	81,8%	33,3%	78,0%
	2,0%	23,0%	25,0%	27,0%	1,0%	78,0%
Diğer	0	2	3	1	0	6
	0,0%	33,3%	50,0%	16,7%	0,0%	100,0%
	0,0%	7,1%	8,8%	3,0%	0,0%	6,0%
	0,0%	2,0%	3,0%	1,0%	0,0%	6,0%
Toplam	2	28	34	33	3	100
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%

³²⁴ T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, **Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları**, BAAK Yayınları, Ankara, 1997, s:300.

Araştırma grubunda gelirini aileden temin eden 18-24 yaş arasındakiler %18.8, 25-30 yaş arası %47.5, 31 yaş ve üstündekiler ise %31.3'lük orana sahiptir. Benzer şekilde gelirini kendi çalışarak temin eden 18'den küçük kişilerin oranı %2.6, 18-24 yaş grubunda olanlar %29.5, 25-30 yaş aralığında olanlar %32.1, 31 yaş ve üstünde olanlar %34.6'dır. Diğer seçeneğini seçen 18-24 yaş aralığında olanlar %33.3, 25-30 grubunda olanlar %50.0, 31 yaş ve üstündekiler %16.7'lik oranlara sahiptir. Yukarıdaki tablo sonuçlarını incelediğimizde gelir temini ve yaş değişkenlerinde ailesinden temin edenlerin sayısının 16, kendi çalışarak temin edenlerin sayısı 78, diğer türlü olanların sayısı ise 6'dır. Araştırmamıza katılanların büyük bir çoğunluğu geçimini kendi çalışarak oluşturmaktadır.

Tablo 3.52. Gelir temini ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Gelir Temini	Ailemden	1	15	16
		6,3%	93,8%	100,0%
		11,1%	16,5%	16,0%
		1,0%	15,0%	16,0%
	Kendim çalışıyorum	5	73	78
		6,4%	93,6%	100,0%
		55,6%	80,2%	78,0%
		5,0%	73,0%	78,0%
	Diğer	3	3	6
		50,0%	50,0%	100,0%
		33,3%	3,3%	6,0%
		3,0%	3,0%	6,0%
Toplam	9	91	100	
	9,0%	91,0%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	
	9,0%	91,0%	100,0%	

Araştırma grubunda gelir temini aileden olan kadınların oranı %6.3 kendi çalışarak temin edenlerin oranı %6.4, diğer seçeneğini seçen kadınların oranı ise %50.0'dır. Benzer şekilde aileden gelir sağlayan erkekler %93.8, kendi çalışıyorum diyen %93.6, diğer türlü seçeneği seçenler ise %50.0'lik oranlara sahiptir. Örneklemdeki

tablo sonuçlarını incelediğimizde gelir temini cinsiyet değişkenlerinde gelir teminin daha çok kendim çalışıyorum seçeneğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Şen'in ülkemizde ergenleri kapsayan araştırmasında, ergenlerin çalışma sebeplerinin başında ailelerinin maddi açıdan kötü durumda oldukları, diğer nedenlerinde sırasıyla; okumayı sevmeme ve çalışmayı sevme gibi duygusal sebeplere dayandığı görülmektedir.³²⁵

Tablo 3.53. Aile ve yakın akrabalarda suç işleme ile medeni durum arasındaki ilişki dağılımı

		Medeni Durum					Toplam
		Bekar	Evli	Boşanmış	Eşi ölmüş	Cevapsız	
Ailenizde ve yakın akrabalarınızdan suç işleyerek ceza alan	Evet	25	17	0	0	0	42
		59,5%	40,5%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		49,0%	41,5%	0,0%	0,0%	0,0%	42,0%
		25,0%	17,0%	0,0%	0,0%	0,0%	42,0%
	Hayır	26	24	6	1	1	58
		44,8%	41,4%	10,3%	1,7%	1,7%	100,0%
		51,0%	58,5%	100,0%	100,0%	100,0%	58,0%
		26,0%	24,0%	6,0%	1,0%	1,0%	58,0%
Toplam	51	41	6	1	1	100	
	51,0%	41,0%	6,0%	1,0%	1,0%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	51,0%	41,0%	6,0%	1,0%	1,0%	100,0%	

Tablo incelendiğinde ailede ceza alanın olup olmaması ve medeni durum değişkenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ailede sabıka kaydı olanların sayısı 42, olmayanların sayısı ise 57'dir. Ailesinde sabıka kaydı olan bekarlar %59.5, evli olanlar %40.5 oranındadır. Ceza almayan ailelerde araştırmaya katılan bekarlarda bu oran %44.8, evlilerde %41.4, boşanmışlarda %10.3, eşi ölmüşlerde %1.7'dir.

³²⁵Refia ŞEMİN, **Okulda Başarısızlık Sosyo-Kültürel Açından Şanssız Çocuklar**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1975, s:54.

Tablo 3.54. Aile ve yakın akrabalarda suç işleme durumu ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Ailenizde ve yakın akrabalarınızdan suç işleyerek ceza alan	Evet	6	36	42
		14,3%	85,7%	100,0%
		66,7%	39,6%	42,0%
		6,0%	36,0%	42,0%
	Hayır	3	55	58
		5,2%	94,8%	100,0%
		33,3%	60,4%	58,0%
		3,0%	55,0%	58,0%
Toplam		9	91	100
		9,0%	91,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%
		9,0%	91,0%	100,0%

Araştırmaya katılan kişilerin aile ceza durumu ile cinsiyet değişkenleri arasında analiz değerlerine bakıldığında ailede ceza alan olup olmamasına evet diyen kadınların sayısı 6, erkeklerde ise 36'dır. Bu duruma hayır diyen kadınların sayısı 3, erkeklerin sayısı ise 55'dir. Aile sabıkaydı durumuna evet diyen kadınlarda oran %14.3, hayır ise %5.2'dir. Benzer şekilde erkeklerde ise Evet diyen %85.7, Hayır ise %94.8'lik değerlerdedir.

Tablo 3.55. Ailede ve yakın akrabalarda suç işleme durumu ile yaş arasındaki ilişki dağılımı

		Yaş					Toplam
		18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Ailenizde ve yakın akrabalarınızdan suç işleyerek ceza alan	Evet	0	15	16	10	1	42
		0,0%	35,7%	38,1%	23,8%	2,4%	100,0%
		0,0%	53,6%	47,1%	30,3%	33,3%	42,0%
		0,0%	15,0%	16,0%	10,0%	1,0%	42,0%
	Hayır	2	13	18	23	2	58
		3,4%	22,4%	31,0%	39,7%	3,4%	100,0%
		100,0%	46,4%	52,9%	69,7%	66,7%	58,0%
		2,0%	13,0%	18,0%	23,0%	2,0%	58,0%
Toplam	2	28	34	33	3	100	
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%	

Tabloda aile ceza durumu ile yaş değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik oranlara bakıldığında ceza alan var diyen 18-24 yaş durumundakiler %35.7, 25-30 yaş grubundakiler %38,1, 31 yaş ve üstü %23.8'lik değerlere sahiptir. Cezai duruma hayır diyen 18 yaşından küçükler %3.4, 18-24 yaş gruplanmasındakiler %22.4, 25-30 yaş aralığındakiler %31.0 ve son olarak 31 yaş ve üstündekiler %39.7'lik değerdendirler. Örneklemimize katılan bireylerin aile ve yakın akrabasında ceza alan kişi sayısı 42 yok diyenlerin sayısı ise 58'dir.

Tablo 3.56. Yakın arkadaş grubu içerisinde herhangi bir suçtan ceza alma durumu ile yaş arasındaki ilişki dağılımı

		Yaş					Toplam
		18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suç/suçlardan dolayı ceza alan	Evet	0	15	14	15	2	46
		0,0%	32,6%	30,4%	32,6%	4,3%	100,0%
	Hayır	2	13	20	18	1	54
		3,7%	24,1%	37,0%	33,3%	1,9%	100,0%
Toplam		100,0%	46,4%	58,8%	54,5%	33,3%	54,0%
		2,0%	13,0%	20,0%	18,0%	1,0%	54,0%
		2	28	34	33	3	100
		2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi yakın arkadaş grubunda suç sabıka durumu ile yaş değişkenleri arasındaki çapraz tablo verileri dağılımına bakıldığında arkadaş suç ceza durumuna evet diyen 18-24 yaş grubu %32.6, 25-30 arası %30.4, 31 yaş ve üstü %32.6'dır. Benzer şekilde hayır diyen 18 yaşından küçüklerin oranı %3.7, 18-24 %24.1, 25-30 arası %37.0 ve son olarak 31 yaş üstünde %33.3'tür. Arkadaş suç ceza durumuna evet diyenlerin sayısı 46 hayır diyenlerin ise 54'dür.

Tablo 3.57. Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suçtan dolayı ceza alma durumu ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suç/suçlardan dolayı ceza alan	Evet	5	41	46
		10,9%	89,1%	100,0%
		55,6%	45,1%	46,0%
		5,0%	41,0%	46,0%
	Hayır	4	50	54
		7,4%	92,6%	100,0%
		44,4%	54,9%	54,0%
		4,0%	50,0%	54,0%
Toplam		9	91	100
		9,0%	91,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%
		9,0%	91,0%	100,0%

Araştırmamıza katılan kişilerin yakın arkadaş suç sabıka durumu ile cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ceza alma durumuna evet diyen kadınların oranı %10.9, erkeklerde ise %89.1'dir. Bu duruma hayır diyen kadınlar %7.4, erkekler %92.6'lık oranlardadır. Yakın arkadaş grubunda ceza alan var diyen kadınların sayısı 5, erkeklerin sayısı ise 41'dir. Arkadaş grubunda ceza durumu yok diyen kadınların sayısı 4, erkeklerde ise 50'dir.

Tablo 3.58. Yakın arkadaş grubu içerisinde herhangi bir suçtan dolayı ceza alma durumu ile medeni durum arasındaki ilişki dağılımı

		Medeni Durum					Toplam
		Bekar	Evli	Boşanmış	Eşi Ölmüş	Cevapsız	
Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suç/suçlardan dolayı ceza alan	Evet	26	17	1	1	1	46
		56,5%	37,0%	2,2%	2,2%	2,2%	100,0%
	Hayır	51,0%	41,5%	16,7%	100,0%	100,0%	46,0%
		26,0%	17,0%	1,0%	1,0%	1,0%	46,0%
Toplam	Evet	25	24	5	0	0	54
		46,3%	44,4%	9,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Hayır	49,0%	58,5%	83,3%	0,0%	0,0%	54,0%
		25,0%	24,0%	5,0%	0,0%	0,0%	54,0%
Toplam	Evet	51	41	6	1	1	100
		51,0%	41,0%	6,0%	1,0%	1,0%	100,0%
	Hayır	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		51,0%	41,0%	6,0%	1,0%	1,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloya bakıldığında araştırmaya katılan bekar olan bireylerin arkadaş grubundan ceza alanların oranı %56.5, evli olanların %37.0, boşanmışların %2.2, eşi ölmüşlerin oranı %2.2'dir. Ceza almayan arkadaş grubuna sahip bekar kişilerin oranı %46.3, evlilerin %44.4, boşanmışların %9.3'tür. Örnekleme bireylerin arkadaş grubundan ceza alan kişilerin sayısı 46, almayanların ise sayısı 54'tür.

Tablo 3.59. Alkol kullanma ile cinsiyet arasındaki ilişki dağılımı

		Cinsiyet		Toplam
		Kadın	Erkek	
Alkol kullanma	Evet	3 5,8%	49 94,2%	52 100,0%
	Hayır	6 12,5%	42 87,5%	48 100,0%
Toplam		9 9,0%	91 91,0%	100 100,0%

Örnekleme grubuna ait cinsiyet alkol kullanımı değişkenleri arasındaki tablo verilerine bakıldığında alkol kullanan kadınların sayısı 3, erkeklerin ise 49'dur. Alkol kullanımına hayır diyen kadınların sayısı 6, erkeklerin sayısı ise 48'dir. Alkol kullanımına evet diyen kadınların oranı %5.8 erkeklerin oranı %94.2'dir. Benzer şekilde alkol kullanmayan kadınların oranı %12.5, erkeklerin oranı %87.5'tir.

Beşirli'nin araştırmasına göre de alkol tüketimi erkekler arasında kadınlardan daha yaygındır.³²⁶ Toplumda, erkeklerin alkol içmesi kabul edilebilir bir durumken, kadınların alkol kullanımı toplum tarafından hoş karşılanmamakla kalmayıp damgalanmaktadır da. Yapılmış sınırlı sayıdaki araştırmalarda; erkeklerde alkol kullanım bozukluklarının daha fazla olduğunu ve son zamanlarda kadınlar arasında alkol kullanım oranının hızla arttığı görülmektedir.³²⁷

³²⁶ BEŞİRLİ, a.g.m., s:39.

³²⁷ Hakan COŞKUNOL, "Kadınlarda Alkol Kullanımı ve Buna Bağlı Sorunlar", *EÜ. Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt:19/2, İzmir, 2008, s:197.

Tablo 3.60. Alkol kullanma ile medeni durum arasındaki ilişki dağılımı

	Medeni Durum					Toplam	
	Bekar	Evli	Boşanmış	Eşi ölmüş	Cevapsız		
Alkol kullanma	Evet	24	23	4	1	0	52
		46,2%	44,2%	7,7%	1,9%	0,0%	100,0%
		47,1%	56,1%	66,7%	100,0%	0,0%	52,0%
		24,0%	23,0%	4,0%	1,0%	0,0%	52,0%
Hayır		27	18	2	0	1	48
		56,3%	37,5%	4,2%	0,0%	2,1%	100,0%
		52,9%	43,9%	33,3%	0,0%	100,0%	48,0%
		27,0%	18,0%	2,0%	0,0%	1,0%	48,0%
Toplam		51	41	6	1	1	100
		51,0%	41,0%	6,0%	1,0%	1,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		51,0%	41,0%	6,0%	1,0%	1,0%	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi alkol kullanımına evet cevabını veren bekarların oranı %46.2, evli olanlarda %44.2, boşanmışlarda %7.7, eşi ölmüşlerde %1.9'dur. Alkol kullanımına hayır diyen bekarlar %56.3, evli olanlar %37.5, boşanmışlarda %4.2'dir. Araştırma grubunda alkol kullanımına evet seçeneğini seçen bekarların sayısı 24, evli olanların sayısı 23, boşanmışların 4, eşi ölmüşlerin sayısı 1'dir. Hayır cevabını veren bekarların sayısı 27, evli olanların 18, boşanmışların 2'dir.

Tablo 3.61. Suç sayılan fiili ilk kez işleme yaşı ile yaşınız arasındaki ilişki dağılımı

		Yaş					Toplam
		18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Suç sayılan fiili ilk kez işleme yaşı	16 yaşından küçük	0	4	7	4	2	17
		0,0%	23,5%	41,2%	23,5%	11,8%	100,0%
		0,0%	14,3%	20,6%	12,1%	66,7%	17,0%
		0,0%	4,0%	7,0%	4,0%	2,0%	17,0%
	17-25	2	21	21	9	1	54
		3,7%	38,9%	38,9%	16,7%	1,9%	100,0%
		100,0%	75,0%	61,8%	27,3%	33,3%	54,0%
		2,0%	21,0%	21,0%	9,0%	1,0%	54,0%
	26-35	0	0	4	10	0	14
		0,0%	0,0%	28,6%	71,4%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	11,8%	30,3%	0,0%	14,0%
		0,0%	0,0%	4,0%	10,0%	0,0%	14,0%
	36+	0	0	0	7	0	7
		0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	21,2%	0,0%	7,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	7,0%	0,0%	7,0%
Cevapsız	0	3	2	3	0	8	
	0,0%	37,5%	25,0%	37,5%	0,0%	100,0%	
	0,0%	10,7%	5,9%	9,1%	0,0%	8,0%	
	0,0%	3,0%	2,0%	3,0%	0,0%	8,0%	
Toplam	2	28	34	33	3	100	
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%	

Araştırma grubuna ait kişilerin suç sayılan fiili işleme yaşı ile kişilerin yaş değişkenleri arasındaki tablo verileri incelendiğinde 16 yaşından önce suç işleyenlerin sayısı 17, 17-25 aralığında olanların sayısı 54, 26-35 yaş aralığında olanların sayısı 14 ve son olarak 36 ve üstü olanlarda bu sayı 7'dir. 17-25 yaşlarında suç işleyen 25-30 yaş aralığında olan bireylerin oranın %38.9, 16 yaşından küçüklerde %41.2, 26-35 yaş aralığında olanlar %28.6'dır.

Tablo 3.62. Alkol kullanma ile yaş arasındaki ilişki dağılımı

	Yaş					Toplam
	18'den küçük	18-24	25-30	31 yaş ve üstü	Cevapsız	
Alkol kullanma	1	16	13	21	1	52
	1,9%	30,8%	25,0%	40,4%	1,9%	100,0%
	50,0%	57,1%	38,2%	63,6%	33,3%	52,0%
Hayır	1	12	21	12	2	48
	2,1%	25,0%	43,8%	25,0%	4,2%	100,0%
	50,0%	42,9%	61,8%	36,4%	66,7%	48,0%
Toplam	1,0%	16,0%	13,0%	21,0%	1,0%	52,0%
	2	28	34	33	3	100
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	2,0%	28,0%	34,0%	33,0%	3,0%	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi alkol kullanımı ve yaş değişkenleri arasındaki oranlar incelendiğinde alkol kullanımına evet diyenlerin sayısı 52 hayır diyenlerin sayısı ise 48'dir. Alkol kullanımına evet diyen 18 yaşından küçükler %1.9, 18-24 yaş grubundakiler %30.8, 25-30 aralığındakiler %25.0, 31 yaş ve üstündekiler %40.4 oranındadır. Benzer şekilde hayır diyen 18 den küçükler %2.1, 18-24 %25,0, 25-30 %43.8, 31 yaş ve üstü %25.0'lık değerdedir.

Tablo 3.63. Baba mesleği ile mesleğiniz arasındaki ilişki dağılımı

	Meslek							Toplam
	İşsiz	Vasıfsız İşçi	Vasıflı İşçi	Öğrenci	Çiftçi	Ev Hanımı	Cevapsız	
Baba İşsiz Mesleği	2	2	0	0	0	0	0	4
	50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	16,7%	3,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,0%
Vasıflı İşçi	2,0%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,0%
	3	22	8	2	0	2	1	38
	7,9%	57,9%	21,1%	5,3%	0,0%	5,3%	2,6%	100,0%
Vasıfsız İşçi	25,0%	38,6%	40,0%	100,0%	0,0%	66,7%	50,0%	38,0%
	3,0%	22,0%	8,0%	2,0%	0,0%	2,0%	1,0%	38,0%
	2	10	3	0	1	0	0	16
Emekli	12,5%	62,5%	18,8%	0,0%	6,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	16,7%	17,5%	15,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	16,0%
	2,0%	10,0%	3,0%	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%	16,0%
Çiftçi	2	9	4	0	0	0	0	15
	13,3%	60,0%	26,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	16,7%	15,8%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	15,0%
Memur	2,0%	9,0%	4,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	15,0%
	1	3	0	0	3	0	1	8
	12,5%	37,5%	0,0%	0,0%	37,5%	0,0%	12,5%	100,0%
Esnaf	8,3%	5,3%	0,0%	0,0%	75,0%	0,0%	50,0%	8,0%
	1,0%	3,0%	0,0%	0,0%	3,0%	0,0%	1,0%	8,0%
	0	3	1	0	0	0	0	4
Cevapsız	0,0%	75,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	0,0%	5,3%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,0%
	0,0%	3,0%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,0%
Toplam	2	3	3	0	0	0	0	8
	25,0%	37,5%	37,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	16,7%	5,3%	15,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,0%
Cevapsız	2,0%	3,0%	3,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,0%
	0	5	1	0	0	1	0	7
	0,0%	71,4%	14,3%	0,0%	0,0%	14,3%	0,0%	100,0%
Toplam	0,0%	8,8%	5,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	7,0%
	0,0%	5,0%	1,0%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	7,0%
	12	57	20	2	4	3	2	100
Toplam	12,0%	57,0%	20,0%	2,0%	4,0%	3,0%	2,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	12,0%	57,0%	20,0%	2,0%	4,0%	3,0%	2,0%	100,0%

Tabloda görülen değerler arasında baba mesleği ile katılımcının mesleği değişkenleri arasındaki tablo dağılımına bakıldığında özellikle vasıfsız işçi mesleğine sahip olan babaların çocuklarında da vasıfsız işçi değişkeninin fazla olduğu görölmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bağımlılık birdenbire meydana gelen bir hastalık değildir. Belli bir zaman içinde ağır ağır ilerler. Fakat bağımlıların büyük çoğunluğu bu durumun farkında değildir. Fark ettiği zaman bağımlılık çoktan gelişmiştir.³²⁸ Bu nedenle bağımlılık kişiler ve toplum açısından risk teşkil eden bir durumdur.

Madde kullanım sorununa bakıldığında bağımlılığın oluşumu ne tek bir nedenle ne de tek bir sonuçla açıklanabilir. Kişileri uyuşturucuya iten sebepler genel itibariyle toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Bu hususdaki araştırmaların ortak sonucu, diğer suç türlerindeki gibi uyuşturucuya ilişkin suçlarında tek faktörle açıklanamayacağıdır. Sonuç itibariyle davranış ancak birçok faktörün bir bileşkesi olarak açıklanabilir.³²⁹ Bu durumda kişilerin içerisinde yaşadığı toplumun, ekonominin, eğitimin, aile ve çevrenin kişiyi şekillendiren ve yönlendiren bir etkiye sahip olmasından kaynaklıdır. Örneğin; alkol kullanımının erken yaşlarda başlaması ‘‘ gelişim sırasında belli noktalarda oluşan kaygıyı hafifletme denemelerine; akranlar tarafından kabule veya psikososyal rahatsızlıklardan doğan duygusal sıkıntıyı azaltma çabalarına bağlı olabilir.’’³³⁰

Madde kullanımı sorunun temelinde görüldüğü üzere birçok faktör etkili olabilmektedir. Bunlardan biri de kişinin yaşam biçimidir. Bu yaşam biçimi kişinin içinde yaşadığı çevrenin özellikleriyle şekillenir. Örneğin; kent yaşamı ‘‘ insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için eğitim, barınma, güvenlik, dinlenme ve sosyalleşme gibi temel ihtiyaçlarının ortaklaşa ve organize bir şekilde karşılandığı mekanlardır.’’³³¹ Ancak kent yaşamı kendine özgü ilişkiler ve davranışlar sistemi ile kurumsallaşmış yapı içinde insanları, geleneksel toplumdaki daha sıkı, denetimli ve yapılaşmış bir hayatı yaşamaya da zorlamaktadır.³³² Bu yaşam koşulları içerisindeki bazı bireyler toplum içinde gittikçe yalnızlaşmaktadır ve buna bağlı olarak da sorunlarından kurtulmak için kendini madde kullanmaya itebilmektedir.

³²⁸ ÖĞEL, a.g.e., s:5.

³²⁹ İÇLİ, a.g.e., s:115.

³³⁰ **Stephanie** Brown ve Irvin D. Yalom, **Alkolizm Terapisi**, (çeviren: Treysi Kazmirci), Prestij yayınları, İstanbul, 2008, s:84

³³¹ Köksal ALVER, **Kent Sosyolojisi**, Çizgi Kitapevi, İstanbul, 2017, s:401.

³³² A.g.e., s:208.

Madde temin etmek ve satmak öncelikli olarak suç teşkil eden bir durumdur ve suç genel olarak ‘‘kentlilerin yaygın problemlerinden biridir ve kentler büyüdükçe kent suçları oranı da doğrusal bir artış göstermektedir.’’³³³ Mersin İli sahip olduğu birçok özellik yönünden Türkiye’nin önde gelen kentlerinden biridir, bu nedenle de suç oranı açısından risk taşır.

Mersin İli açısından kent yapısı ve yaşantısı değerlendirildiğinde; ‘‘jeopolitik durumu, iklim koşulları, gündelik iş bulma beklentisinin yüksekliği, kentin yaşanabilir kentler sıralamasında yirmi ikinci sırada oluşu; bunun yanı sıra kentin liman, sanayi, hizmet ve tarım şehri olması gibi özellikleri kenti cazibe ve çekim merkezi haline getirmiştir. Bu hali ile Mersin mevcut nüfusunun üzerine saydığımız artı özellikleriyle de doğru oranda göç dalgasına maruz kalarak gelen nüfusla birlikte mevcut popülasyonu beklenin üzerinde tahmin edilemeyecek bir biçimde artmıştır. Hal böyle iken ağır sosyal sorunlarla boğuşan bir kitlenin varlığı oluşmuştur.’’³³⁴

Kısacası Mersin’in kozmopolit yapısı mevcut popülasyonun hareketli olması, işsizlik seviyesinin yüksekliği ve kent bütünüünün göç dalgasına açık alan oluşturması gibi nedenlerden ötürü Mersin’in profesyonel sosyal yardım ve hizmet sunmasına ihtiyacı olduğu bilinmektedir.³³⁵ Madde kullanımının önüne geçilmesi için de önleyici hizmetler geliştirilmelidir.

Mersin İlinde madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerden oluşan örneklemin madde kullanılmasına yol açan risk faktörlerinin belirlenmesi amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma Mersin Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nün yaptığı samba uygulamaları zaman diliminde gerçekleşmiştir. 100 kişiye yapılan anket çalışmasına dair sonuçlar ise şu şekildedir:

Katılımcıların 91’i erkek 9’u kadındır. Kadınların oranındaki bu durum yapılmış diğer araştırmalarla da benzer özellik taşımaktadır. Yaş dağılımlarına bakıldığında 25-30 ve 31 yaş üstü yaş gruplarının birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Katılımcıların 72’si Mersin doğumludur ve katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %51.0’ ını bekarlar oluşturmaktadır.

³³³ ALVER, a.g.e., s:343.

³³⁴ A.g.e., s:136.

³³⁵ BÜLBÜL, a.g.e., s:139.

Çocuğun toplumla uyum içinde yaşayabilmesi, sorumluluk duygusu ve iç denetim kazanabilmesi için belli bir disiplin içerisinde yetiştirilmesi gerekir. Kural tanımayan, her isteği yapılmış, söz dinlemeyen çocuklar hem kolay mutlu olmaz, hem de davranışlarındaki ben merkezci tutum nedeniyle sosyal çevre tarafından dışlanabilirler. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına bazı toplumsal kuralları ve doğru davranış modellerini öğretmeleri çok önemlidir.³³⁶ Bu da verilen eğitimlerle gerçekleşir. Çünkü eğitim; ‘‘hayat boyu devam eden bir etkinliktir. Bu etkinlik sayesinde insanlar bilmediklerini bilir, yapamadıklarını yapar hale gelirler. Düşünme ve anlama kabiliyetleri gelişir; yapma ve üretme etkinlikleri artar. Her şeyden önce kendilerini ve dünyalarını tanırlar. İnsan bu süreç içerisinde yaşadığı dönüşümlerle birlikte insanlaşır.’’³³⁷

Araştırma grubuna katılan bireylerin eğitim seviyelerine bakıldığında %21.0’u ilkokul ve %40.0’u ortaokul düzeyindedir. Eğitim seviyesi ile madde kullanımı arasında ilişkiye bakıldığında eğitim seviyesi yükseldikçe madde kullanımının azaldığı görülmektedir. Anne baba eğitim düzeylerine bakıldığında baba eğitim düzeyinde en yüksek oranı %52.0 ile ilkokul mezunu oluşturmaktadır. Anne eğitim seviyesinde ise bu oran %41.0’dır. Genel olarak aile eğitim seviyesi madde kullanan kişilerin eğitim seviyesi arasında benzerlik vardır ve sonuç olarak eğitim seviyesi arttıkça madde kullanımına yönelim azalmaktadır.

Örneklemin aile yapısı incelendiğinde kişilerin %62.0’ı anne ve babaları ile birlikte yaşamaktadır. Bu durum daha önceki çalışmalardan ayrılmaktadır. Yapılmış birçok araştırmada uyuşturucu madde bağımlılarının parçalanmış ailelerden ortaya çıktığı saptanırken bu araştırmada aile birlikteliğinin sağlandığı aile yapılarında da madde bağımlılığı sorunun olduğu görülmektedir. Bu durumda kişinin maddeye yöneliminde aile yapısı dışında aileye yönelik başka etkenlerin rol alabileceği de gözletilmelidir.

Çalışmada aile açısından diğer önemli bir bulgu da çocuklarına gösterdikleri tutumlarına yönelik sonuçlarıdır. Örneklem grubunun aile tutumunuz nasıldır sorusuna verdiği yanıtların %69.0’ı ilgili ve şevkat dolu davranışları vardır yönündedir. Bu

³³⁶ Mehmet Murat DÖĞÜŞGEN, **Zor Çocuk Yoktur Mutsuz Çocuk Vardır**, Ekinoks Yayınları, İstanbul, 2018, s:126.

³³⁷ Ergün YILDIRIM, **Kişisel Gelişimin Sosyolojisi**, Hayat Yayıncılık İstanbul, 2002, s:53.

sonucu değerlendirmek gerekirse Mersin'deki ailelerin çocuklarıyla ilgili olması, sevgi ve şevkatini esirgememesi çocuklarının maddeye yönelimini engelleyememiştir. Oysaki yapılmış araştırmalarda aile içi iletişimsizlik, sevgisizlik, otoriter bir eğitim anlayışı çocukları madde kullanımına sevk eden sebeplerdendir. Bu nedenle Mersin'deki ailelerin çocuklarını madde kullanımından korumak için daha dikkatli davranmaları, bu tür tehlikelere karşı tedbirler almaları gerekmektedir.

Çalışmaya dair diğer önemli bir nokta, aile ceza ve disiplin biçimine yönelik sonuçlardır. Genel anlamda anne babaların çocuklarının davranışına uyguladıkları kontrol ve disiplinin niteliği çok önemlidir. Dengeli ve tutarlı bir disiplin uygulaması kişilerin sağlıklı bir şekilde gelişimini sağlar. Örneklemin aile ceza biçimi nasıldır sorusuna verdiği cevapların %52,6' sını sadece uyarılar cevabı oluşturmaktadır. Burada ailelerin insancıl bir tutum sergilemeleri elbette önemlidir. Ancak bu tutum çocuklarının madde kullanımına yönelmesini engelleyememiştir. Bu durumda ailelerin uyarma dışında sorunların çözümüne yönelik eylemlerde bulunması gerekmektedir.

Yoksul ailelerde çocuklar erken yaşta iş hayatına atılmaktadır. Çocuklar gelir getirici bir etmen olarak ana babalarınca algılanmaktadır. Çocukların çalışmaları, çocukların yaşayamadıklarına, eğitimden uzaklaşmalarına, fiziksel ve ruhsal gelişmelerinin olumsuz etkilenmesine ve çeşitli istismarlara uğramalarına neden olmaktadır.³³⁸ Sonuç olarak; ailede gelir düzeyi düştükçe çocuğun yararı daha çok ekonomik açıdan değerlendirilmektedir. Ailede gelir düzeyi arttıkça da çocuk aile için ekonomik bir yarar aracı olmaktan çok psikolojik doyum aracı olmaktadır.³³⁹ Ekonomik gelir düzeyi açısından bulgular incelendiğinde ailelerin genel olarak yüksek gelire sahip olmayanlardan oluştuğu ve araştırmaya katılan kişilerin geçimlerinin teminini %78.0'lık oranla kendileri çalışarak elde ettikleri görülmektedir.

Araştırmada madde kullanımına neden olan etkenler incelendiğinde arkadaş etkisinin en önemli faktör olduğu görülmektedir. Alkol alan 52 kişinin %37,9'u alkol başlama nedeninin arkadaş çevresinden kaynaklandığı, ayrıca madde kullanımında kişilerin arkadaşlarıyla birlikte olmasının %34.0 ile en yüksek orana sahip olduğu ve %30.0 ile suç sayılan fiili işlerken arkadaşlarıyla birlikte olduğu sonucu çıkmaktadır.

³³⁸ Mahmut TEZCAN, **Çocuk Suçluluğu**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2012, s:82

³³⁹ TEZCAN, a.g.e., s:85.

Örnekleme katılan kişilerin alkol kullanıp kullanmadığına yönelik soruya verdiği cevaplara bakıldığında %52.0'nin kullandığı ve %48'inin kullanmadığı saptanmıştır. Birbirine yakın çıkan bu sonuçta vurgulanması gereken şey, yapılmış araştırmalarda genel olarak alkol kullanan kişilerin madde kullanmaya daha çok eğilimli görülürken bu araştırmada alkol kullanmayanların da uyuşturucu madde kullandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada katılımcılara madde kullanımından pişmanlık duyup duymadıkları sorulduğunda %94.0'nin pişman olduğu ve %96.0'nin madde bırakmak istediği görülmüştür.

Denetimli serbestliğe yönelik araştırmanın bulguları incelendiğinde denetimli serbestlik uygulamasına tabi olan kişilerin bazı sorunlar yaşadığı görülmektedir. Suçlu olarak nitelendirilmiş ve ceza almış kişi, sosyal çevresini, ailesini, işini kaybetmekle karşı karşıyadır. Cezası bittiğinde ise kişinin, özel ve mahrem ilişkilerinden sosyal çevresine, iş yaşamından boş zaman değerlendirmesine kadar birçok alanda zorluklarla karşılaştığı ve aile ve yakın ilişkilere zarar veren mahkûmiyet durumunun, yalnızlaşmaya ve psikolojik problemlere sebep olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle iş ve ekonomik bağlamda yaşadıkları dışlanmanın özel ilişkilerine zarar verdiği görülmüştür.³⁴⁰ Araştırma grubundaki bireylerin denetimli serbestlik sürecinde karşılaştığı güçlükler incelendiğinde ise 33 kişi %19,2 ile sosyo-ekonomik sorunlar yaşıyorum seçeneğini, 26 kişi %15,1 ile psikolojik sorunlar yaşadığını seçeneğini, 23 kişi % 13,4 ile aile ilişkilerim bozuldu seçeneğini, 20 kişi %11,6 ile dışlandığını ve yalnız hissettiğini seçeneğini, 20 kişi %11,6 ile sosyal yaşama uyum sorunu yaşadığı seçeneğini, 14 kişi % 8,1 ile fırsat eşitliği konusunda sorunlar yaşadığını söylemiştir.

Araştırmada denetimli serbestliğin kişiler üzerinde madde kullanımına yönelik farkındalık kazanma ve sağlıklı olma, aile ilişkilerinde düzelme gibi bir çok yönden kazanımlar sağladığı görülmüştür.

Yapılan her bir araştırma, toplum sağlığı sorunu niteliği taşıyan madde durumlarıyla başedebilmek için tehlike arz eden faktörlerin iyi analiz edilmesini sağlamakla kalmaz bu konuda soruna yönelik çözüm oluşturmak için yol gösterici bir rol de üstlenir . Mersin İli'nde madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik

³⁴⁰ Meral TİMURTURKAN Vd., "Hükümlü Olmanın Sosyal Tezahürleri: Sosyal Dışlanma, Damga Ve Suç", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, Cilt:9/20, Burdur, 2017, s:153.

uygulanmasına tabi olan kişilerin araştırılmasındaki temel amaç da bu faktörlerin tespiti sağlanarak problemin çözümüne yönelik bakış açısı geliştirebilmektir.

Sonuç itibariyle uyuşturucu maddeler, ülkemizin de olduğu gibi tüm insanlığın ortak sorunudur. Tüm toplumlar, devamlılığını sağlamak için madde bağımlılığına yol açan maddelerle savaşmalı ve önlenmesine yönelik ortak mücadele etmelidir. Madde kullanımının kişiler ve içinde yaşadığı toplum üzerinde yıkıcı etkiler bırakması, yapılan her araştırmanın madde kullanımı ile mücadeledeki önemini daha da arttırmaktadır.

Öncelikli olarak kişilerin ve toplumun sağlığı için madde bağımlılığından korunmak adına bazı tedbirler alınmalıdır. Bunların başında madde alımı ve satımı yapanlara karşı cezalar ağırlaştırılmalı ve caydırıcı tedbirler uygulanmalıdır. Bağımlılığı önleme konusunda yasal düzenlemeler yapılmalı, maddi ve manevi boyutta devlet desteği sağlanmalıdır. Çünkü uyuşturucu maddeyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan özellikle çocuk ve gençler madde ticareti yapan kişilerce kullanıcı adayı hedefi haline gelmektedir.

Genel itibariyle, ülkemizde uyuşturucu ve uyarıcı maddeyle mücadele konusunda aileler eğitilmeli, okullarda uyuşturucu ve uyarıcı maddelere karşı bilinç oluşturmak için eğitim faaliyetleri artırılmalıdır. Ayrıca eğitim kurumları ve aile tarafından çocukların arkadaş ve akran gruplarının takibi ve gerekli görüldüğünde müdahalesi bir o kadar önemlidir. Bunun yanında gençlerin faydalı şeylerle uğraşması için aktivite alanlarının artırılması da boş zamanın verimliliği açısından önem arz eder. Madde bağımlılığının kötü sonuçlarına karşı bilinçli olmak adına medya, sivil toplum örgütleri, okul gibi kurum ve kuruluşlarca ailelere, çocuk ve gençlere seminerler yapılmalı ve bu yönde önleyici plan ve projeler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Ali, “Türk Aile Yapısı Ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma”, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.
- AÇIKGÖZ, Reşat, Hastalık, Sağlık ve Toplum Bir Sağlık Sosyolojisi İncelemesi, DBY Yayınları, İstanbul 2021.
- ADLER, Alfred, İnsan Doğası, Yason Yayınları, Ankara 2016.
- ADAK ÖZÇELİK, Nurşen, Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme, Siyasal Kitapevi, Ankara 2015.
- AKSU, Hatice, Çocuklar, Suç ve Şiddet, Hegem Yayınları, Ankara 2006.
- AKYÜZ, Ersin, Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- ALİKAŞİFOĞLU, Müjgan, “Madde Kullanımı Risk Faktörleri Ve Koruyucu Faktörler”, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adolesan Sağlığı Sempozyum Dizisi İstanbul 2005.
- ALVER Köksal , Kent Sosyolojisi, Çizgi Kitapevi, İstanbul 2017.
- ATEŞ, Kamil, “Bursa Büyükşehir Belediyesinin Madde Bağımlılığı ile Mücadele Çalışmalarının Değerlendirilmesi: “Gadem Modeli”, Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti, Samsun Valiliği, Samsun 2018, Adem Solak ve Zahir Kızmaz (Ed.) , Hegem Yayınları, Ankara 2018.
- ATİK, Servet, “Aile Katılımının Sağlanmasında Okula Güvenin Yeri ve Önemi”, “VI. Ulusal Sempozyumlar Değişen Dünyada Aile”, 19-20 Nisan 2013, Bilsam, Malatya 2013.
- AYTAÇ, Ömer ve KURTDAŞ, Muzaffer Çağlar, “Sağlık-Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi “Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi cilt:25, sayı:1, Elazığ 2015.
- AYDIN, Mustafa Kurumlar Sosyolojisi Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma, PınarYayıncılık, İstanbul 2015.

- BAŞARAN, İbrahim Ethem, Eğitime Giriş, Siyasal Yayıncılık, Ankara 1992.
- BAŞKURT, İrfan, “Gençlik, Madde Bağımlılığı Ve Korunma Yolları (Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım), İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 8, İstanbul 2003.
- BAHAR, Halil İbrahim Sosyoloji, 4. Baskı, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2011.
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı, “Pedagoji ve Şahsiyet “, Felsefe Yıllığı I, İstanbul 1992.
- BOZKURT, Oğuzhan, ”Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi”, (Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2015.
- BAUMAN, Zygmunt, Modernite ve Holocaust, (Çev:Süha Sertabiboğlu), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1997.
- BAUMAN, Zygmunt, Özgürlük, (Çev.:Kübra Eren), Ayrıntı Yayıncılık, İstanbul 2015.
- BAUMAN, Zygmunt, Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?, (Çev: Funda Çoban ve İnci Katırcı), De Ki Yayınları, Ankara 2010.
- BAL, Hüseyin, Suç Sosyolojisi, Sentez Yayıncılık, İstanbul 2016.
- BEŞİRLİ, Hayati, “Gençlerin Alkol Tüketim Davranışları Ve Bu Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Sosyolojik Analizi”, <https://dergipark.org.tr/en/pub/iososkon/issue/9517/118911> (30.05.2021)
- BIYIKLI, Latife, “ Gelişmiş Ülkelerde Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Uygulaması. Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu”, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983.
- BODUR, Said, HERKEN, Hasan ve KARA, Fatih, “Üniversite Öğrencisi Kızlarda Madde Kullanımı İle Kişilik Ve Ruhsal Belirti İlişkisi. Klinik Psikiyatri, Aydın 2012.
- BOZKURT, Oğuzhan, “Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara 2015.
- BOZKURT, Durmuş, ”Gençler Arasında Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenlerinin Suç Sosyolojisi Kapsamında İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.

- BOOTH, Martin, Haşhaştan Eroine Uyuşturucunun 6000 Yıllık Öyküsü, Sabah Kitapçılık, İstanbul 1996.
- BÜLBÜL, Ahmet, Psiko-Sosyal Hizmet”, Özgür Ofset Yayıncılık, Mersin 2018.
- BROWNE, Ken, Sosyolojiye Giriş, (Çev: İbrahim Kaya), Say Yayınları, İstanbul 2015.
- BROWN, Stephanie ve YALOM, Irvin D., Alkolizm Terapisi, (çeviren: Treysi Kazmirci), Prestij yayınları, İstanbul 2008.
- CANAN, İbrahim, Çocuk Terbiyesi, Cihan Yayınları, İstanbul 1986.
- CAPRA, Fitişof, Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası, (Çev: M. Armağan), İnsan Yayınları, İstanbul 1992.
- CENTEL, Nur, ZAFER, Hamide ve ÇAKMUT, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 4. Basım, Beta Yayınevi, İstanbul 2006.
- CENTEL, Nur “Denetimli Serbestlik”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, İstanbul 2008.
- CÖMERTLER, Necmiye ve KAR, Muhsin, "Türkiye’de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Ankara 2007.
- ÇELİKKAYA, Hasan, Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi, 2.Basım, Alfa Basım Yayım Dağıtım İstanbul 1996.
- ÇELİK, Mutlu, Uyuşturucu Nedir? Nasıl Anlarız? Ne Yapabiliriz?, Alter Yayıncılık, Ankara, 2016.
- ÇETİN, Berkay, “Pierre Bourdieu’nun Makro Ve Mikro Sosyal Teoriler Karşısındaki Konumu”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın 2016.
- ÇOLAK, Haluk ve ALTUN, Uğurtaş, “Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler”, Adalet Dergisi, S. 25, Ankara 2006.
- COŞKUNOL, Hakan ve ALTINTOPRAK, Erdem, “Alkol Kullanımının Genetik Yönleri. Klinik Psikiyatri;2”, İzmir 1999.

- COŞKUNOL, Hakan, “Kadınlarda Alkol Kullanımı ve Buna Bağlı Sorunlar”, EÜ, Türk Psikiyatri Dergisi, Cilt:19/2, İzmir, 2008, s:197.
- ÇUBUK, Çağnur Yılmaz, “Madde Kullanımı Deneyimi Yaşamış Kişilerde Benlik Saygısı Ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2011.
- DAVRAN, Zeynep ve Diğerleri, “Alkol Bağımlılığı: Halk Sağlığı Temel Bilgiler”, 1. Cilt, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012.
- DEMİRBAŞ, Timur, Kriminoloji, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.
- DEMİRBAŞ, Timur, İnfaz Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.
- DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012.
- DOĞAN, Yıldırım, “Aile ve Toplum” , 4 Cilt: 1.Sayı Ankara 4 Eylül-Aralık 2001.
- DOĞANAVŞARGİL, Özge, “Bağımlılık Tedavi Biriminin Hasta Verilerinin On Yıllık Geriye Dönük Olarak İncelenmesi: Madde Kullanan Hastaların Sosyo-demografik Özellikleri”, Bağımlılık Dergisi, Cilt:5, Sayı:3 İstanbul 2004.
- DÖNMEZER, Sulhi, Kriminoloji, Beta Basım Yayıncılık, İstanbul 1994.
- DÖĞÜŞGEN, Mehmet Murat , Zor Çocuk Yoktur Mutsuz Çocuk Vardır, Ekinoks Yayınları, İstanbul, 2018
- DURKHEİM, Emile, Toplumsal İş Bölümü, (Çev.: Özer Ozankaya), Cem Yayınevi, İstanbul 2016.
- ERBAY, Ayhan, “Çocuk Ve Ergenlerde Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri: Türkiye Özelinde Bütüncül Bakış”, Doktora Tezi, İstanbul 2017.
- E. FRANKL, Victor, İnsanın Anlam Arayışı, (Çev.: Selçuk Budak Okuyan), Us Yayıncılık, İstanbul 2009.
- ERDEN, Münire, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Alkım Yayınları, İstanbul 1998.
- ERDEM, Gizem, EKE, Ceyda Y., ÖĞEL, Kültegin ve TANER, Sevim, “Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri Ve Madde Kullanımı”, Bağımlılık Dergisi, İstanbul 2006.

- ERDOĞMUŞ, Zeki, “Çağdaş Sosyoloji Teorilerine Genel Bir Bakış”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1/2, Elazığ 1987.
- ERGÜN, Mustafa, Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisine Giriş, Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya 1987.
- ERGÜN, Mustafa, Eğitim Sosyolojisi, Ocak Yayınları, Ankara 1994.
- ERKAN, Hüsni, Ekonomi Sosyolojisi, Barış Yayınları, İzmir 2000.
- ERÖZ, Mehmet, Türk Ailesi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1977.
- EŞEL, Ertuğrul, “Alkol ve Hipotalamik-Pitüiter-Adrenal Eksen Klinik Psikiyatri;4”, Kayseri 2001.
- FİDAN, Nurettin, Eğitime Giriş, Alkım Yayınları, Ankara 1991.
- GENÇ, Yusuf, “Madde Bağımlılığının Gençlerin Suç İşleme Eğilimleri Üzerindeki Etkisi”, Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti, Samsun Valiliği, Samsun 2018, Adem Solak ve Zahir Kızmaz (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara 2018.
- GEORGE A. Theodorson And Achilles S.Theodorson, A Modern Dictionary Of Sociology (New York: Thomas Y. Crowell Co., 1969) s:167. Aktaran:Ruth A. Wallece ve Alison Wolf, “Çağdaş Sosyoloji Kuramları” (Çev:Leyla Erbuluz ve M. Rami Ayas), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2012.
- GÜÇLÜ, Sevinç, Kurumlara Sosyolojik Bakış, Kitapevi Yayıncılık, İstanbul 2012.
- GÜNEŞ, Hülya, “Kızlar Neden Okula Gidemiyor?”, Milliyet Gazetesi, İstanbul 2005.
- GÖKÇE, Birsen, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1-2, Ankara 1976.
- GÜNÇE, Gülseren, “Çocuk Suçluluğu ve Aile: Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 1983.
- GİDDENS, Anthony Sosyoloji, (Çev: Cemal Güzel), Kırmızı Yayınevi, İstanbul 2008.
- GİTTİNS, Diana, Aile Sorgulanıyor, (Çev: Tuna Erdem), Pencere Yayınları, İstanbul 2012.

- ILLICH, İvan Sağlığın Gaspsı, (Çev: Süha Sertabiboğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995.
- ILLICH, İvan Tüketim Köleliği, (Çev: Mesut Kardeşhan), Pınar Yayınları, İstanbul 1990.
- İÇLİ, Tülin Günşen, Kriminoloji, Martı Kitap ve Yayınevi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.
- İÇLİ, Tülin Günşen ,Türkiye’ de Suçlular, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, Ankara 1993.
- KARAKARTAL, Demet, “Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Suç İlişkisi”, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi,Cilt 6, Sayı 14, İstanbul 2020.
- KARADON, Seren Hamurcu, “Madde Kullanan Hükümlülerin Ruhsal Durumlarının İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2012.
- KARADENİZ, Hülya, BİRİNCİOĞLU, İsmail, KETENCİ, H. Çetin ve KARABACAK, Volkan, ”Doğu Karadeniz Bölgesinde Uyuşturucu Madde Kullanımının Değerlendirilmesi” 2018, s:33. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kcst/issue/38068/429413> (30.05.2021)
- KAYLI, Derya Şaşman, “Sosyal Hizmet Açısından Bağımlılık Polikliniğine Yönlendirilen Madde Bağımlısı Bireylerde Denetimli Serbestlik Sürecinin Etkinliği”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:14/1, Mart 2016.
- KEMERLİOĞLU, Eyüp, KIZILÇELİK, Sezgin ve GÜNDÜZ, Mustafa, “Eğitim Sosyolojisi”, Saray Kitapevleri, İzmir 1996.
- KELEŞOĞLU, Fikri, “Bağımlılıklarla Mücadelede Ulusal Tbm Eğitim Programına Eleştirel Bir Bakış”, Terör ve Uyuşturucu Madde Şiddeti, Samsun Valiliği, Samsun 2018, Adem Solak ve Zahir Kızmaz (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara 2018.
- KINLI, İ. Özgören, KINLI, Onur ve GÜNGÖR, D. Özdemir, ”Uyuşturucu Kullanımı Üzerine Sosyolojik Araştırmaların Bibliometrik Analizi”, Kebikec: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Arastırmalı Dergisi, 2020.

- KIR, İbrahim, Eğitim Toplumsal Temelleri: Eğitim Bilimine Giriş, Kültür Yayıncılık, İstanbul 2010.
- KIZILÇELİK, Sezgin, Türkiye'nin Sağlık Sistemi Bir Medikal Sosyoloji Denemesi, Saray Kitapevleri, İzmir 1996.
- KÖKNEL, Özcan, Genel ve Klinik Psikiyatri, Genel ve Klinik Psikiyatri Yayınları, İstanbul 1989.
- KOCA, Mahmut ve ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4.Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- KOCACIK, Faruk, "Sivas'ta Kentsel Aile", Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 7, Sivas 1986.
- KONGAR, Emre, 21. Yüzyılda Türkiye, Remzi Kitapevi, İstanbul 2011.
- KORKMAZ, Abdullah ve KOCADAŞ, Bekir, Toplumsal Sapma, Sosyoloji Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2006.
- KULAKSIZOĞLU, Burak, KULAKSIZOĞLU, Sibel, ELLİDAĞ, H. Yaşar, YILMAZ, Necat ve BOZKURT, Selen, "Antalya İlinde Denetimli Serbestlik Kararı Alınan Kişilerde Uyuşturucu Madde Kullanımının Araştırılması Adli Tıp Bülteni", Antalya 2015.
- MERTER, Feridun, 1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler: Malatya Örneği, Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1990.
- MERTER, Feridun Vd., Sosyoloji, Lisans Yayıncılık, İstanbul 2010.
- MENGÜÇ, Ali Rıza, Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri, Cezaevi Maatbası, İstanbul 1968.
- NEUMAN, W. Lawrance Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar, (Çev: Sedef ÖZGE), Cilt1/6, Yayın Odası Yayıncılık, Ankara 2013.
- NURSAL, Necati ve ATAÇ, Selcen, Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2006.
- ÖĞEL, Kültegin, TAMAR, Defne, EVREN, Cüneyt ve ÇAKMAK, Duran, "İstanbul'da Lise Gençleri arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı", Klinik Psikiyatri 2000;3:242-245. s:245 <https://journalagent.compdf> (30.05.2021)

- OZANKAYA, Özer, Toplum Bilimine Giriş, S Yayınları, Ankara 1984.
- OZANKAYA, Özer, Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü, 3. Basım, Savaş Yayınları, Ankara 1984.
- ÖZAKPINAR, Yılmaz, “Cumhuriyetin 75.Yılında Terbiye Buhranı”, Türkiye Günlüğü,Cilt:18/134, Ankara 1998.
- ÖZDABAKOĞLU, Erdinç Hakan, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- OZBAY, Tayfun, İlaç Suistimali ve İlaç Bağımlılığı, Tıbbi Farmakoloji, Gazi Kitapevi, Ankara 2002.
- ÖZDEN, Salih Yaşar, Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Nobel Tıp Evleri, İstanbul 1992.
- ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem, Evlilik ve Aile Terapisi, PDREM (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını), Ankara 2000.
- ÖZTEK, Zafer, “Sağlıkta Kavramlar”, Yeni Türkiye, Mayıs-Haziran 2001, yıl. 7, sayı.39, s.294-298. Aktaran: Sevinç GÜÇLÜ, a.g.e, s:337.
- ÖĞEL, Kültegin, İnsan, Yaşam ve Bağımlılık Tartışmalar ve Gereçekler, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2001.
- ÖĞEL, Kültegin, Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap, Kültür Yayınları, İstanbul 2018.
- PAZARCIKCI, Mine, “Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Kişilerde Sigara, Alkol ve Patolojik Kumar Bağımlılığının Araştırılması”, Bağımlılık Dergisi, Cilt:21/3, 2020.
- PEKER, Hüseyin, Çocuk ve Suç, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.
- POLAT, Orhan, Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.
- POLAT, Orhan, Adli Psikolojiye Giriş, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

- POYRAZ, Remzi, “Disiplinler Arası Adli Tıp Adli Kimya ve Adli Toksikoloji”
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.
- WALLECE, Ruth A. Ve WOLF, Alison, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çev:Leyla Erbuluz ve M. Rami Ayas), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2012.
- SALMANER, Hüsrev, Suç Yeri İncelemesi, Elif Matbaacılık, Şanlıurfa 2003.
- SEZAL, İlhan, Sosyolojiye Giriş, Martı Yayıncılık, Ankara 2002.
- SEVÜNDÜK, Mehmet Ali Şevki, “Mesele Nasıl Vaz’edilmeli Tahsil Mükellefiyeti mi? Tahsil ihtiyacı mı?”, Mülkiye Mecmuası, sayı:37, Nisan 1934.
- ŞAHİNKAYA, Rezzan, Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile, Kardeş Basımevi, Ankara 1975.
- SLATTERY, Martin, Sosyolojide Temel Fikirler, (Çev: Özlem Balkız ve Diğerleri), Sentez Yayıncılık, 6. Basım, İstanbul 2014.
- ŞEMİN, Refia, Okulda Başarısızlık Sosyo-Kültürel Açından Şanssız Çocuklar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1975.
- TARHAN, Nevzat ve NURMEDOV, Serdar, Bağımlılık: Sanal veya Gerçek, Timaş Yayınları, İstanbul 2017.
- TARHAN, Nevzat, Aile Okulu – Mutlu Aile için Makul Çözümler, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- TATAR, Taner, “Kurumlar ve Kurallar”, SOBİAD, Coşkun Can AKTAN (Ed.), “Kuramsal sosyoloji ‘’, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları, İzmir 2020.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları, BAAK Yayınları, Ankara 1997.
- TEMEL, Fulya ve AKSOY, Ayşe, Ergen ve Gelişimi: Yetişkinliğe İlk Adım, Nobel Yayıncılık, Ankara 2005.
- TEZCAN, Mahmut, Gençlik Sosyolojisi, Naturel Yayıncılık, Ankara 2003.
- TEZCAN, Mahmut, “Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış”, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1990.
- TEZCAN, Mahmut, Eğitim Sosyolojisi, 11.Baskı, Zirve Ofset, Ankara 1997.
- TEZCAN, Mahmut, Çocuk Suçluluğu, Anı Yayıncılık, Ankara, 2012

- TİMURTURKAN, Meral, DEMEZ, Gönül, ERTAN, Cihan, KART, Elife, CANKURTARAN, Selim ve AKTİN, Salih, “Hükümlü Olmanın Sosyal Tezahürleri: Sosyal Dışlanma, Damga Ve Suç”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, Cilt:9/20, Burdur 2017.
- TOROSLU, Nevzat, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara 2012.
- TUNA , Orhan ve YALÇINTAŞ, Nevzat, Sosyal Siyaset, Filiz Kitapevi, İstanbul 1994.
- TÜRKKAHRAMAN, Mimar, Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar:Kurumlar Sosyolojisine Giriş, Alp Yayınevi, Ankara 2006.
- ULUĞTEKİN, Sevda, Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1991.
- ULUSOY, Meliha Demet, ÖZCAN DEMİR, Nilüfer ve GÖRGÜN BARAN, Aylin, “Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara 2018.
- ULUŞAHİN, Öztürk, “Psikoaktif Madde Kullanımına Bağlı Bozukluklar”, Nobel Kitapevleri, Ankara 2001.
- USTA, İbrahim ve ÖZTÜRK, Hakan, “Denetimli Serbestlik”, Ceza Hukuku Dergisi, Sayı 13, Ankara 2010.
- ÜLGEN, Oskay, “Medikal Sosyolojide Bazı Kavramsal Açıklamalar”, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, sayı:4, İzmir 1993.
- VURAL, Mutlu ve ÖĞEL, Kültegin, “Uçucu Maddelerin Kalp Üzerine Etkileri”, Bağımlılık Dergisi, Kırşehir 2005.
- YAVUZ, Hakan, “Denetimli Serbestliğin Ortaya Çıkışı ve Karşılaştırmalı Hukuktaki Gelişim Süreci”, Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 66, İstanbul 2012.
- YAZGAN, Yankı, Çocuk Olamazsan Ne Olursun? Beyin ve Gelişimi Açısından Riskli Koşullarda Büyümek, SABEV Yayınları, Ankara 2011.
- YAZICI, Mehmet, “Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri”, SOBİAD, Coşkun Can AKTAN (Ed.), “Kuramsal sosyoloji “, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları, İzmir 2020.

- YAZICI, Erdinç, ‘‘ Post Modern Dönemde İşçi Ailesi’’, VI. Ulusal Sempozyumlar Değişen Dünyada Aile’’, 19-20 Nisan 2013, Bilsam, Malatya 2013.
- YAVUZ, Hakan, ‘‘Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemindeki Tarihsel Gelişim Süreci, TBB Dergisi, İstanbul 2012.
- YILMAZ, Neslihan, ‘‘Alkol Ve Madde Bağımlılığı: Bireysel ve Toplumsal Sonuçları, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2015.
- YILDIRIM, Ergün, Kişisel Gelişimin Sosyolojisi, Hayat Yayıncılık, İstanbul 2002.
- YILDIZ, Hicran, SARI, Özgür, KALAYCI, Hakkı, YAVUZER, Hasan, EKEN, Hurigül, ÖZ, İsmail, KURTDAŞ, Muzaffer ve ÖKTEM, Pınar, ‘‘Sağlık Sosyolojisi’’, Lisans Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul 2016.
- YİKEBALI, Mutalipu, ‘‘Sembolik Etkileşimcilik Ve Çağdaş Sosyal Teori: Topluma Yeni Bakışlar’’, Doktora Tezi, İstanbul 2018.
- YÜNCÜ, Zeki, YILDIZ, Umut, KESEBİR, Sermin, ALTINTOPRAK, Ender ve ÇOŞKUNOL, Hakan, ‘‘Alkol Kullanım Bozukluğu Olan Olguların Sosyal Destek Sistemlerinin Değerlendirilmesi’’ Bağımlılık Dergisi, Cilt:6/3, İstanbul 2005.
- WEBER, Max Sosyoloji Yazıları, (Çev.: Taha Parla), Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1986.
- WHITE Kevin, Sociology of Health and Illnes, London, 2002, s.7 (Akt: Ömer AYTAÇ ve Muzaffer Çağlar KURTDAŞ)

İnternet Kaynakları

- Devlet Denetleme Kurumu, Araştırma Ve İnceleme Raporu: Madde Ve Diğer Bağımlılıklar İle Mücadele Kapasitesinin Ve Bu Bağlamda Türkiye Yeşilay Cemiyetinin Değerlendirilmesi, 2014/2. s:10. <http://www.muharrembalci.com> (01.06.2021)
- Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü <https://cte.adalet.gov.tr> , (01.06.2021)
- <https://www.egiticininegitimi.gen.tr/egitimin-onemi.php> (31.05.2021)

[www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html\(pdf\)](http://www.ogelk.net/makale/112-kisisel-kitaplarim-bagimlilik-temel-kitabi.html(pdf))
(31.05.2021).

<https://www.egiticininegitimi.gen.tr/egitimin-onemi.php>

<https://www.aykavitalpark.com/klinik-hizmetler/bagimlilik-rehabilitasyonu/>
(01.05.2021)

http://www.yesilay.org.tr/yesilaydergisi/Haziran_2014/files/assets/basic-html/pace22.html, (31.05.2021)

<https://www.yedam.org.tr> (01.05.2021)

<https://bandirmayasam.com.tr/m/d/22586/uyusturucu-ile-mucadele-paneli-duzenlendi>
(16.06.2021)

<https://umurlucpal.meb.k12.tr> (17.06.2021)

<https://w.w.w.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050720-1.htm> (17.06.2021)

https://w.w.w.academia.edu/4094053/SU%C3%87LUNUN_TOPLUMA_YEN%C4%B0DEN_KAZANDIRILMASI_VE_DENET%C4%B0ML%C4%B0_SERBESTL%C4%B0 (17.06.2021)

<https://www.pwc.com.tr> (16.10.2021)

<https://www.yesilay.org.tr> (16.10.2021)

<https://www.mentalpsikiyatri.com> (16.10.2021)

<https://npistanbul.com/amatem/sigara-bagimliliği> (16.10.2021)

<https://npistanbul.com/amatem/kokain-bagimliliği> (16.10.2021)

<https://npistanbul.com/amatem/teknoloji-bagimliliği> (16.10.2021)

EKLER

Ek1: Anket Formu

MADDE KULLANIMI NEDENİYLE DENETİMLİ SERBESTLİK KAPSAMINDA BULUNAN KİŞİLERİN SOSYOLOJİK ANALİZİ (MERSİN İLİ ÖRNEĞİ)

ANKET SORULARI:

Anketin hazırlanma amacı Mersin ilinde madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik kapsamında bulunan kişilerin maddeye yönelme nedenlerinin araştırılması ve ölçülmesidir. Soruları boş bırakmamanız ve yanlış cevap vermemeniz çalışmamız için önemlidir. Veriler Yüksek Lisans tezi kapsamında kullanılacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Elif MANSIZ

1-Cinsiyetiniz: ()Kız ()Erkek

2-Yaşınız: ()18'den Küçük ()18-24 ()25-30 ()31 Yaş ve Üstü

3-Doğum Yeriniz: İl.....İlçe.....Köy/Kasaba.....

4-Medeni Durumunuz:()Bekar ()Evli ()Boşanmış () Eşi Ölmüş

5- Siz dahil kaç kardeşsiniz?

()1 ()2-4 ()4-6 ()6-8 ()8+

6-Eğitim Durumunuz:

() Okur yazar değil () Yalnızca okur yazar () İlkokul mezunu () Orta okul mezunu

() Lise ve dengi okul mezunu () Üniversite mezunu

() Yüksek lisans mezunu () Doktora mezunu

7.Mesleğiniz.....

8. Babanızın öğrenim düzeyi nedir?

() Okur yazar değil () Yalnızca okur yazar () İlkokul mezunu () Orta okul mezunu

() Lise ve dengi okul mezunu () Üniversite mezunu () Yüksek lisans mezunu

() Doktora mezunu

9. Annenizin öğrenim düzeyi nedir?

- Okur yazar değil Yalnızca okur yazar İlkokul mezunu Orta okul mezunu
 Lise ve dengi okul mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek lisans mezunu Doktora mezunu

10. Annenizin mesleği nedir?

.....

11. Babanızın mesleği nedir?

.....

12-Aile Yapınızın Durumu Nasıldır?

- Anne baba ayrı yaşıyor Anne babadan biri ölmüş
 Anne baba birlikte yaşıyor Anne babadan her ikisi de ölmüş

13-Anne babanızın durumu aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

- Resmi nikâhlı ve birlikte yaşıyorlar Resmi nikâhları var ama ayrı yaşıyorlar İmam nikâhlı
 Boşanmış Diğer (Belirtiniz)

14- Kimlerin yanında yaşıyorsunuz?

- Annem ve babamın yanında Annemin yanında Babamın yanında
 Akrabalarımın yanında Arkadaşlarımla

Diğer (Açıklayınız Lütfen)

15-Ailenizin size karşı tutumu nasıldır?

- İlgili ve şefkat dolu davranışları vardı.
 Baskıcı bir tutumları vardı, sürekli döver ve hakaret ederlerdi.
 Baskıcı tutumları vardı, bazen döverlerdi.
 Beni serbest bırakırlar, yaptıklarımına karışmazlardı.
 Diğer

16-Ailenizin ceza ve disiplin biçimi nasıldır?

- Fiziksel Şiddet
 Psikolojik Şiddet
 Maddi olanaklardan kısıtlanma
 Sadece uyarma
 Diğer

17. Ailenizin gelir düzeyi aşağıdakilerden hangisidir?

- Asgari ücret altı Asgari ücret
 2000-3000 3000-4500 4500 ve Üstü

18. Gelirinizi nereden temin ediyorsunuz?

- Ailemden
 Akrabalarımından
 Kendim çalışıyorum Diğer.....

19-Ailenizde veya yakın akrabalarınızdan suç işleyerek ceza alan var mı?

(Sabıkası olan var mı?)

Evet

Kim ve suçu nedir?:

.....) Hayır

20-Ailenizden veya akrabalarınızdan herhangi biri veya birileri suç sayılan fiili işlemeye sizi zorladı veya telkinde bulundu mu? Cevabınız EVET ise yakınlık derecesini belirtiniz?

Evet.....

Hayır

21-Yakın arkadaş grubunuz içerisinde herhangi bir suç/suçlardan dolayı ceza alan var mı?

Evet (Cevabınız evet ise suçu nedir?:

.....) Hayır

22-Arkadaşlarınız sizi de suç işlemeye teşvik etti mi?

Evet

Hayır

23-Suç işleme nedeniniz aşağıdakilerden hangisidir?

Maddi Sorunlar

Şiddet ,dayak istismar

Madde bağımlılığı

Aile ve arkadaş çevresi

Diğer.....

24-Suç sayılan fiili ilk kez kaç yaşında işlediniz?

16 Yaşından Küçük 17-25 26-35 36 +

25-Suç sayılan fiili işlerken tek başına mıydınız?(Cevabınız Hayır ise kiminle ve kaç kişi olduğunuzu belirtiniz)

Evet

Hayır.....

26-Siz alkol kullanır mısınız?(Eğer cevabınız Evet ise alkol kullanımına kaç yaşında başladınız?)

Evet.....

Hayır

27-Eğer alkol kullanıyorsanız başlama nedeniniz nedir?

Aile Ortamı

Oturulan Semt

Arkadaş Çevresi

Diğer.....

28-Alkol kullandığınız zaman aşağıdaki durumları ne ölçüde yaşarsınız?

- Rahatlamış ve mutlu hissederim.
Problemlerimi unutup yapamayacağımı düşündüğüm birçok şeyi yapabilirim.
Kolluk(Polis, Jandarma) kuvvetleriyle başım derde girer.
Sağlık sorunları yaşarım.

29-Alkol aldığınızda aşağıdaki durumlardan hangisiyle karşılaştınız?

- Tartışmaya girip kavga etmek
Kaza veya yaralama olayına karışmak
Aile ve arkadaş ilişkilerinde problem yaşamak
Para veya değerli eşyayı kaybetmek
Başkalarının eşyalarını gasp etmek

30-Ailenizde alkol alan var mı?(Cevabınız Evet ise kim olduğunu belirtiniz?)

- Evet
Hayır

31-Ailenizde alkol yüzünden sorunlar yaşanır mıydı?(Cevabınız Evet ise ne gibi sorunlar yaşanırdı?)

Evet,

a-Annem ile babam tartıştırlardı.

b-Kavga çıkar ve babam, annemi/beni/kardeşlerimi döverdi.

c-Anne, babamız bizimle ilgilenmezdi.

d-Diğer

Hayır

32-Aşağıdaki madde isimlerinden hangisi veya hangilerini duydunuz?

- Esrar Captagon
 Kokain Bonzai
 LSD Amfetamin
 Crack Ecstay
 Uçucu maddeler(Tiner,Balli,Uhu) Diğer

33-Madde kullanmaya kaç yaşında başladınız?

- 16 Yaşından önce 17-24 25-35 36+

34-Neden bu uyuşturucuyu tercih ediyorsunuz? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

- Fiyatı ucuz Bana etkileri çok iyi (kafası güzel) Her yerde var kolay alıyorum
 Dertlerimi unutturuyor Diğer belirtiniz

35-Ne sıklıkla uyuşturucu madde kullanıyorsunuz?

- Her gün İki-üç günde bir Her hafta Bulursam içerim
 İçmeden duramam Hiçbiri

36-Madde kullanımınıza neden olan etkenler nelerdir?

- Aile çevre ve arkadaş ortamı
 Maddi sorunlar
 Psikolojik sorunlar
 Okuldaki sorunlar yüzünden başladım
 Merak etme
 Diğer.....

37-Uyuşturucu kullanma şekliniz nasıldır?

- Yalnız
 Arkadaşlarla birlikte
 Her iki şekilde de

38-Aileniz uyuşturucu madde kullandığınızı biliyor mu?

() Evet () Hayır

39-Uyuşturucu madde kullandığınız için pişman mısınız?

() Evet () Hayır

40-Uyuşturucu maddeyi bırakmak ister misiniz?

() Evet () Hayır

41- Denetimli Serbestlik durumunuz nedir?

() İlk kez

() İkinci kez

() İki kiden fazla

42-Denetimli serbestlik hizmeti zamanı diliminde karşılaştığınız güçlükler nelerdir?(
Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

() Dışlandığımı ve yalnızlaştığımı düşünüyorum.

() Sosyal yaşama uyum sorunu yaşıyorum.

() Fırsat eşitliği konusunda sorun yaşıyorum.

() İnsanlarla iletişim ve arkadaşlık kurmada sorun yaşıyorum.

() Aile ilişkilerim bozuldu.

() Sosyo-ekonomik sorunlar yaşıyorum.

() Psikolojik sorunlar yaşıyorum.

() Sağlık problemleri yaşıyorum.

() Diğer

43-Denetimli serbestlik süreci içerisinde iş bulmada zorluk yaşadınız mı?(Cevabınız Evet ise aşağıdakilerden hangisiyle karşılaştınız?)

Evet

a-İşe almada isteksiz davrandılar.

b-Çalışma hayatından uzun süre ayrı kaldığım için zorluk yaşadım.

c-Bana iş bulma konusunda yardım edecek kimse olmadığından dolayı zorluk yaşadım.

d-İş deneyimi ve bireysel beceri yetersizliği

e-Diğer

Hayır

44-Denetimli serbestlikten beklentileriniz nedir?

İş bulmada yardımcı olma

Sağlıklı yaşama ayak uydurma

Madde bağımlılığı için tedavi yöntemleri sunma

Sosyal yeterlilik becerileri kazandırma

Sosyal yaşama kazandırma becerisi geliştirme

Kişisel güvenliği temin etme

45-Denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine verdiği eğitimlerden memnun musunuz?

Memnunum

Az memnunum

Çok memnunum

Memnun değilim

Hiç memnun değilim

46-Denetimli serbestliğin madde bağımlılığı üzerine verdiği eğitimler sizce hangi aralıklarla olmalıdır?

- Günde bir defa
- Haftada bir defa
- Ayda bir defa
- Yılda bir defa

47-Denetimli serbestlik tedbirlerinin madde bağımlılığı üzerine size olumlu yönde kazanımları neler olmuştur?

- Sağlıklı olma
- Uyuşturucu madde kullanımıyla ilgili farkındalık kazandırma
- Kişisel gelişime katkı sunma
- Aile ve sosyal ilişkilerde düzelme
- Hiçbir şey

48- Denetimli serbestlik süreci içerisinde madde bağımlılığından kurtulmaya yönelik tedavi olmayı düşünüyor musunuz?

- Evet
- Hayır

MÜLAKAT İZİN BELGESİ

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkiflevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/773.E.338/78793
Konu : Mülakat İçin İzin Talebi

14/05/2019

MERSİN CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : a)17.01.2019 tarihli ve B.M.2019/589 sayılı yazı,
b)25.01.2019 tarihli ve 46985942/72/14022 sayılı yazımız,
c)03.05.2019 tarihli ve B.M. 2019/589 sayılı yazı.

İlgi (a) yazı ve eki ile: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Elif MANSIZ'ın Doç. Dr. Suna TEKEL danışmanlığında "Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlikte Bulunan Kişilerin Sosyolojik Analizi (Mersin Uygulaması)" konulu tez çalışması kapsamında anket uygulaması için izin talebinde bulunduğu bildirilmiş, ilgi (b) yazımız ile ankette yer alan 33, 34, 40, 41.soruların ve 47.sorunun d şikkının çıkartılarak anketin yeniden düzenlenmesi ile tez çalışmasına dair etik kurul izin veya başvurusu ile araştırma önerisi eksikliğinin (amaç, kapsam, evren, örneklem, çalışma takvimi vb.) giderilerek yeniden Ceza ve Tevkiflevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi durumunda, talebin yeniden değerlendirileceği belirtilmiştir.

Buna istinaden, ilgi (c) yazı ile eksik bilgiler ve uygulanacak anketin düzeltilmiş hali Ceza ve Tevkiflevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir.

Bu kapsamda, söz konusu yazı ve ekleri incelenmiş olup; Elif MANSIZ'ın Doç. Dr. Suna TEKEL, danışmanlığında ses ve görüntü kaydı alınmaması, yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma esnasında müdürlüğün işlerinin aksatılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Ceza ve Tevkiflevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi ve Genel Müdürlükten onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla belirtilen tarihler arasında Mersin Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde bulunan 20-30 yaş aralığında bulunan madde bağımlısı 100 (yüz) erkek ve kadın yükümlüye anket uygulaması uygun bulunmuştur.

Uygulama süresince adı geçen öğrenciye yardım ve kolaylık gösterilerek, gerekli tedbirlerinin alınması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Yılmaz ÇİFTÇİ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

*Hücrelik elektronik imzalarla imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Medya Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Anıtlar Mah. Kazım Karabekir Cad. No 70/1 06050 Altındağ-ANKARA - Ayrıntılı bilgi için iribat: Zübeyde CANLI
Telefon: (0312) 507 05 79 - Faks: (0312) 223 97 44 e-posta: ds.kkmdhsan@adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.eic.adalet.gov.tr
UYAP Bilgi Sistemi ile belediye adresinden Zzw4rOH - kqSzokq - QsABNx/ - jv/H60= ile erişebilirsiniz